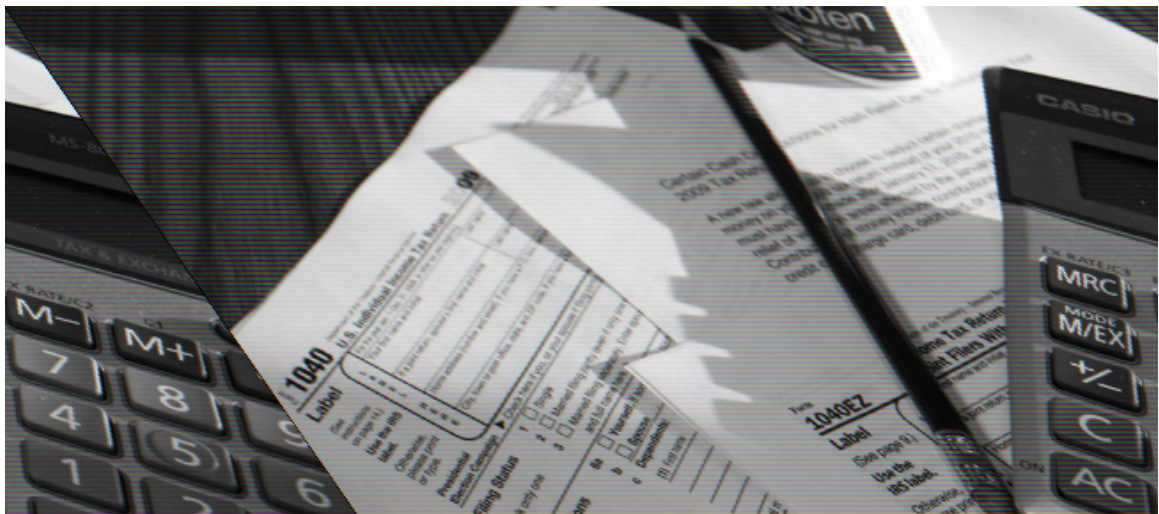

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΤΡΑΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α Μ Ε Θ Ε Μ Α :

**« Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ Ο
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ »**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΖΑΝΝΑΤΟΥ ΜΑΡΙΑ Α.Μ.:8758
ΦΡΑΝΤΖΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ Α.Μ.:8744

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ

ΠΑΤΡΑ, 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ελληνική, η ευρωπαϊκή αλλά και η παγκόσμια οικονομία μαστίζονται από μια πρωτόγνωρη στα μεταπολεμικά χρονικά κρίση. Το κυριότερο πρόβλημα της κάθε χώρας είναι το δημοσιονομικό πρόβλημα, ωστόσο ένα από τα πιο σημαντικά εργαλεία στην προσπάθεια αντιμετώπισης του μεγάλου αυτού προβλήματος αποτελεί ο έλεγχος και η ελεγκτική. Ως έννοια η ελεγκτική διακρίνεται για το εύρος και το υψηλό επίπεδο υπηρεσιών που προσφέρει. Η βασικότερη διάκριση της ελεγκτικής είναι σε εσωτερική, εξωτερική και κρατική ελεγκτική. Το σημαντικότερο συστατικό στοιχείο της κρατικής ελεγκτικής αποτελεί ο φορολογικός έλεγχος. Ο βασικότερος σκοπός του φορολογικού ελέγχου είναι η συγκέντρωση και η διαφύλαξη των εσόδων του κράτους. Στις μέρες μας, όπου η Ελλάδα βρίσκεται σε μια κρίσιμη περίοδο της σύγχρονης ιστορίας της, ο φορολογικός έλεγχος αποκτά ζωτική σημασία για την κυβέρνηση. Αυτό γίνεται φανερό, με τις συνεχόμενες μεταρρυθμίσεις και αλλαγές των νομοθετικών διατάξεων που προβαίνει το Υπουργείο Οικονομικών προκειμένου να συγκεντρώσει άμεσα έσοδα, να αυξήσει τη ρευστότητα του και να πατάξει τη φοροδιαφυγή, ώστε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα την οικονομική κρίση και την ύφεση συμβάλλοντας στην κοινωνική ευημερία της χώρας. Η ελεγκτική των επιχειρήσεων από φορολογικής πλευράς, διερευνά το σύνολο λογιστικών, οικονομοτεχνικών νομικών ενεργειών που έχει ως σκοπό την εξακρίβωση θεμάτων που αφορούν τη λειτουργία, τη συναλλακτική και φορολογική δράση των επιχειρήσεων. Ο φορολογικός έλεγχος, διερευνά τα οικονομικά αποτελέσματα των επιχειρήσεων και των ιδιωτών και ελέγχει αν έχουν αποδώσει τον αντίστοιχο φόρο, ανάλογα με τη φοροδοτική τους ικανότητα.

Σκοπός λοιπόν της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η ανάπτυξη ενός θεωρητικού πλαισίου για έννοια της ελεγκτικής και του φορολογικού ελέγχου. Ωστόσο, περιορισμός της έρευνας αποτελεί η έλλειψη παρουσίασης πρακτικών εφαρμογών φορολογικού ελέγχου. Εντούτοις προτάσεις για μελλοντική έρευνα αποτελούν η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, ώστε ο φορολογικός έλεγχος να αποκτήσει την σημασία που του αξίζει.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

❖ ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
❖ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	4
❖ ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
❖ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ	10
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ.....	10
1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.....	11
1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.....	13
1.4 Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	15
1.5 ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.....	16
1.6 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.....	16
1.7 ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΕΙ Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ.....	18
1.8 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.....	19
1.9 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.....	20
❖ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ	22
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	22
2.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	22
2.3 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	23
2.4 ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	24
2.5 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	28
2.6 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	33
2.7 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ-ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ.....	40
2.8 ΕΙΔΗ ΕΛΕΓΧΩΝ.....	40
2.9 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ.....	41
2.10 ΣΤΑΔΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	42
2.10.1 ΣΤΑΔΙΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	42
2.10.2 ΣΤΑΔΙΟ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	43
2.10.3 ΣΤΑΔΙΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	43
2.11 ΣΧΕΣΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ.....	44

❖ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	45
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	45
3.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	47
3.3 Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	50
3.4 ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	51
3.5 ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	51
3.6 ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	52
3.7 Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	54
3.8 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	55
3.9 ΕΙΔΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	57
3.10 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΟΡΚΩΤΟΣ ΕΛΕΓΚΤΗΣ.....	59
3.11 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	61
3.12 ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	62
3.13 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	63
3.14 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΝΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	65
3.15 ΜΕΛΕΤΗ ΕΝΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	68
3.15.1 ΧΡΟΝΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ....	68
3.15.2 ΜΕΣΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	69
3.15.3 ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕΛΕΤΗΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	70
3.16 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	72
3.17 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ...	73
3.18 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.....	76
3.18.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.....	76
3.18.2 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.....	76

❖ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	78
4.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	78
4.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	79
4.3 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	81
4.4 ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	82
4.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ.....	84

4.6	ΠΟΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΥΠΑΓΟΝΤΑΙ ΣΤΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ.....	85
4.7	ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΥΠΑΧΘΕΙ ΜΙΑ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΕ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ.....	86
4.8	ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΣ Ο ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	88
4.9	ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ-ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	90
4.9.1	ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	90
4.9.2	ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	91

❖ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	93
5.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	93
5.2	ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	95
5.2.1	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ.....	95
5.2.2	ΣΚΟΠΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	95
5.3	ΟΡΓΑΝΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	96
5.4	ΕΙΔΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ.....	100
5.5	ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	104
5.5.1	ΕΚΔΟΣΗ ΕΝΤΟΛΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	104
5.5.2	ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	104
5.6	ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΤΟΥΣ.....	107
5.6.1	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ.....	107
5.6.2	ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ.....	108
5.7	ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΟΥ ΕΠΕΤΑΙ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	109
5.8	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ-ΕΛΕΓΚΤΩΝ.....	110
5.8.1	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ.....	110
5.8.2	ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ.....	111
5.8.3	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΕΛΕΓΚΤΩΝ.....	111
5.8.4	ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΕΛΕΓΚΤΩΝ.....	112

❖ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

	ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ.....	113
6.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	113
6.2	ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	113
6.2.1	ΕΝΝΟΙΑ ΠΛΑΣΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ.....	114

6.2.2	ΕΝΝΟΙΑ ΕΙΚΟΝΙΚΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ.....	114
6.2.3	ΕΝΝΟΙΑ ΝΟΘΕΥΜΕΝΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ.....	115
6.3	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	115
6.4	ΠΟΥ ΕΝΤΟΠΙΖΕΤΑΙ Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ.....	118
6.5	ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	121
6.6	ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	123
6.7	ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΠΛΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ...	124
❖	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	126
❖	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	128
A.	ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	128
B.	ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	129
Γ.	ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ.....	129
❖	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	131

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εικόνα των σύγχρονων αγορών και κοινωνιών χαρακτηρίζεται από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης των αγορών και των κεφαλαίων, του έντονου ανταγωνισμού, των μεγάλων ανισοτήτων και της υψηλής συγκέντρωσης κεφαλαίων από μεγάλες οικονομικές μονάδες, στοιχεία τα οποία καθιστούν την ανάγκη του ελέγχου επιτακτική.

Οι νέες ανακατατάξεις αποτελούν μια πολύπλοκη πραγματικότητα, μια πρόκληση, όπου ο ρόλος του management πρέπει συνεχώς να αναπροσαρμόζεται. Η επιτυχία ή η αποτυχία εξαρτάται από το πόσο η διοίκηση θα περιορίσει τους κινδύνους, από το πόσο θα αξιοποιήσει ή θα δημιουργήσει το όποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Ωστόσο, στην κατεύθυνση αυτή συμβάλλει ο ανεξάρτητος διοικητικός κλάδος, αυτός του ελέγχου, ο οποίος λειτουργεί συμβουλευτικά, αποτρεπτικά και κατασταλτικά.

Στην χώρα μας ο Εσωτερικός Έλεγχος άρχισε να εμφανίζεται δειλά, προς τα τέλη του 1970 και στις αρχές του 1980, μάλιστα το 1985 με απόφαση του Πρωτοδικείου Αθηνών, ιδρύεται το «Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Ε.Ι.Ε.Ε.)», που είναι το καθ' ύλην αρμόδιο συλλογικό όργανο που εκφράζει τον Εσωτερικό Έλεγχο στην Ελλάδα.

Μέσα στο εξαιρετικά ρευστό οικονομικό περιβάλλον οι κυβερνήσεις βρίσκονται σε μια ατέρμονη προσπάθεια εύρεσης μηχανισμών με σκοπό την αύξηση των εσόδων τους μέσω της πάταξης της φοροδιαφυγής και της είσπραξης των πραγματικών φόρων από τις επιχειρήσεις. Το αποτελεσματικότερο μέσο προς επίτευξη του παραπάνω στόχου είναι ο αποδοτικότερος έλεγχος των επιχειρήσεων.

Στόχος της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να παρουσιάσει την έννοια της ελεγκτικής και τον φορολογικό έλεγχο στις επιχειρήσεις και η οποία δομείται στις παρακάτω ενότητες:

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια εννοιολογική οριοθέτηση της ελεγκτικής. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά αναλύεται μέσα από μια εκτεταμένη βιβλιογραφική έρευνα οι σημαντικότερες εννοιολογικές προσεγγίσεις της ελεγκτικής επιστήμης και τα εξεταζόμενα θέματα της. Στην συνέχεια, παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή της. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του αντικειμένου, του βασικότερου σκοπού, των ουσιαστικότερων διακρίσεων και την μεθοδολογία της ελεγκτικής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το εννοιολογικό πλαίσιο του ελέγχου. Αρχικά, αναλύεται το αντικείμενο και το υποκείμενο του ελέγχου. Στην συνέχεια, τα είδη και οι διακρίσεις του. Επίσης, παρουσιάζονται οι βασικότερες προϋποθέσεις για αποτελεσματικό

έλεγχου καθώς και τα στάδια του. Τέλος, το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την ανάλυση της σχέσης της ελεγκτικής και χρηματοοικονομικής λογιστικής.

Στο τρίτο κεφάλαιο οριοθετείται ο εσωτερικός έλεγχος. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται το εννοιολογικό πλαίσιο τόσο του εσωτερικού ελέγχου όσο και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Επίσης, παρουσιάζεται ο κώδικας δεοντολογίας, τα πρότυπα, ο σκοπός και τα είδη του εσωτερικού ελέγχου. Ακόμη, παρουσιάζεται ο σκοπός, το περιεχόμενο και οι βασικές αρχές ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Επίσης, μελετάται το σύστημα εσωτερικού ελέγχου καθώς και οι αδυναμίες του. Τέλος, το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την έννοια της εταιρικής διακυβέρνησης και την σχέση της με τον εσωτερικό έλεγχο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται ο εξωτερικός έλεγχος. Αρχικά, παρουσιάζεται τόσο το θεσμικό πλαίσιο όσο και το πλαίσιο εργασίας του εξωτερικού ελέγχου καθώς και οι βασικότερες αρχές και ο ρόλος του. Επίσης, αναφέρεται ποιες εταιρείες μπορούν να υπαχθούν στον εξωτερικό έλεγχο και τα κριτήρια για να υπαχθεί μια ανώνυμη εταιρεία σε εξωτερικό έλεγχο. Τέλος, διερευνάται η σχέση του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται το εννοιολογικό πλαίσιο του φορολογικού ελέγχου. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται τα όργανα, τα είδη και η διαδικασία του φορολογικού ελέγχου. Επίσης, παρουσιάζονται οι φορολογικοί ελεγκτές και οι εξουσίες τους καθώς επίσης και η διαδικασία που έπεται του ελέγχου. Τέλος, το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των φορολογουμένων και ελεγκτών.

Στο έκτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια της φοροδιαφυγής καθώς και άλλες παρεμφερείς έννοιες. Επίσης, αναφέρονται οι προσδιοριστικοί παράγοντες και το που εντοπίζεται η φοροδιαφυγή. Τέλος, ολοκληρώνετε με τις συνέπειες και τους τρόπους αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.

Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της πτυχιακής εργασίας. Περιληπτικά αναφέρονται τα σημαντικότερα σημεία, παρουσιάζονται οι αδυναμίες της παρούσας βιβλιογραφικής έρευνας και διατυπώνονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Η πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση της βιβλιογραφίας, η οποία χωρίστηκε σε Ελληνική, αρθρογραφία, και ηλεκτρονική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Είναι σχεδόν αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι οι εξελίξεις που παρατηρούνται στις σύγχρονες οικονομίες, τόσο σε τοπικό - περιφερειακό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι συνεχείς. Πιο συγκεκριμένα, η απελευθέρωση των αγορών, η τάση των ιδιωτικοποιήσεων, οι νέες κουλτούρες που αναπτύσσονται, οι εξαγορές και οι συγχωνεύσεις των επιχειρήσεων, οι ασταθείς οικονομικές συνθήκες, η ανάπτυξη νέων αγορών χρήματος, νέων προϊόντων και υπηρεσιών, η αύξηση των οικονομικών εγκλημάτων, οι περίπλοκες νομικές διαδικασίες, η έλλειψη οργανωτικής υποδομής των επιχειρήσεων, οι νέες τεχνολογίες και γενικότερα οι νέες προκλήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι μια πολύπλοκη πραγματικότητα, πράγμα που προβληματίζει τις διοικήσεις και τις φέρουν αντιμέτωπες στο παγκόσμιο σκηνικό αναζητώντας λύσεις μέσω νέων τρόπων άσκησης διοίκησης. Όλες αυτές οι ανακατατάξεις αυξάνουν τις προκλήσεις, καθώς η επιτυχία ή αποτυχία των επιχειρήσεων εξαρτάται από τη σωστή ή όχι διαχείριση του επιχειρησιακού κινδύνου, λαμβανομένου υπόψη ότι σωστή διαχείριση σημαίνει πλεονέκτημα.

Στην πολύπλοκη αυτή πραγματικότητα, ουσιαστικό ρόλο στην αποτροπή δυσάρεστων φαινομένων και στο βαθμό που οι συνθήκες το επιτρέπουν έρχεται η Ελεγκτική με διακριτικό τρόπο να προσφέρει τις κατάλληλες υπηρεσίες, μέσω μιας ανεξάρτητης ελεγκτικής λειτουργίας. Η λειτουργία αυτή στη σύγχρονη επιχείρηση ονομάζεται Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) ο οποίος ενεργεί συμπληρωματικά, ως σύμβουλος, δίχως να υποκαθιστά τους διοικητές (managers) και αποτελεί απαραίτητο εργαλείο αποτελεσματικής διοίκησης συμβάλλοντας με το δικό του τρόπο στην αποτροπή των προκλήσεων και στην ανάπτυξη. Ο Εσωτερικός Έλεγχός λόγω της δυναμικής που τον διακρίνει και της αποτελεσματικότητας είναι η αναγκαία συνθήκη για το πέρασμα μιας επιχείρησης από τον παραδοσιακό στο σύγχρονο μοντέλο, τρόπο διοίκησης.

1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Η ελεγκτική είναι ένας από τους σημαντικότερους κλάδους της Λογιστικής. Εκφράζεται ως ένας ξεχωριστός επαγγελματικός κλάδος των διοικητικών και οικονομικών επιστημών που πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες, τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη διενέργεια ελέγχου σε κάθε επιχείρηση, οικονομική μονάδα ή φορέα που στοχεύει στη διαφύλαξη και τη σωστή διαχείριση των οικονομικών πόρων, καθώς και την ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.¹

Μια άλλη προσέγγιση αναφέρει την ελεγκτική ως το σύνολο των αρχών που αποσκοπούν στον συστηματικό προσδιορισμό του είδους, της έκτασης και του τρόπου διενέργειας του ελέγχου των ενεργειών και ιδιαίτερα των διαχειριστικών, των αρμόδιων οργάνων και οικονομικών μονάδων για την πρόληψη λαθών ή καταχρήσεων ή για την εξακρίβωση της ορθότητας, της νομιμότητας και της σκοπιμότητας αυτών.²

Τέλος πιο πρόσφατοι ορισμοί αναφέρουν την ελεγκτική ως τον επιστημονικό κλάδο της συστηματικής διαδικασίας συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, από ένα ανεξάρτητο και ικανό για την περίπτωση πρόσωπο, τα οποία τεκμήρια αφορούν μετρήσιμες πληροφορίες συγκεκριμένης οικονομικής μονάδας, με σκοπό να εξακριβωθεί και να γνωστοποιηθεί στους ενδιαφερόμενους χρήστες κατά πόσο οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε προκαθορισμένα κριτήρια.³

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι η εννοιολογική προσέγγιση της ελεγκτικής γίνεται με λέξεις και φράσεις που χρήζουν ξεχωριστό σχολιασμό έτσι ώστε να γίνει περισσότερο κατανοητή η έννοιά της. Τέτοιες είναι:

- Ο όρος «συστηματική διαδικασία» σημαίνει μια λογική, καλά δομημένη και οργανωμένη σειρά βημάτων ή διεργασιών.
- Ο όρος «συγκέντρωση και αξιολόγηση ελεγκτικών τεκμηρίων» σημαίνει εξέταση των βασικών στοιχείων του ελέγχου, συνετή και ακριβοδίκαιη αξιολόγηση των αποτελεσμάτων χωρίς καμία προκατάληψη υπέρ ή κατά του ελεγχόμενου φυσικού ή νομικού προσώπου.

¹ Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, 'Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του'.

² Νίκος Γ. Δήμου, 2000, 'Ελεγκτική I Βασικές αρχές γενικής και τραπεζικής ελεγκτικής'.

³ Χρήστος Καζαντζής, 2006, 'Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος'.

- Ο όρος «καθορισμός του βαθμού ανταπόκρισης μετρήσιμων πληροφοριών με προκαθορισμένα τεκμήρια» αναφέρεται στο πόσο κοντά μπορεί να βρίσκονται οι μετρήσιμες πληροφορίες με προκαθορισμένα κριτήρια.
- Ο όρος «ικανό και ανεξάρτητο πρόσωπο» αναφέρεται στον ελεγκτή ο οποίος πρέπει να διαθέτει όλα εκείνα τα επαγγελματικά και επιστημονικά προσόντα που είναι απαραίτητα για την διενέργεια του ελέγχου, αλλά ταυτόχρονα πρέπει να παραμένει ανεπηρέαστος και ανεξάρτητος.
- Ο όρος «διατύπωση της γνώμης του ελεγκτή». Τα ευρήματα του ελέγχου και η τελική γνώμη του ελεγκτή πρέπει να γνωστοποιηθούν εγγράφως στους ενδιαφερόμενους χρήστες των σχετικών πληροφοριών. Η γνωστοποίηση αυτή γίνεται μέσω των πιστοποιητικών και των εκθέσεων ελέγχου.
- Ο όρος «συγκεκριμένη οικονομική μονάδα». Η πραγματοποίηση της οποιασδήποτε μορφής ελέγχου προϋποθέτει την οριοθέτηση της έκτασης του ελέγχου, των ευθυνών δηλαδή που αναλαμβάνει ο ελεγκτής. Η οριοθέτηση αυτή περιλαμβάνει τον ορισμό της οικονομικής μονάδας και της χρονικής περιόδου. Η οικονομική μονάδα συνήθως είναι μια νομική οντότητα όπως επιχείρηση, εταιρία, οργανισμός και άλλα. Μερικές φορές μπορεί να στερείται διακεκριμένης νομικής προσωπικότητας. Η χρονική περίοδο καλύπτει ένα έτος συνήθως αλλά έλεγχοι γίνονται και ανά τρίμηνο, ανά εξάμηνο και ορισμένες φορές καθ' όλη την διάρκεια της οικονομικής μονάδας.

Η ελεγκτική ως αυτόνομος κλάδος της οικονομικής – διοικητικής των επιχειρήσεων και εκμεταλλεύσεων αποτελεί συγχρόνως:

- Επιστήμη γιατί μέσα από την διερεύνηση παρέχει συνεχώς καινούρια γνώση
- Τεχνική γιατί σε συνδυασμό με την παραγόμενη επιστημονική γνώση ικανοποιεί τις ανάγκες του ελέγχου και φέρει εις πέρας την αποστολή της.

Ως επιστήμη η ελεγκτική ασχολείται με την διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν τη διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Οι έλεγχοι αυτοί αποσκοπούν στην επαλήθευση της ειλικρίνειας των ισχυρισμών και των διαβεβαιώσεων των τρίτων. Οι ισχυρισμοί αυτοί αφορούν κατά κανόνα οικονομικά ζητήματα.⁴

⁴ Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, 'Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του'.

Ως τεχνική η ελεγκτική αξιοποιεί την καινούρια γνώση που παράγει ο επιστημονικός κλάδος της, για να ικανοποιήσει πρακτικές ανάγκες ελέγχου και συγκεκριμένα, για να καθορίσει πρότυπα και ελεγκτικές διαδικασίες που εξασφαλίζουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Η τεχνική αναζητά τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. εξακρίβωση της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων) και στο μέσο (π.χ. ελεγκτική διαδικασία) που οδηγεί στην επίτευξη του σκοπού αυτού.

Η ελεγκτική ως φιλοσοφία δεν ενδιαφέρεται για τη νομική μορφή των μονάδων που ελέγχει, δηλαδή, το αν έχει ιδιωτικό ή δημόσιο χαρακτήρα, ούτε για το αντικείμενο εκμετάλλευσης, ούτε επίσης για τον κερδοσκοπικό ή μη χαρακτήρα τους. Είναι ένας κλάδος που εξελίσσεται συνεχώς και προσπαθεί να αποκτήσει την δική της οντότητα – ταυτότητα, προσεγγίζοντας κάθε φορά τις αδυναμίες των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου με επιστημονικές μεθόδους, υποδεικνύοντας ρεαλιστικές λύσεις, προκειμένου να εξασφαλισθεί χρηστή διοίκηση, ώστε να επιτύχουν οι φορείς και οι διοικήσεις τις επιδιώξεις και τους σκοπούς, διασφαλίζοντας τους μετόχους και γενικότερα την κοινωνική συνοχή της επιχείρησης.

1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Η αρχική θεσμοθέτηση του ελέγχου, των βασικών κανόνων και των πρακτικών της ελεγκτικής φαίνεται να χρονολογείται από των παλαιότερων χρόνων της ιστορίας του οικονομικού βίου και του πολιτισμού του ανθρώπου και ιδιαίτερα από το χρόνο εμφάνισης των πρώτων ανταλλαγών αγαθών μεταξύ ατόμων και κοινωνικών ομάδων. Η εισαγωγή του χρήματος ως μονάδα μέτρησης των αξιών και ως μέσου διεξαγωγής των οικονομικών συναλλαγών, δημιούργησε την ανάγκη ελέγχου των οικονομικών συναλλαγών και της χρηστής διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών, προκειμένου να διασφαλιστεί η διαφάνεια πράξεων και ενεργειών.⁵

Οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες για την ύπαρξη λογιστικών εκθέσεων με στοιχεία ελεγκτικών μαρτυριών εμφανίζονται στην αρχαία Βαβυλώνα το 3000 π.Χ. Στην αρχαία Αίγυπτο θεσπίζεται το αξίωμα των «Επιστατών» για το στοιχειώδη έλεγχο της συγκομιδής των σιτηρών και της απόδοσης των φόρων.

⁵ Χρήστος Καζαντζής, 2006, 'Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος'.

Στην αρχαία Ελλάδα, στην περίοδο 500-300 π.Χ., απαντάται ο θεσμός του ελεγκτή για την εξέταση της διαχείρισης των Οικονομικών του Κράτους. Πιο συγκεκριμένα στην Αθήνα δημιουργήθηκε ο θεσμός των «Λογιστών» και των «Ευθυνών» οι οποίοι με προκαθορισμένη οργανωτική ιεραρχία και συγκρότηση, είχαν ως κύριο έργο, τον έλεγχο της χρηστής διαχείρισης του πλούτου των πόλεων, των ναών και των Λογαριασμών Διαχείρισης των αξιωματούχων που αποχωρούσαν από τα δημόσια αξιώματα.

Στην ευθύνη των λογιστών ελεγκτών εκείνης της εποχής ανήκε το έργο της δημοσιοποίησης των ελεγκτικών τους πορισμάτων και η καταδίκη ή απαλλαγή των διαχειριστών για απάτη, παράλειψη και παραβατική συμπεριφορά. Με ελεγκτικές αρμοδιότητες ήταν επιφορτισμένοι στη υπόλοιπη αρχαία Ελλάδα οι «Εξεταστές», οι «Συνήγοροι» και «Δοκιμαστήριου» στην Αχαϊκή Συμπολιτεία, οι «Απόλογοι» στη Θάσο και οι «Αρχησκόποι» στη Φθιώτιδα. Στην εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας υπάρχουν οι «Υπατοι», οι «Κήνσορες», οι «Τιμητές» και οι «Ταμίες», με αρμοδιότητες και πρακτικές ανάλογες των ελεγκτών της αρχαίας Ελλάδας και με υποχρέωση να υποβάλλουν τις εκθέσεις των ελέγχων τους στη ρωμαϊκή Σύγκλητο για τη διαχείριση του Δημόσιου Χρήματος.

Στο Βυζάντιο, λόγω της σημαντικής παρέμβασης του κρατικού μηχανισμού στην οικονομική ζωή, ο θεσμός των λογιστών ισχυροποιείται, με κύρια υπευθυνότητα την εξέλεξη και διακρίβωση της ακρίβειας των λογαριασμών του Δημοσίου και τη σωστή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών.

Στην Δυτική Ευρώπη, κατά τα πρώτα χρόνια του Μεσαίωνα, δεν παρατηρούνται αξιοσημείωτες εξελίξεις στον τομέα της Ελεγκτικής. Στις αρχές της Αναγέννησης, η οικονομική και εμπορική άνθιση των πόλεων της Ιταλίας δίνει νέα ώθηση στο θεσμό του ελέγχου. Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα η πόλη της Πίζας είχε τον επίσημο ελεγκτή των οικονομικών της στοιχείων, ενώ το 1581 εμφανίζεται στη Βενετία η «Ένωση Επαγγελματιών Ελεγκτών». Η σημαντική γεωγραφική διεύρυνση της επιχειρηματικής δράσης πολλών εμπορικών επιχειρήσεων προκάλεσε την ανάγκη ανάθεσης μέρους του εμπορικού έργου σε τρίτους, με συνέπεια τη δημιουργία μιας γενικευμένης ανάγκης για επισκόπηση και έλεγχο των οικονομικών συναλλαγών και των αποφάσεων τους.

Ο όρος Ελεγκτές (Auditors) πρωτοεμφανίζεται στη Μεγάλη Βρετανία το 1825 σε σχετικό διάταγμα του Εδουάρδου του Α΄, το οποίο όριζε ότι όλοι οι διαχειριστές του δημόσιου χρήματος θα ελέγχονται από τους Auditors. Στην ίδια χώρα με τον εταιρικό νόμο του 1862 αναγνωρίζεται η ανάγκη για ακριβοδίκαιη χρηματοοικονομική πληροφόρηση μαζί με την ανάγκη για ανεξάρτητο έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων

μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα την πρωτοπορία των εξελίξεων της Ελεγκτικής ανέλαβαν και φαίνεται να διατηρούν οι Η.Π.Α. με αρκετές χώρες της Δυτικής Ευρώπης, αργότερα να ακολουθούν τις εξελίξεις.

1.4 Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα το πρώτο ουσιαστικό βήμα για την καθιέρωση εξωτερικού ελέγχου έγινε με το Νόμο 5076/1931 περί Ανώνυμων Εταιριών και Τραπεζών, όπου προβλεπόταν η δημιουργία του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (ΣΟΛ). Ωστόσο, ο θεσμός αυτός δε λειτούργησε, καθώς συνέχισαν να ισχύουν τα άρθρα 36-38 του Νόμου 2190/1920, τα οποία όριζαν ότι οι έλεγχοι των ισολογισμών πραγματοποιούνται από δυο τακτικούς και δυο αναπληρωματικούς ελεγκτές, οι οποίοι εκλέγονταν από την Γενική Συνέλευση των μετόχων της Ανώνυμης Εταιρίας.

Το 1948 υπεγράφη σύμβαση ανάμεσα στην Ελληνική Κυβέρνηση και τη Διοίκηση Οικονομικής Συνεργασίας των Η.Π.Α, με την οποία κλήθηκαν Άγγλοι ορκωτοί λογιστές, ενώ στη συνέχεια εκδόθηκαν οι ακόλουθες υπουργικές αποφάσεις για τη διασφάλιση ύπαρξης πραγματικών ορκωτών λογιστών:

1. Υπ. Αρ. 12984/13.9.49 απόφαση του Υπουργού Συντονισμού «περί συμπληρώσεως Συντονιστικού συμβουλίου θεσμού Ορκωτών Λογιστών’.
2. Υπ. Αρ. 16498/16/11/49 απόφαση Υπουργείου Συντονισμού «περί συμπληρώσεως Συντονιστικού συμβουλίου θεσμού Ορκωτών Λογιστών’.
3. Υπ. Αρ. 1001/20/29.10.50 «περί καταρτίσεως σχεδίου Νόμου περί συντάξεως Σώματος Ελλήνων Ορκωτών Λογιστών». (Φ.Ε.Κ. Α/255/1950).⁶

Η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια υλοποίησης των αποφάσεων αυτών για τη δημιουργία του Σώματος Ορκωτών Λογιστών έγινε το 1952, όταν συγκροτήθηκε δωδεκαμελές σώμα αποτελούμενο από καθηγητές, διευθυντές υπουργείων και τραπεζών, το οποίο όμως δε λειτούργησε ουσιαστικά μετά την παραίτηση της Κυβερνήσεως Πλαστήρα τον Οκτώβριο του 1952.

Τέλος, το 1955, ψηφίστηκε από την Βουλή το Νομοθετικό Διάταγμα 3329 «Περί συστάσεως Σώματος Ελλήνων Ορκωτών Λογιστών» και δημοσιεύτηκε στο Φ.Ε.Κ. Α230/25.8.55, μέσω του οποίου το Σώμα Ορκωτών Λογιστών αποτέλεσε το κύριο ελεγκτικό σώμα στην Ελλάδα μέχρι το 1992.

⁶ Α. Μηλιώνης, Θ. Παπαδάτου, 1998, ‘Ελεγκτική, Βασικές έννοιες και εφαρμογές’.

1.5 ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Για τον ελεγκτή προσωπικά σκοπός του ελέγχου είναι η διαμόρφωση γνώμης αναφορικά με την ορθή ή μη παρουσίαση της χρηματοοικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων χρήσεως της ελεγχόμενης μονάδας στις αντίστοιχες λογιστικές καταστάσεις, σύμφωνα με τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές. Αλλά και κατά τη γενικώς παραδεκτή αντίληψη, ο έλεγχος που διενεργείται από τους ορκωτούς ελεγκτές έχει ως επί το πλείστον στόχο τη διαπίστωση της ορθής (ακριβοδίκατης, fair), σύμφωνα με τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές, παρουσίασης της χρηματοοικονομικής θέσης, δηλαδή την περιουσιακή και κεφαλαιακή (πηγές) διάρθρωση της μονάδας στην αναφερόμενη ημερομηνία, καθώς και τις μεταβολές τούτης ως αποτέλεσμα της δραστηριοποίησής της, κατά τη διαρρέυσασα περίοδο, αλλά και άλλων ενεργειών, π.χ. χρηματοδότησης κ.λπ.

Πιο συγκεκριμένα, το αντικείμενο του ελέγχου στα πλαίσια της χρηματοοικονομικής ελεγκτικής είναι κατά κύριο λόγο ο τρόπος και η αξιοπιστία της μέτρησης και παρουσίασης των χρηματοοικονομικών μεγεθών που συνιστούν την εικόνα μιας οικονομικής μονάδας. Πιο απλά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι επαληθεύεται ο απολογισμός (αναφορά) των υπευθύνων να δώσουν λογαριασμό (to account for) στους έχοντες έννομο συμφέρον γι' αυτό. Στα πλαίσια αυτά ελέγχεται, αναγκαστικά, το (λογιστικό) σύστημα, βάσει του οποίου γίνεται η αρχική μέτρηση και αναφορά, καθώς επίσης και η οργάνωση της μονάδας, οι αρχές λειτουργίας της και η επάρκεια εμπλεκόμενων και παραπλήσιων του λογιστικού συστήματος συστημάτων.

1.6 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Η ελεγκτική μέσω της διερεύνησης και της αξιολόγησης των λειτουργιών αποκτά έδαφος αποδοχής και εφαρμογής σε κάθε επιχειρηματική μονάδα, φορέα και κοινωνία. Ταυτόχρονα προσφέρει εξασφάλιση της ποιότητας της οικονομικής πληροφορίας. Αυτή η οικονομική πληροφόρηση συμβάλλει στην ορθολογικότερη επένδυση και στην εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων μιας κοινωνίας.

Σε αυτά τα πλαίσια η ελεγκτική εξελίσσεται συνεχώς και προσπαθεί να αποκτήσει τη δική της οντότητα – ταυτότητα, προσεγγίζοντας κάθε φορά τις αδυναμίες των συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου, με επιστημονικές μεθόδους, υποδεικνύοντας συγχρόνως ρεαλιστικές λύσεις.

Επομένως, οι στόχοι της ελεγκτικής είναι:

1. η εξασφάλιση της σωστής διοίκησης,
2. η επίτευξη των στόχων των φορέων και των διοικήσεων των οργανισμών,
3. η διασφάλιση των μετόχων και
4. η γενικότερη «κοινωνική συνοχή» της επιχείρησης.

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Leonard (2000) η ελεγκτική ανιχνεύει τις πιθανές ελλείψεις, και έτσι εντοπίζει σημεία που προσφέρουν δυνατότητες μελλοντικών εξαπλώσεων, με αποτέλεσμα να περιορίζονται οι δαπάνες και να εξαλείφονται οι σπατάλες. Με τον έλεγχο επιβεβαιώνεται αν η επιχειρησιακή μονάδα λειτουργεί στο επιθυμητό επίπεδο αποδοτικότητας.

Κατά συνέπεια οι βασικοί σκοποί της ελεγκτικής είναι:⁷

1. Εντοπισμός και πρόληψη ηθελημένων και αθέλητων λογιστικών λαθών, απατών κ.λπ. (Προληπτικός έλεγχος).
2. Διεύρυνση, αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων και εκούσιων σφαλμάτων και απατών. (Κατασταλτικός έλεγχος).
3. Έγκριση, ανάλυση και σχολιασμός της ακρίβειας και της πιστότητας των διαφόρων οικονομικών καταστάσεων στο σύνολο τους (π.χ. Ισολογισμός, Αποτελέσματα Χρήσης). (Επιβεβαιωτικός έλεγχος).
4. Αξιολόγηση της σύνταξης και παράθεσης διαφόρων επιμέρους σημείων των οικονομικών καταστάσεων που συνήθως αποτελούν ενδιαφέροντα και κατατοπιστικά στοιχεία για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση (κύκλος εργασιών, κοστολόγια, πιστοληπτική ικανότητα, εσωτερική αξία μετοχών κ.λπ.)
5. Πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των ανάλογων χρήσιμων συμπερασμάτων.
6. Υπογράμμιση των ατελειών και καθορισμός των αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρησιακής και διαχειριστικής απεικόνισης.
7. Στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης, προκειμένου να υπολογιστούν οι πιθανές επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατός ο σχηματισμός σωστών προβλέψεων.

⁷ Χρήστος Καζαντζής, 2006, 'Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος'.

Τέλος για την πληρέστερη παρουσίαση των σκοπών της ελεγκτικής, παρατίθεται με γνώμονα τον χρόνο η διαφοροποίηση των σκοπών στις εξής περιόδους:

- Στην πρώτη περίοδο μέχρι το 1905 δηλαδή η ανακάλυψη της απάτης αποκαλούσε τον κύριο στόχο της ελεγκτικής.
- Στη δεύτερη περίοδο 1905-1933 εκτός από την ανακάλυψη της απάτης προστέθηκαν οι στόχοι της ακριβοδίκαιης απεικόνισης των χρηματοοικονομικών μεγεθών της επιχείρησης και της αποκάλυψης λαθών.
- Στην τρίτη περίοδο 1933-1940 οι ελεγκτικοί στόχοι παρέμειναν οι ίδιοι, η αναγνώριση όμως του συστήματος εσωτερικού ελέγχου περιλαμβάνει ελεγκτικές δοκιμασίες.
- Στην τέταρτη περίοδο 1940-1970 οι ελεγκτικοί στόχοι είναι κυριαρχία, η ορθότητα της οικονομικής κατάστασης με αυξημένη την αναγνώριση της σημασίας του εσωτερικού ελέγχου, για το σχεδιασμό των ελεγκτικών διαδικασιών και με τη χρησιμοποίηση των δοκιμασιών ελέγχου είναι γενικευμένη.
- Στην πέμπτη περίοδο 1970-1985 στρέφεται προς την διενέργεια επαληθευτικών δοκιμασιών για την διαπίστωση σφαλμάτων.
- Στην έκτη και τελευταία περίοδο 1985-1990 αρχίζει η χρησιμοποίηση προσεγγίσεων που έχουν βάση το μοντέλο του ελεγκτικού κινδύνου.

1.7 ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΖΕΙ Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Η ελεγκτική εξετάζει τρία βασικά θέματα:

1. Το αντικείμενο του ελέγχου.

Τι ελέγχεται, γιατί είναι αναγκαίος ο έλεγχος⁸ και ποιοι σκοποί επιδιώκονται μέσα από τον έλεγχο. Ενδιαφερόμενοι για τη διενέργεια του ελέγχου είναι οι διοικούντες της επιχείρησης, καθώς οι μέτοχοι, οι πιστωτές και οι συναλλασσόμενοι με αυτή.

⁸ Ο όρος έλεγχος προέρχεται από τον Αγγλοσαξονικό όρο «Auditing» ή το Γαλλικό όρο «Audit», που και τα δυο σημαίνουν ακούω.

2. Το υποκείμενο του ελέγχου.

Αφορά τον ελεγκτή, δηλαδή ποία πρόσωπα έχουν αναλάβει να διενεργούν τον έλεγχο, ποιες οι προδιαγραφές και τα προσόντα των ατόμων αυτών, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στα ελεγκτικά τους καθήκοντα. Ο ελεγκτής αυτός μπορεί να είναι εσωτερικός δηλαδή να έχει υπαλληλική εξάρτηση από την επιχείρηση ή να είναι εξωτερικός δηλαδή ανεξάρτητος και αδέσμευτος έναντι της επιχείρησης και των φορέων αυτής.

3. Τις ελεγκτικές διαδικασίες.

Οι ελεγκτικές διαδικασίες μπορεί να λεχθεί ότι είναι οι μέθοδοι πραγματοποίησης των εσωτερικών και εξωτερικών ελέγχων. Πιο συγκεκριμένα οι ελεγκτικές διαδικασίες περιλαμβάνουν τον τρόπο και τις επιστημονικές τεχνικές και μεθόδους που θα πρέπει να χρησιμοποιούνται κάθε φορά για την διενέργεια του ελέγχου προκειμένου να παραχθεί ορθό ελεγκτικό επιστημονικό έργο.

1.8 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Η ελεγκτική ως λειτουργία στην ευρύτερη διοίκηση (ιδιωτική και κρατική) μιας κοινωνίας διακρίνεται στις παρακάτω κατηγορίες:

1. Εξωτερική, ανεξάρτητη ελεγκτική.

Ο εξωτερικός ή ανεξάρτητος έλεγχος είναι αυτός που εκτελείται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους λογιστές- ελεγκτές, οι οποίοι αναφέρονται ως ορκωτοί ελεγκτές ή ορκωτοί λογιστές. Ο έλεγχος αρχικά διενεργούνταν κυρίως επί του λογιστικού συστήματος μιας μονάδας. Σήμερα, ο έλεγχος περιλαμβάνει και επιμέρους θέματα των οργανωτικών συστημάτων, τα οποία μπορούν να επηρεάζουν εμμέσως την αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος, και της οικονομικής μονάδας γενικότερα.

2. Εσωτερική ελεγκτική.

Ο εσωτερικός έλεγχος ορίζεται από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (ΠΑ, 1991, Taylor and Glezen, 1991, Konrath, 1996) ως «μια ανεξάρτητη διαδικασία που λειτουργεί μέσα στον οργανισμό για να εξετάσει και να εκτιμήσει τις διαδικασίες παρέχοντας σημαντική υπηρεσία σε αυτόν». Επίσης είναι μια αναγκαία λειτουργία του σύγχρονου management, είναι σύμβουλος του σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα. Έπειτα ο εσωτερικός έλεγχος

στοχεύει στην αξιολόγηση διαδικασιών λειτουργίας και παρέχει πληροφορίες στη διοίκηση. Σε συνάρτηση με τα παραπάνω ο εσωτερικός έλεγχος βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού με σκοπό την αποτελεσματική διαχείριση των επιχειρηματικών κινδύνων.

3. Κρατική ελεγκτική.

Σε αυτή περιλαμβάνονται όλοι οι έλεγχοι που εξασκούν και διενεργούν διάφοροι κρατικοί και ημικρατικοί φορείς. Οι πιο σημαντικοί έλεγχοι είναι ο φορολογικός έλεγχος που διενεργείται από την εφορία και αφορά στην αναζήτηση ή επαλήθευση του φορολογητέου εισοδήματος των υποκείμενων σε φορολογία φυσικών και νομικών προσώπων, ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδος που αφορά σε νομισματικά και πιστωτικά θέματα και ο έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο του κράτους που αφορά στους λογαριασμούς στο δημόσιο τομέα, στον ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων γεωργικών προϊόντων και στις δαπάνες που πραγματοποιούνται με ενίσχυση από πόρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς και τους δήμους και κοινότητες.

Η κρατική ελεγκτική είναι συνήθως αρκετά πιο συνοπτική από την εξωτερική και διαφέρει από αυτή στο ότι δεν ακολουθεί γενικώς παραδεκτά λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα. Και οι δύο μορφές ελέγχου, όμως, αναζητούν τεκμήρια και προβαίνουν σε επαληθεύσεις μεγεθών ή διαδικασιών. Επίσης, η κρατική ελεγκτική θα μπορούσε να αντικατασταθεί από την εξωτερική ελεγκτική και εσωτερικά από σύστημα εσωτερικών ελεγκτών.⁹

1.9 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Την μεθοδολογία της ελεγκτικής συνιστούν τα εξής στοιχεία:

1. Οι ελεγκτικές αρχές.

Είναι εκείνες οι βασικές και σχετικές με τον όρο ελεγκτική έννοιες, οι οποίες προσδιορίζουν και φανερώνουν τον προβληματισμό και την αναγκαιότητα για έλεγχο και το σκοπό και τους στόχους της ελεγκτικής.¹⁰

⁹ Κων/νος Κάντζος, Αθηνά Χονδράκη, 'Ελεγκτική θεωρία και πρακτική'

¹⁰ Κων/νος Κάντζος, Αθηνά Χονδράκη, 'Ελεγκτική θεωρία και πρακτική'

2. Τα ελεγκτικά πρότυπα.

Τα ελεγκτικά πρότυπα περιγράφουν το θεσμικό πλαίσιο βάση του οποίου ορίζονται οι αρχές και οι διαδικασίες που εκτελείται το ελεγκτικό έργο. Επίσης προσδιορίζουν τα κριτήρια με τα οποία θα επιτευχθεί η ολοκλήρωση του ελέγχου και τέλος τη δημοσίευση του αποτελέσματος αυτού. Συνθέτουν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο σώμα κανόνων και αποτελούν υποχρεωτικό οδηγό για όλους τους επαγγελματίες που ασκούν εσωτερικό έλεγχο. Τίθενται σε ισχύ από την δημοσίευση τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και συνεχίζουν μέχρι την διαφοροποίηση τους ή την ανάκληση τους. Τα ελεγκτικά πρότυπα κατατάσσονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- Γενικά Πρότυπα (General Standards).

Σύμφωνα με τα πρότυπα αυτά ένας ελεγκτής/ορκωτός λογιστής θα πρέπει να διεξάγει έλεγχο με τέτοιο τρόπο ώστε να προάγει το θεσμό και την ικανότητα να υπηρετεί την κοινωνία.

- Πρότυπα Εκτελέσεως της Εργασίας (Standards of Fieldwork).

Κατά τα πρότυπα αυτά απαιτείται κατάλληλος σχεδιασμός της εργασίας και επιβλέψεως αυτής, σωστή μελέτη και εκτίμηση του εσωτερικού ελέγχου. Επίσης απαιτείται επαρκές και κατάλληλο αποδεικτικό υλικό της εργασίας που πρέπει να συγκεντρωθεί από τον έλεγχο, την έρευνα, την επιθεώρηση και την παρατήρηση.

- Πρότυπα που αφορούν τις Εκθέσεις Ελέγχου (Standards of Reporting).

Σύμφωνα με τα πρότυπα αυτά, στις εκθέσεις ελέγχου πρέπει να περιλαμβάνεται δήλωση ότι οι οικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές. Επίσης είναι απαραίτητο να εκφραστεί γνώμη για τις οικονομικές καταστάσεις ως προς το σύνολό τους.

3. Οι ελεγκτικές διαδικασίες.

Είναι οι ενέργειες στο πρόγραμμα σύμφωνα με το οποίο ο ελεγκτής εφαρμόζει τις τεχνικές και τις μεθόδους σε συγκεκριμένες φάσεις ενός ελέγχου και οι οποίες είναι αποτέλεσμα της κριτικής επιλογής του ελεγκτή εκ των διαθεσίμων στο γνωστικό αντικείμενο.

Επιπλέον, ο κλάδος της ελεγκτικής έχει θεσπίσει ορισμένες ελεγκτικές διαδικασίες όπως έχουν προκύψει από τις μεγάλες επιχειρήσεις της Ευρώπης και της Αμερικής. Οι διαδικασίες αυτές όρισαν και διαμόρφωσαν τα

ευρωπαϊκά και αμερικάνικα πρότυπα και έτσι καθιερώθηκαν στις διεθνείς βιβλιογραφίες ως «Θέσεις Εργασίας». Ύστερα από όλα αυτά οι ελεγκτικές επαληθεύσεις των οικονομικών καταστάσεων γίνονται με τις διαδικασίες που καθορίστηκαν διεθνώς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα στην πολύπλοκη και ραγδαίως εξελισσόμενη σημερινή οικονομική πραγματικότητα ο έλεγχος αποκτά μια συνεχώς αυξανόμενη σημασία. Ο έλεγχος των μεγάλων οικονομικών μονάδων, που συγκεντρώνουν συνήθως αξιόλογο πλούτο, ο οποίος είναι κτήμα ενός ευρύτερου φάσματος κοινωνικών τάξεων καθίσταται σήμερα όλο και πιο επιτακτικός. Ο πειρασμός για ατασθαλίες, καταχρήσεις, απόκρυψη στοιχείων και άλλες διαχειριστικές ανωμαλίες, προκειμένου να αποκτήσουν διάφορα άτομα οικονομικά οφέλη, είναι μεγάλος. Με τον έλεγχο μπορούν να εντοπιστούν, να προληφθούν ή πιθανόν και να επανορθωθούν διαχειριστικές ή άλλου είδους ανωμαλίες και ατασθαλίες, πριν αυτές δουν το φώς της δημοσιότητας, πράγμα που θα είχε σοβαρές συνέπειες στην καλή φήμη της επιχείρησης. Επίσης, με την εφαρμογή του ελέγχου είναι δυνατός ο ακριβοδίκαιος καταλογισμός των ευθυνών από τα ανώτατα διοικητικά κλιμάκια, αφού καμία διαχειριστική πράξη και λογιστική καταχώρηση δεν επιτρέπεται να ολοκληρώνεται από έναν μόνο υπάλληλο, αλλά η εργασία κάθε υπαλλήλου πρέπει να συμπληρώνει οπωσδήποτε την εργασία τουλάχιστον ενός άλλου και να ελέγχεται από κάποιον τρίτο. Έτσι μπορεί να χαρακτηί ασφαλέστερα η στρατηγική ανάπτυξης και επέκτασης της επιχείρησης.

2.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή οργάνωσης προσώπων και μέσων, προκειμένου να επιδιώξει κάποιους συγκεκριμένους στόχους. Η επιδίωξη αυτή στηρίζεται από διαδικασίες και δεδομένα που καθοδηγούν και προσανατολίζουν τις ενέργειές της. Συγκεκριμένα με τον όρο διαδικασίες εννοούμε τις ενέργειες που γίνονται με σκοπό να

επιτευχθεί ο στόχος που έχει θέσει η κάθε επιχείρηση. Όταν έχουμε τα κατάλληλα δεδομένα τότε ο στόχος μας γίνεται ευκολότερος. Δηλαδή οι κανονισμοί, τα συστήματα πληροφόρησης, η οργανωτική δομή, ο προσδιορισμός καθηκόντων και θέσεων και γενικά ότι άλλο χρησιμοποιείται σαν μέσο για να είναι εφικτός ο στόχος της επιχείρησης, πρέπει να μας εγγυάται για την εξέλιξη και να διασφαλίζουν τον έλεγχο της.

Επομένως, ο έλεγχος αναφέρεται στην συστηματική και με καθορισμένες διαδικασίες έρευνα επί των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης, προκειμένου να εκφρασθεί μια αντικειμενική κρίση, για την αποτελεσματικότητα των ενεργειών της επιχείρησης σε σχέση με τους επιδιωκόμενους στόχους. Συμπληρωματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι και η διαδικασία που κρίνει την αξιοπιστία και την ποιότητα της παραγομένης από την επιχείρηση πληροφορία.

2.3 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Αντικείμενο του ελέγχου είναι κατά κανόνα η οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας, όπως μπορεί να θεωρηθεί η έννοια περιουσία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου από τους τρίτους που την διαχειρίζονται. Η ενασχόληση του ελέγχου με την κάθε μορφή ξένης περιουσίας αποτελεί την πεμπτούσια του ίδιου του ελέγχου. Οι σχέσεις κυριότητας των διαφόρων στοιχείων μιας οικονομικής μονάδας δεν είναι μονομερείς, έτσι η περιουσία μιας ατομικής επιχείρησης είναι σε πρώτο στάδιο κτήμα του ιδιοκτήτη, αλλά συγχρόνως αποτελεί και στοιχείο ενδιαφέροντος για αυτούς που έχουν απαιτήσεις από την επιχείρηση. Η περιουσία μιας Ανώνυμης Εταιρείας είναι κοινό κτήμα του συνόλου των μετόχων και συγχρόνως ξένο αντικείμενο για αυτούς που την διαχειρίζονται.

Ενδιαφερόμενοι για την διενέργεια ουσιαστικού ελέγχου είναι βασικά οι:

- Οι διοικούντες και διευθύνοντες την οικονομική μονάδα (οποιοδήποτε νομικού τύπου, μορφής, κλάδου κ.τ.λ.)
- Οι μέτοχοι και γενικά οι επενδυτές κεφαλαίων στην οικονομική μονάδα.
- Οι πιστωτές όπως και όλοι οι συναλλασσόμενοι.
- Οι μελλοντικοί επενδυτές.
- Το κράτος.

2.4 ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Υποκείμενο του ελέγχου είναι ο ελεγκτής, δηλαδή το πρόσωπο που διενεργεί τον έλεγχο. Ο ελεγκτής είναι το απαραίτητο όργανο για να εξασφαλιστεί η ορθολογική οργάνωση, λειτουργία και η ομαλή οικονομική διαχείριση στη δημόσια και ιδιωτική οικονομία, γι' αυτό και ο θεσμός του ελέγχου και το λειτούργημα του ελεγκτή έχουν καθιερωθεί από αρχαιότατους χρόνους.

Ο ελεγκτής ανάλογα με την εξάρτηση του, οικονομική ή άλλη, από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα και τον ειδικότερο σκοπό που αποβλέπει το έργο του, διακρίνεται σε:

1. Εσωτερικό ελεγκτή.

Ο εσωτερικός ελεγκτής βρίσκεται σε σχέση μίσθωσης με την οικονομική μονάδα η οποία ελέγχεται, δηλαδή είναι υπάλληλος της. Το έργο του έχει κυρίως προληπτικό χαρακτήρα και συνίσταται στο να παρακολουθεί και να ελέγχει τις διαχειριστικές πράξεις και τις λογιστικές καταχωρήσεις, με σκοπό την άμεση επισήμανση θελημένων ή αθέλητων σφαλμάτων ή αντικανονικών και παράνομων ενεργειών. Ο εσωτερικός ελεγκτής έχοντας ως βασική αποστολή την πρόληψη επιζήμιων ενεργειών ασκεί τα καθήκοντα του πριν ή στην διάρκεια της πράξης της οικονομικής διαχείρισης καθώς και της λογιστικής καταχώρησης, χωρίς όμως να αποκλείεται και ο έλεγχος ειδικών θεμάτων μεταγενέστερα. Η ιδιότητα του εσωτερικού ελεγκτή μπορεί να είναι με σαφήνεια διακεκριμένη, όπως γίνεται συνήθως στις μεγάλες επιχειρήσεις όπου υπάρχει ειδική υπηρεσία και στο Δημόσιο και τους μεγάλους Δημόσιους Οργανισμούς. Είναι δυνατόν όμως ο εσωτερικός ελεγκτής να μην είναι κάποιο ιδιαίτερο πρόσωπο αλλά οι προϊστάμενοι διαφόρων τμημάτων, παράλληλα με τα υπόλοιπα καθήκοντα τους π.χ. έλεγχος και θεώρηση γραμματίων προς είσπραξη από τον προϊστάμενο του λογιστηρίου.

Στην θέση του εσωτερικού ελεγκτή πρέπει να τοποθετούνται πρόσωπα κατάλληλα που να διακρίνονται για την μόρφωση, την πείρα και το ήθος τους, γιατί αλλιώς, όπως είναι φυσικό δεν είναι δυνατόν να ασκήσουν τα καθήκοντα του ελεγκτή με τον τρόπο που επιβάλλεται.

Χωρίς να υποτιμάται η σπουδαιότητα του έργου του εσωτερικού ελεγκτή πρέπει να τονιστούν και τα σοβαρά μειονεκτήματα που οφείλονται στο γεγονός ότι αυτός είναι υπάλληλος στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα. Από αυτό το γεγονός είναι φυσικό ο έλεγχος του:

- Να ασκείτε γενικά σύμφωνα με τους κανόνες και τους όρους που έχει θεσπίσει η διοίκηση της οικονομικής μονάδας και όχι σύμφωνα με τους κανόνες της ελεγκτικής.
- Δεν ενημερώνεται για τις πράξεις των διοικούντων, συνήθως δε και των ανώτερων του στην ιεραρχία ή ο έλεγχος του σε αυτούς είναι περιορισμένος ή εντελώς τυπικός.
- Απασχολούμενος με πράξεις των συναδέλφων του, πολλές φορές από συναδερφική αλληλεγγύη, ο έλεγχος του δεν είναι αμερόληπτος και αντικειμενικός ενώ με το πέρασμα του χρόνου και την στενότερη φιλική σχέση η προσοχή και η διερευνητικότητα μειώνεται βαθμιαία και ο έλεγχος γίνεται τυπικός.
- Επειδή ασχολείται διαρκώς με τα ίδια θέματα, η δουλεία του γίνεται ρουτίνα με αποτέλεσμα την εξασθένηση σιγά - σιγά τόσο της επαγρύπνησης όσο και της διερευνητικότητάς του.

2. Εξωτερικό ελεγκτή.

Αντίθετα από τον εσωτερικό, ο εξωτερικός ελεγκτής δεν έχει καμία υπαλληλική ή άλλη εξάρτηση προς την επιχείρηση που καλείτε να ελέγξει. Είναι λοιπόν εντελώς ανεξάρτητος και αδέσμευτος προς την οικονομική μονάδα που ελέγχει και καθόλου δεν επηρεάζεται από την διοίκηση της με αποτέλεσμα να μην υπάρχει κανένα από τα παραπάνω μειονεκτήματα του εσωτερικού ελεγκτή. Αυτό το γεγονός είναι εγγύηση για την διενέργεια αντικειμενικού ελέγχου, με αποτέλεσμα να αποκτάει ιδιαίτερο κύρος το έργο του εξωτερικού ελεγκτή και τα πορίσματα του είναι χρήσιμα.

Ο εξωτερικός ελεγκτής έχει πολλά και ποικίλα πεδία δράσης, όπως για παράδειγμα την πιστοποίηση για την αλήθεια και την ακρίβεια των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων, για την πιστοληπτική ικανότητα τους κ.τ.λ. και από το γεγονός αυτό ξεκινάει η ανάγκη οργάνωσης του εξωτερικού ελέγχου σε ανεξάρτητο λειτουργήμα που έχει αποκτήσει θεσμικό χαρακτήρα σε όλες τις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες. Τέτοιου είδους θεσμική αναγνώριση του λειτουργήματος έγινε και στην χώρα μας το 1955, με το Ν.Δ. 3329/1955 «περί συστάσεως Σώματος Ελλήνων Ορκωτών Λογιστών» που η λειτουργία του άρχισε το Νοέμβρη του 1956.

Είναι ευνόητο ότι για να μπορεί ο ορκωτός ελεγκτής να ανταποκρίνεται στις μεγάλες και ποικίλες απαιτήσεις του τόσο σπουδαίου και λεπτού έργου του

πρέπει να έχει και τα ανάλογα προσόντα που αναφέρονται τόσο στην προσωπικότητα του, όσο και στην επαγγελματική του συγκρότηση. Πρώτο και κύριο προσόν θεωρείται το ήθος και η ακεραιότητα του χαρακτήρα, προσόν που απαιτείται από όλους τους εξωτερικούς ελεγκτές σε όλες τις χώρες του κόσμου. Άλλα προσόντα που επίσης απαιτούνται είναι η άρτια επιστημονική κατάρτιση, η εξειδικευμένη πείρα, η ικανότητα ταχείας αντίληψης και βαθιάς και σίγουρης κρίσης, η επινοητικότητα, η αυτοπεποίθηση, η αναγκαία λεπτότητα για την εκτέλεση του λεπτού έργου του έλεγχου της εργασίας των άλλων, η ικανότητα ευχερούς και σωστής έκφρασης στον γραπτό και προφορικό λόγο, η επιμέλεια και η εργατικότητα.

3. Κυβερνητικό ελεγκτή.¹¹

Σε αυτή την κατηγορία διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες ελεγκτών:

- Φορολογικοί Ελεγκτές.

Το αντικείμενο του φορολογικού ελεγκτή είναι να ελέγξει αν ο φορολογούμενος έχει εκπληρώσει τις φορολογικές του υποχρεώσεις. Αυτό θα διαπιστωθεί με τον έλεγχο των βιβλίων και στοιχείων των επιχειρήσεων και με τον έλεγχο των φορολογικών δηλώσεων. Είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Είναι γνώστες της λογιστικής επιστήμης και του ισχύοντος φορολογικού καθεστώτος. Το έργο των φορολογικών ελεγκτών είναι επίπονο και έχει μεγάλο βαθμό δυσκολίας. Κάποια από τα χαρακτηριστικά του φορολογικού ελεγκτή είναι η ανεξαρτησία έκφρασης γνώμης, η εχεμύθεια, η αντικειμενικότητα και κυρίως η γνώση της λογιστικής, της οικονομικής και νομικής επιστήμης. Τέλος, είναι καθήκον του να προασπίσει εξίσου τόσο το συμφέρον του δημόσιου όσο και του φορολογούμενου.

- Ελεγκτές του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Η οργάνωση και η λειτουργία του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Ε.Σ) καθορίζεται από τα Π.Δ. 774/1980 και 1225/1981. Ιδρύθηκε το 1983 και λειτουργεί ταυτόχρονα και ως ανώτερο διοικητικό δικαστήριο. Είναι πολυμελές και το αντικείμενο του είναι ο έλεγχος των δαπανών του κράτους και άλλων οργανισμών, έλεγχος του τρόπου λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών, παρακολούθηση των εσόδων και των εξόδων του κράτους, έκδοση

¹¹ Χρήστος Καζαντζής, 2006, 'Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος'.

εκθέσεων οι οποίες βοηθούν στην σύνταξη του προϋπολογισμού, απολογισμού και ισολογισμού του κράτους. Τέλος μπορεί να γνωμοδοτεί κατά την θέσπιση νόμων κ.α.

- Ελεγκτές του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους.

Εκτός από το Ελεγκτικό Συνέδριο, το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (Γ.Λ.Κ) ασκεί και αυτό δημοσιονομικό έλεγχο δαπανών και εκδίδει τα εντάλματα πληρωμής αυτών των δαπανών.

- Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης.

Θεσπίστηκε στη χώρα μας με το Ν. 3074/2002, χωρίς να αποτελεί ανεξάρτητη αρχή αλλά και χωρίς να υπόκειται σε έλεγχο από οποιοδήποτε κυβερνητικό όργανο. Αντικείμενο του είναι η αυτεπάγγελτη διενέργεια επιθεωρήσεων, ελέγχων, επανελέγχων και ερευνών καθώς και η παρακολούθηση των διεξαγόμενων ελέγχων από τα δημόσια σώματα ελέγχου, την αξιολόγηση του έργου τους, την διεξαγωγή του ελέγχου των ετήσιων δηλώσεων οικονομικής κατάστασης των μελών των Σωμάτων Επιθεώρησης και Ελέγχου, την Σύγκληση και Προεδρία του Συντονιστικού Οργάνου Επιθεώρησης και Ελέγχου, τον έλεγχο καταγγελιών για φαινόμενα κακοδιοίκησης και τέλος έλεγχο της σύνταξης εκθέσεων ελέγχου. Στο έργο του έχει μαζί του τέσσερις βοηθούς και οκτώ ειδικούς επιστημονικούς συνεργάτες.

- Σώμα Επιθεωρητών - Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης.

Το Σώμα Επιθεωρητών – Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (Σ.Ε.Ε.Δ.Δ) συστάθηκε με το Ν. 2477/1997 ως όργανο εσωτερικού ελέγχου της Δημόσιας Διοίκησης, που υπάγεται στον Υπουργό Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Άρχισε να λειτουργεί κατά το έτος 1998 και με εξαίρεση το Σώμα Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, που λειτούργησε από το 1991 μέχρι το 1997, είναι ο πρώτος ελεγκτικός μηχανισμός που θεσμοθετήθηκε στο Ελληνικό κράτος με γενική αρμοδιότητα που εκτείνεται σε όλη την Επικράτεια. Κατά την διάρκεια της δεκαετούς λειτουργίας του με διαδοχικές ρυθμίσεις, ο θεσμικός ρόλος του Σ.Ε.Ε.Δ.Δ ενισχύθηκε σημαντικά, διερευνήθηκαν οι αρμοδιότητες του, επεκτάθηκε το πεδίο ελεγκτικής του δράσης και παρασχέθηκαν επιπλέον εγγυήσεις για την απρόσκοπτη εκπλήρωση της θεσμικής του αποστολής. Η λειτουργία του Σ.Ε.Ε.Δ.Δ διέπεται πλέον από τις διατάξεις του Ν. 3074/2002, όπως

αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από τους Ν. 3174/2003, Ν. 3260/2004, Ν. 3345/2005, Ν. 3491/2006, Ν. 3613/2007, καθώς και τις κανονιστικές πράξεις που εκδόθηκαν κατ' εξουσιοδότησή του.

2.5 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΛΕΓΧΩΝ

Βασιζόμενοι στον πρωταρχικό σκοπό του ελέγχου μπορούμε να διαχωρίσουμε τον έλεγχο σε κατηγορίες. Έτσι λοιπόν έχουμε τις εξής κατηγορίες ελέγχων:¹²

1. Έλεγχοι Οικονομικών Καταστάσεων.

Οι έλεγχοι των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης αποτελούν την συνηθέστερη κατηγορία ελέγχου που πραγματοποιούν οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές. Οι συγκεκριμένοι έλεγχοι έχουν ως απώτερο σκοπό την διαμόρφωση και έκφραση μιας γνώμης για το κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης έχουν συνταχθεί σύμφωνα με τις παραδεκτές λογιστικές αρχές και αν αυτές απεικονίζουν ακριβodίκαia την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα της διαχείρισης της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.

Πρωταρχικός σκοπός του ελέγχου αυτού δεν είναι η ανακάλυψη μικρής σημασίας καταχρήσεων ή λαθών εκτός εάν αυτά είναι τόσο σοβαρά ώστε να επηρεάζουν την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι ο ελεγκτής μπορεί να μην ενδιαφέρεται για περιπτώσεις απάτης ή καταχρήσεων. Αντίθετα εξετάζει με ενδιαφέρον κάθε στοιχείο που δημιουργεί υποψία απάτης ή κατάχρησης και έχει καθήκον να προχωρήσει την έρευνα μέχρις ότου απαλλαγεί από τις τυχόν αμφιβολίες του.

2. Έλεγχοι Συμμόρφωσης.

Ο σκοπός ενός ελέγχου συμμόρφωσης είναι ο καθορισμός του κατά πόσο ο ελεγχόμενος συμμορφώνεται με συγκεκριμένους κανόνες ή ακολουθεί διαδικασίες που έχουν τεθεί από κάποιο ιεραρχικά ή διοικητικά ανώτερο φορέα.

Ένας έλεγχος συμμόρφωσης περιλαμβάνει μια εξέταση συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών και λειτουργικών δραστηριοτήτων μιας οικονομικής μονάδας με στόχο τη διακρίβωση της συμμόρφωσής τους σε συγκεκριμένους όρους, κανόνες ή διατάξεις ρυθμιστικών αρχών. Στην κατηγορία αυτή των

¹²Χρήστος Καζαντζής, 2006, 'Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος'.

ελέγχων τα προκαθορισμένα κριτήρια μπορεί να προέρχονται από μια ποικιλία διαφορετικών πηγών, όπως είναι οι εγκύκλιες οδηγίες, οι κανονισμοί και οι αποφάσεις των διοικήσεων μιας επιχείρησης, οι πιστωτές της, οι εποπτικοί και διοικητικοί φορείς της δημόσιας διοίκησης και οι κανόνες των ανεξάρτητων αρχών ρυθμιστικού παρεμβατισμού. Σε κάθε επιχείρηση και οργανισμό του ιδιωτικού δημόσιου τομέα υπάρχουν πολιτικές συμβάσεις, νομικές δεσμεύσεις και υποχρεώσεις που μπορεί να προβλέπουν τη διενέργεια ελέγχων συμμόρφωσης.

Οι έλεγχοι συμμόρφωσης που βασίζονται σε προκαθορισμένα από τη διοίκηση κριτήρια μπορεί να πραγματοποιούνται συχνά κατά τη διάρκεια του έτους, ανά τακτά διαστήματα εβδομάδας ή μήνα, αλλά και αιφνιδιαστικά. Οι έλεγχοι αυτοί συνήθως πραγματοποιούνται από στελέχη της επιχείρησης κυρίως της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Ο έλεγχος των φορολογικών δηλώσεων, που υποβάλλουν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, αποτελεί ένα παράδειγμα ελέγχου συμμόρφωσης. Στην περίπτωση αυτή οι ελεγκτές εξετάζουν τη συμμόρφωση των φορολογούμενων στους κανόνες του θεσμοθετημένου νομοθετικά φορολογικού πλαισίου. Οι έλεγχοι της αγορανομίας αλλά και πολλών υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης αποτελούν μορφές ελέγχων συμμόρφωσης.

3. Λειτουργικοί Έλεγχοι.

Ένας λειτουργικός έλεγχος περιλαμβάνει μια συστηματική επισκόπηση και αξιολόγηση των λειτουργικών δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης σε σχέση με συγκεκριμένους αντικειμενικούς στόχους.

Κατά τον έλεγχο αυτό γίνεται μια επισκόπηση κάθε τμήματος της επιχείρησης προκειμένου να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα τους. Οι λειτουργικοί έλεγχοι καταλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερο μέρος του εσωτερικού ελέγχου. Σε ένα λειτουργικό έλεγχο, ο ελεγκτής αναμένεται να πραγματοποιήσει μια αντικειμενική παρατήρηση και μια περιεκτική ανάλυση συγκεκριμένων λειτουργικών διαδικασιών.

Οι λειτουργικοί έλεγχοι πραγματοποιούνται συνήθως για να ικανοποιήσουν ένα συνδυασμό των ακόλουθων τριών σκοπών:

- Προσδιορισμός απόδοσης: Η απόδοση της ελεγχόμενης λειτουργίας συγκρίνεται με πολιτικές, πρότυπα και στόχους που έχουν τεθεί από την

ανώτερη διοίκηση ή με άλλα κατάλληλα για την περίπτωση κριτήρια μέτρησης της απόδοσης της συγκεκριμένης λειτουργίας.

- Προσδιορισμός ευκαιριών για βελτίωση: Από τον παραπάνω έλεγχο της απόδοσης ο ελεγκτής ανακαλύπτει γενικά ευκαιρίες αύξησης της αποδοτικότητας, της παραγωγικότητας, της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της ελεγχόμενης λειτουργίας.
- Υποβολή συστάσεων για βελτίωση και περαιτέρω δράση: Οι προτάσεις μπορούν να ποικίλουν ανάλογα με τη ρύση του προβλήματος και τις ευκαιρίες για βελτίωση. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο ελεγκτής μπορεί να κάνει συγκεκριμένες προτάσεις, σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να είναι προτείνει περαιτέρω μελέτη.

Λειτουργικοί έλεγχοι μπορεί να ζητηθούν από την ανώτατη διοίκηση ή ένα τρίτο ενδιαφερόμενο μέρος. Τα αποτελέσματα του λειτουργικού ελέγχου ανακοινώνονται στο φορέα που ζήτησε τον έλεγχο.

4. Έλεγχοι Διοίκησης.

Έλεγχοι διοίκησης ή Έλεγχοι της αποδοτικότητας της διοικήσεως ή Έλεγχοι επιδόσεων είναι οι έλεγχοι που έχουν ως αντικειμενικό τους σκοπό την αξιολόγηση των στόχων της διοικήσεως μιας επιχείρησης και το βαθμό επίτευξης των στόχων αυτών. Με άλλα λόγια αξιολογείται η αποδοτικότητα και η αποτελεσματικότητα ενός μέλους ή συλλογικού οργάνου διοικήσεως μιας επιχείρησης ή ενός τμήματος της.

Τα τελευταία χρόνια ακούγεται συνεχώς το κίνημα εκείνων που υποστηρίζουν ότι οι δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις θα πρέπει να ακολουθούνται ή να περιλαμβάνουν εκτιμήσεις της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των εργασιών της ελεγχόμενης επιχείρησης. Επειδή δεν διασφαλίζεται η αντικειμενικότητα των πιο πάνω εκτιμήσεων, αν αυτές γίνουν από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων, το έργο αυτό της αξιολόγησης της αποδοτικότητας της επιχείρησης σύμφωνα με τους υποστηρικτές της άποψης αυτής, πρέπει να ανατεθεί στους ανεξάρτητους ελεγκτές της. Το περιεχόμενο, η έκταση και η προσέγγιση των ελέγχων διοικήσεως βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη. Σε πρώτη φάση εξετάζονται οι τεθέντες στόχοι, η διαδικασία επιλογής των στόχων και στη συνέχεια αξιολογείται ο βαθμός επίτευξης των στόχων με βάση συμφωνημένα κριτήρια – κλειδιά.

Μερικά από τα κριτήρια εκτίμησης της αποδοτικότητας της διοικήσεως μπορεί να είναι χρηματοοικονομικά όπως ο δείκτης συνολικής αποδοτικότητας, δείκτης γενικής ρευστότητας, το μέσο κόστος των ξένων κεφαλαίων, το μικτό και καθαρό περιθώριο κέρδους. Μπορεί όμως να χρησιμοποιηθούν και κριτήρια με σχετική υποκειμενικότητα όπως είναι η ποιοτική στάθμη του προσωπικού, οι εργασιακές σχέσεις, η αποτελεσματικότητα του δικτύου διάθεσης των προϊόντων, προβλήματα προμήθειας πρώτων υλών κ.τ.λ.

Οι έλεγχοι διοικήσεως πρέπει να ενθαρρυνθούν στο χώρο της εσωτερικής ελεγκτικής και ιδιαίτερα στις επιχειρήσεις όπου υπάρχουν ανυπέρβλητες δυσχέρειες αντικειμενικής αξιολόγησης του έργου όσων διοικούν επί μέρους τμήματα. Στο χώρο των εξωτερικών ελεγκτών η ανάπτυξη των ελέγχων διοικήσεως πρέπει να γίνει εξελικτικά και αφού προηγηθεί σημαντική ποιοτική βελτίωση των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τέλος είναι σκόπιμο να αναφερθούν και οι πιο κάτω αντιρρήσεις κατά των αναλυτικών ελέγχων διοίκησης.

- Κίνδυνος αποκάλυψης πληροφοριών που είναι πολύ χρήσιμες για τους ανταγωνιστές της ελεγχόμενης επιχείρησης.
- Πιθανότητα αποθάρρυνσης των διοικούντων να αναλάβουν πρωτοβουλίες με σοβαρούς κινδύνους.
- Έλλειψη κατάλληλου προσωπικού να αναλάβει τη διενέργεια τέτοιων ελέγχων.
- Έλλειψη αντικειμενικών κριτηρίων μέτρησης του αποτελέσματος και των επιδόσεων.

5. Έλεγχοι Κοινωνικής Ευθύνης.

Έλεγχος Κοινωνικής Ευθύνης ή Κοινωνικός Έλεγχος είναι ο έλεγχος που έχει αντικειμενικό στόχο την επαλήθευση, επικύρωση και επιβεβαίωση των πληροφοριών που συγκεντρώνει και παρουσιάζει η Κοινωνική Λογιστική. Τα τελευταία χρόνια γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτό ότι οι επιχειρήσεις εκτός από την παραδοσιακή υπευθυνότητα τους για μεγιστοποίηση του κέρδους και της αξίας τους, έχουν ευθύνη έναντι του εργασιακού τους δυναμικού, των πελατών και των προμηθευτών τους καθώς και έναντι του κοινωνικού τους περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δημιουργούνται και αναπτύσσονται. Η Κοινωνική Λογιστική αναπτύχθηκε ακριβώς για να συγκεντρώσει συστηματικά και να απεικονίσει όλες τις πληροφορίες που

αναφέρονται στις σχέσεις της επιχείρησης με το Κοινωνικό της περιβάλλον. Η Κοινωνική Λογιστική συγκεντρώνει πληροφορίες που αναφέρονται:

- Στο εργασιακό δυναμικό της επιχείρησης όπως εκπαίδευση, εργατικά ατυχήματα, μέση αμοιβή, απώλεια χρόνου λόγω απεργιακών κινητοποιήσεων, συνδικαλιστικές άδειες.
- Στους πελάτες της επιχείρησης όπως ποσοστό παραπόνων, δείκτες ποιότητας υπηρεσιών, ποσοστό αύξησης των πωλήσεων των προϊόντων, ενημερωτικές προσπάθειες.
- Στη γενικότερη κοινωνική ευθύνη της επιχείρησης όπως δωρεές σε κοινωφελείς οργανισμούς, προστασία του περιβάλλοντος, εξοικονόμηση ενέργειας.

Στη Γαλλία από το 1977 με νομοθετική ρύθμιση καθιερώθηκε ο Κοινωνικός Έλεγχος των επιχειρήσεων στους ακόλουθους τομείς: επίπεδα απασχόλησης, αμοιβές, επιδόματα και λοιπές παροχές, υγιεινή και ασφάλεια, εκπαίδευση, συνθήκες εργασίας, υπηρεσίες προς τους εργαζόμενους και εργασιακές σχέσεις.

Στη Γερμανία χωρίς να είναι υποχρεωτικός ο Κοινωνικός Έλεγχος έχει ως αντικείμενο τις πληροφορίες της Κοινωνικής Λογιστικής η οποία περιλαμβάνει κυρίως πληροφορίες του εργατικού δυναμικού.

Στη χώρα μας με το Π.Δ. 58/1985 οι Κοινωνικοποιημένες δημόσιες επιχειρήσεις είχαν την υποχρέωση να καταρτίζουν κοινωνικούς ισολογισμούς. Η ανάγκη ελέγχου των κοινωνικών αυτών ισολογισμών δεν είχε μέχρι σήμερα την αναμενόμενη συμβολή στην ανάπτυξη των Ελέγχων Κοινωνικής Ευθύνης και στην Ελλάδα.

6. Έλεγχος Οικονομικού Εγκλήματος και Απάτης.

Ο έλεγχος (ή η ελεγκτική) της απάτης είναι ένα σχετικά νέο και υπό ανάπτυξη γνωστικό και επαγγελματικό πεδίο της ελεγκτικής. Η μεγάλη αύξηση του οικονομικού εγκλήματος, της απάτης, των καταχρήσεων και των δόλιων πράξεων στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα δημιουργούν την ανάγκη για ανάπτυξη του νέου αυτού κλάδου της ελεγκτικής.

Η επιτυχής έρευνα και η ανακάλυψη της απάτης στις οικονομικές συναλλαγές και στις λογιστικές καταστάσεις προϋποθέτει την συνύπαρξη των δεξιοτήτων και εμπειριών ενός καλά εκπαιδευμένου ελεγκτή και ενός ικανού ανακριτή. Θα πρέπει να σημειωθεί βέβαια ότι η συνδυασμένη αυτή συνύπαρξη των

δεξιοτήτων αυτών σε ένα πρόσωπο είναι σπάνια, με συνέπεια να είναι αναγκαία η απόκτηση από τους ελεγκτές των αναγκαίων γνώσεων που αφορούν κανόνες, αρχές, τεχνικές και μεθόδους της ανακριτικής διαδικασίας.

Οι ελεγκτές των περιπτώσεων απάτης πρέπει να διαθέτουν βαθιά γνώση της απάτης ως ενός οικονομικού, κοινωνικού και οργανωσιακού φαινομένου. Ο έλεγχος απάτης δεν μπορεί να περιορισθεί σε μια απλή απαρίθμηση ελεγκτικών ενεργειών και διαδικασιών. Ο έλεγχος αυτός περιλαμβάνει τη γνώση και τη δημιουργία ενός συνόλου δομικών στοιχείων ελέγχου που ενθαρρύνουν την αποκάλυψη και την πρόληψη απατηλών ενεργειών και συμπεριφορών. Οι ελεγκτές απάτης θα πρέπει να διαθέτουν επαρκή γνώση για τις βασικές αρχές των ελέγχων απάτης, την έννοια και τις μορφές απάτης, τους πιθανούς δράστες και τα κίνητρά τους, τις συνθήκες που ευνοούν τη διάπραξη της, τα πρόδρομα σημάδια πιθανής ύπαρξης, τα αποδεικτικά στοιχεία και τα πρότυπα που στοιχειοθετούν και αποδεικνύουν την απάτη, καθώς και τις οργανωσιακές, κοινωνικές, οικονομικές και λογιστικές πτυχές της απάτης.

7. Ειδικοί Έλεγχοι.

Ειδικός έλεγχος είναι κάθε έλεγχος που πραγματοποιείται από ελεγκτές και δεν εμπίπτει σε μια από τις πιο πάνω αναφερθείσες κατηγορίες ελέγχων. Στους ειδικούς αυτούς ελέγχους ανήκει και ο δικαστικός έλεγχος του άρθρου 634 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τη διενέργεια του οποίου δικαιούνται να ζητήσουν διάφορες ομάδες από το αρμόδιο Πρωτοδικείο ή Εφετείο.

2.6 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η γενικότητα των «έλεγχος» και «ελεγκτική» μπορεί να διασαφηνιστεί και να γίνει πιο συγκεκριμένη στα πλαίσια της λειτουργίας των διαφόρων οικονομικών μονάδων με την κατάταξη των ελέγχων σε κατηγορίες. Η κατάταξη αυτή γίνεται βέβαια με βάση κάποια συγκεκριμένα κριτήρια. Έτσι, οι επικεφαλής των επιχειρήσεων υποβοηθούνται σημαντικά στο να προσεγγίσουν και να αξιολογήσουν τα είδη των ελέγχων και να διατάξουν τη διενέργεια εκείνων των ελέγχων που αρμόζουν στη φύση, στις ιδιαιτερότητες και στις επιλεγμένες προτεραιότητες της διαχείρισης ενός οικονομικού οργανισμού. Οι έλεγχοι διακρίνονται:

1. Ανάλογα με το άτομο που διενεργεί τον έλεγχο και τη σχέση εργασίας αυτού με τον ελεγχόμενο διακρίνονται σε:¹³
 - Εσωτερικούς, που οργανώνονται από τον ίδιο τον φορέα και διενεργούνται από ειδικά εκπαιδευμένα στελέχη του, τους εσωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι είναι υπάλληλοι της επιχείρησης.
 - Εξωτερικούς, που διενεργούνται από εξωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι δεν έχουν καμία σχέση εξαρτημένης εργασίας, υπαλληλική ιδιότητα με την οικονομική μονάδα, την οποία καλούνται να ελέγξουν μετά από πρόσκληση των μετόχων αυτής.
 - Μικτούς, που οργανώνονται και συντονίζονται από το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου και διενεργούνται με τη συνεργασία των εξωτερικών ελεγκτών.
2. Ανάλογα με την έκτασή τους διακρίνονται σε:¹⁴
 - Γενικούς, που εκτείνονται σε ολόκληρη τη διαχείριση μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Ένα τέτοιο είδος ελέγχου είναι ο έλεγχος του ισολογισμού τέλους χρήσης που διενεργείται από εξωτερικούς ελεγκτές. Συνήθως οι εσωτερικοί έλεγχοι είναι γενικοί, ουσιαστικοί και τακτικοί αφού με αυτούς επιδιώκεται η ‘ακτινογράφιση’ της οικονομικής μονάδας, για τη διαπίστωση της νομιμότητας, οικονομικότητας και σκοπιμότητας των οικονομικών πράξεων, της λειτουργικότητας των υπηρεσιών, της επάρκειας ή όχι του προσωπικού, της καταλληλότητας των στελεχών, της ανταγωνιστικότητας της επιχείρησης, της αποτελεσματικότητας των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, που είχαν αναληφθεί από τους επικεφαλείς της μονάδας και τέλος της συμμόρφωσης τους προς τις υποδείξεις προηγούμενων ελέγχων ή προς τις εντολές της Διοίκησης.
 - Ειδικούς, που έχουν ως διερεύνηση ένα συγκεκριμένο τομέα ή αντικείμενο, όπως προμήθειες, εισπράξεις, πληρωμές, εκχώρηση δανείων, πωλήσεις, παραγωγή, διαχείριση αποθεμάτων, επισφάλεια πελατών, διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας, παραλαβή έργων και μια σειρά δραστηριοτήτων του οργανισμού.

¹³ Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, ‘Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του’.

¹⁴ Νίκος Γ. Δήμου, 2000, ‘Έλεγκτική Ι, Βασικές αρχές γενικής και τραπεζικής ελεγκτικής’.

3. Ανάλογα με το σκοπό για τον οποίο διενεργούνται διακρίνονται σε:¹⁵

- Προληπτικούς, που έχουν ως στόχο την πρόληψη του κινδύνου και διενεργούνται από τις ίδιες τις υπηρεσίες των τμημάτων. Πρόκειται για το γνωστό “Control”, που την τελική έγκριση έχει ο προϊστάμενος του τμήματος, πριν λάβει χώρα ενός γεγονός-συναλλαγή.

Ενδεικτικά, ως προληπτικούς ελέγχους, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την εξαγωγή πρώτων υλών ή προϊόντων από την αποθήκη, όπου την τελική έγκριση εξαγωγής έχει ο προϊστάμενος των αποθηκών. Η καθημερινή παρακολούθηση κατασκευής των έργων, η συντήρηση των εγκαταστάσεων και η πιστοποίηση των εργασιών. Επίσης οι πληρωμές, για τις οποίες ο ταμίας, πριν την εκταμίευση απαιτεί την τελική έγκριση του οικονομικού διευθυντή. Ανάλογη περίπτωση είναι και η κάθε είδους προμήθεια για την οποία την τελική έγκριση αγοράς έχει ο προϊστάμενος του τμήματος προμηθειών.

Οι προληπτικοί έλεγχοι (Controls) μπορεί να διενεργούνται και από ειδικά οργανωμένο τμήμα “Control” των οικονομικών υπηρεσιών. Μάλιστα η πρακτική αυτή βρίσκει εφαρμογή σε μεγάλες επιχειρήσεις και μάλιστα αποτελεσματικά, αρκεί το τμήμα να είναι σωστά οργανωμένο και στελεχωμένο, όπου όλα τα έξοδα-δαπάνες και όχι μόνο, πριν την καταχώριση ή εκταμίευση ελέγχονται προληπτικά από το τμήμα αυτό.

Το ερώτημα που μπαίνει είναι αν οι προληπτικοί έλεγχοι είναι αντικείμενο των Εσωτερικών Ελεγκτών. Κατηγορηματικά, με μια απάντηση θα μπορούσαμε να πούμε όχι. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές δεν διενεργούν προληπτικούς ελέγχους με την καθεαυτού έννοια της πρόληψης που προαναφέρθηκε. Η έννοια της πρόληψης εμπεριέχει και την έννοια της έγκρισης-αρμοδιότητας-εντολής που αυτό ξεφεύγει από τη δικαιοδοσία του Εσωτερικού Ελέγχου. Οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν μπορούν να καταστούν υπεύθυνοι για την καθημερινή παρακολούθηση της εκτέλεσης των καθημερινών εργασιών ρουτίνας των άλλων τμημάτων. Η παρακολούθηση

¹⁵ Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, ‘Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του’.

των εργασιών αυτών σε μόνιμη βάση, αφορά το “Control” και είναι θέμα εσωτερικής λειτουργίας των αρμόδιων υπηρεσιών, ξεφεύγοντας των αρμοδιοτήτων του Εσωτερικού Ελέγχου.

Για τον Εσωτερικό Έλεγχο, η έννοια του προληπτικού ελέγχου, αποβλέπει στην πρόληψη αποτροπής εκούσιων ή ακούσιων σφαλμάτων μέσω παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών. Στην έννοια του προληπτικού ελέγχου οι εσωτερικοί ελεγκτές αναλαμβάνουν ουσιαστικό ρόλο ενίσχυσης της δομής της εταιρικής διακυβέρνησης του φορέα που υπηρετούν, με το να προ αξιολογούν την οργανωτική δομή (Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου-Λειτουργίες), προγράμματα και δραστηριότητες, να εκτιμούν τους κινδύνους και να επιβεβαιώνουν ότι η διοίκηση έθεσε τους κατάλληλους επιχειρηματικούς στόχους, πως η υλοποίησή τους είναι εφικτή και θα αποβούν ωφέλιμοι για την επιχείρηση.

Επίσης, ως προληπτικό έλεγχο θα μπορούσαμε να αναφέρουμε, όταν κατά την διενέργεια κατασταλτικού ελέγχου διαπιστώνονται λειτουργικές αδυναμίες και προς αποφυγή δυσάρεστων γεγονότων, μέχρι την ολοκλήρωση του ελέγχου και την υποβολή του πορίσματος, καλείται η διοίκηση να λάβει τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα

- Κατασταλτικούς, που διενεργούνται αποκλειστικά από τους εσωτερικούς ελεγκτές, εκ των υστέρων. Αποσκοπούν στη διαπίστωση εφαρμογής των διαδικασιών, στην επιβεβαίωση ότι οι στόχοι επιτεύχθηκαν στο ακέραιο με αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο. Επίσης, αποβλέπουν στην αποκάλυψη και καταστολή λαθών και παραλείψεων, ατασθαλιών, κλοπών και κακής διαχείρισης των μέσων και πόρων.

4. Ανάλογα με την διάρκειά τους διακρίνονται σε:¹⁶

- Μόνιμους ή Διαρκείς, που διενεργούνται σε συνεχή βάση και λαμβάνουν χώρα κατά την εκτέλεση της οικονομικής πράξης, συναλλαγής, παραγωγικής λειτουργίας. Πρόκειται για τους προληπτικούς ελέγχους που αναφέραμε πιο πάνω, που διενεργούνται από τα ίδια τμήματα και τους προϊσταμένους αυτών.

¹⁶ Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, ‘Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του’.

- Τακτικούς ή Περιοδικούς, οι οποίοι σχετίζονται με το χρονικό προσδιορισμό που διενεργούνται. Δεν είναι συνεχείς, αλλά διενεργούνται κατά τακτικές χρονικές περιόδους, π.χ. μια φορά το μήνα, μέσα στο εξάμηνο ή μέσα στο έτος. Οι έλεγχοι αυτοί διενεργούνται αποκλειστικά από τους εσωτερικούς ελεγκτές.
 - Έκτακτους ή Περιστασιακούς, που διενεργούνται σε έκτατες περιπτώσεις είτε με πρωτοβουλία του τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου είτε με εντολή της διοίκησης ή κατόπιν συγκεκριμένων καταγγελιών. Πρόκειται για ελέγχους που διενεργούνται μετά από την εκτίμηση ότι υπάρχουν υπόνοιες για σπατάλη, καταχρήσεις, κλοπές, ατασθαλίες και, γενικά, όπου εντοπίζονται αδυναμίες στις λειτουργίες και απαιτείται άμεση διαπίστωση του μεγέθους αυτού για λήψη διοικητικών μέτρων.
5. Ανάλογα με τη μέθοδο που ακολουθείται κατά την διενέργεια των ελέγχων διακρίνονται σε:
- Αναδρομικούς ή Κάθετους, κατά την διαδικασία του ελέγχου ερευνώνται με σειρά τα παρακάτω:
 - ✓ Τα αποτελέσματα Χρήσεως.
 - ✓ Ο Ισολογισμός.
 - ✓ Η Γενική Εκμετάλλευση.
 - ✓ Το Οριστικό Ισοζύγιο Γενικού Καθολικού.
 - ✓ Τα Ισοζύγια Μηνών.
 - ✓ Τα Ισοζύγια Αναλυτικών Καθολικών.
 - ✓ Το Γενικό Καθολικό.
 - ✓ Το Γενικό Συγκεντρωτικό Ημερολόγιο.
 - ✓ Τα Αναλυτικά Καθολικά.
 - ✓ Τα Αναλυτικά Ημερολόγια.
 - ✓ Τα Παραστατικά.
- Ο ελεγκτής αρχίζει με το προσαρμοσμένο ισοζύγιο των λογαριασμών ή και τον ισολογισμό της ελεγχόμενης μονάδας. Επιβεβαιώνει τα σχετικά μεγέθη που παρουσιάζονται στον ισολογισμό, ακολουθώντας μια αντίστροφη πορεία από αυτήν που ακολουθήθηκε για την εμφάνιση των εν λόγω μεγεθών στις λογιστικές καταστάσεις. Καταλήγει στα αρχικά παραστατικά και ελέγχει μεταγενέστερες πράξεις. Τέλος επικοινωνεί με τρίτους εκτός της ελεγχόμενης μονάδας για την αντικειμενικότερη τεκμηρίωση πράξεων

και σχέσεων, ειδικά όταν τα παραστατικά αυτών έχουν εκδοθεί από την ελεγχόμενη επιχείρηση και δεν αποτελούν, έτσι, ισχυρά τεκμήρια.

Υπάρχει ένα σημείο του αναδρομικού ελέγχου και πιο συγκεκριμένα το σημείο που ο ελεγκτής έχει φτάσει στο ημερολόγιο που περιέχει αυτοτελείς όλες τις πράξεις που, έχουν οικονομική σημασία, έχουν λογιστικοποιηθεί και έχουν περαστεί στο σύστημα. Σε αυτό το σημείο λοιπόν θα πρέπει ο ελεγκτής να αποφασίσει αν θα επιμείνει στην αναζήτηση όλων εκείνων των επιμέρους πράξεων-εγγράφων ή θα επιλέξει το δειγματοληπτικό έλεγχο αυτών που είναι και ο πλέον απαιτούμενος τρόπος λόγω του απαγορευτικού κόστους του ελέγχου όλων των πράξεων εκτός από την περίπτωση, βέβαια, που το σύστημα εσωτερικού ελέγχου έχει κριθεί αναξιόπιστο και ο έλεγχος θα διευρυνθεί αναλόγως.

- Οριζόντιους, οι οποίοι ακολουθούν μια τελείως αντίστροφη κατεύθυνση.

Κατά τη διαδικασία του ελέγχου διερευνώνται κατά σειρά τα εξής:

- ✓ Τα Παραστατικά της Επιχείρησης.
- ✓ Τα Αναλυτικά Ημερολόγια.
- ✓ Τα Αναλυτικά Καθολικά.
- ✓ Το Γενικό Συγκεντρωτικό Ημερολόγιο.
- ✓ Το Γενικό Καθολικό.
- ✓ Τα Ισοζύγια Αναλυτικών Καθολικών.
- ✓ Τα Ισοζύγια Μηνών.
- ✓ Το Οριστικό Ισοζύγιο Γενικού Καθολικού.
- ✓ Η Γενική Εκμετάλλευση.
- ✓ Τον Ισολογισμό.
- ✓ Τα Αποτελέσματα Χρήσεως.

Ο ελεγκτής επιλέγοντας ένα δείγμα που αντιπροσωπεύει το σύνολο των εγγράφων ή πράξεων ξεκινάει από τον φάκελο των πρωτότυπων παραστατικών, τα οποία μέχρι στιγμής αποτελούν αντικειμενικά τεκμήρια. Όμως για να υπάρχει μια πιο ολοκληρωμένη άποψη θα πρέπει να αναζητήσει τα πλέον αξιόπιστα τεκμήρια επιβεβαίωσης των μεγεθών που εμφανίζονται στις λογιστικές καταστάσεις. Ελέγχοντας εάν οι εγγραφές περάστηκαν στα αναλυτικά ημερολόγια και αν καταχωρήθηκαν διασπώμενες κατά λογαριασμό στους αντίστοιχους λογαριασμούς των

αναλυτικών καθολικών, στη συνέχεια στα ισοζύγια και τέλος στις λογιστικές καταστάσεις.¹⁷

6. Τέλος, διακρίνονται σε:

- Συστηματικούς, οι οποίοι περιλαμβάνουν: τον προκαταρκτικό σχεδιασμό του ελέγχου, τον σχεδιασμό άλλων ελεγκτικών διενεργειών που μπορούν να πραγματοποιηθούν ενδιάμεσως, την συνεχή επαφή με τη διοίκηση και το ενεργό ενδιαφέρον για την ελεγχόμενη επιχείρηση.

Έτσι ένας συστηματικός έλεγχος θα πρέπει να ακολουθήσει, στο κυρίως έργο του, τα εξής στάδια: προκαταρκτική επαφή και ενημέρωση, έναρξη με τη μελέτη και αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ενδιάμεσες εργασίες, εργασίες μετά το κλείσιμο των βιβλίων και τέλος σύνταξη του πιστοποιητικού ελέγχου και της ειδικής έκθεσης προς τη διοίκηση.

- Μη συστηματικούς, οι οποίοι καταφεύγουν περισσότερο σε ποιοτικές μεθόδους αναγνώρισης και ανάλυσης της ελεγχόμενης μονάδας, σε αυτοσχεδιασμούς ελέγχου σύντομες και συνοπτικές ελεγκτικές διαδικασίες με χρήση μεθόδων όπως οι αριθμοδείκτες, σε συσχέτιση και σύγκριση με άλλες παρόμοιες αντικειμένου μονάδες ή με τον κλάδο στον οποίο η ελεγχόμενη μονάδα ανήκει.¹⁸

Στην καθημερινή πραγματικότητα διαφόρων οικονομικών μονάδων, οι παραπάνω έλεγχοι δεν είναι ξεκομμένοι μεταξύ τους. Συνήθως συνδυάζονται και αλληλοσυμπληρώνονται, με απώτερο σκοπό ο συνολικός να είναι περισσότερο αποτελεσματικός και τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν να είναι αιτιολογημένα και τεκμηριωμένα.

Πάντως, οι δυο κυριότερες κατηγορίες ελέγχων, που αποτελούν και το βασικό σημείο αναφοράς της ελεγκτικής διαδικασίας, είναι ο εσωτερικός έλεγχος και ο εξωτερικός.

¹⁷ Κων/νος Κάντζος, Αθηνά Χονδράκη, 'Ελεγκτική θεωρία και πρακτική'

¹⁸ Κων/νος Κάντζος, Αθηνά Χονδράκη, 'Ελεγκτική θεωρία και πρακτική'.

2.7 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ-ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ

Η έννοια του ελέγχου στηρίζεται στην κρίση της αποτελεσματικότητας ενεργειών στόχων καθώς και στην κρίση της αξιοπιστίας και της ποιότητας της παραγόμενης πληροφορίας. Ανάλογα με τις μορφές στόχων και την ομάδα πληροφοριών που ο έλεγχος κάθε φορά αντιμετωπίζει για να αξιολογήσει και να κρίνει, διακρίνονται οι παρακάτω τομείς ελέγχων:

1. Οικονομικός Έλεγχος: ο οποίος ασχολείται με τις ενέργειες της επιχείρησης που έχουν επίπτωση στην διασφάλιση της περιουσίας της επιχείρησης, στην λογιστική απεικόνιση των οικονομικών γεγονότων της επιχείρησης καθώς και δημοσιευμένη οικονομική πληροφορία από την επιχείρηση. Ειδικότερα ενδιαφέρεται για την αξιοπιστία, την κανονικότητα και την ειλικρίνεια της λογιστικής και οικονομικής πληροφορίας.
2. Διαχειριστικός Έλεγχος:¹⁹ ο οποίος μετρά το βαθμό επίτευξης των τεθέντων στόχων της επιχείρησης και θέτει ως ζήτημα την αποτελεσματική ή μη εκμετάλλευση των χρησιμοποιούμενων παραγωγικών πόρων. Ο έλεγχος διαχείρισης δεν ελέγχει απευθείας τα αποτελέσματα της επιχείρησης αλλά τις διαδικασίες και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη αυτών των αποτελεσμάτων και εξετάζει τα επιτεύγματα της επιχείρησης σε σχέση με το εσωτερικό και εξωτερικό της περιβάλλον.

2.8 ΕΙΔΗ ΕΛΕΓΧΩΝ

Μια άλλη μορφή ταξινόμησης των ελέγχων, ανάλογα με τα ελεγχόμενα αντικείμενα και την χρονική έκταση των ελέγχων, είναι η ακόλουθη:²⁰

1. Από άποψη προγράμματος ελέγχων διακρίνονται σε:
 - Ελέγχους ισολογισμών, που αφορούν την εξέταση της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης σε δεδομένη στιγμή.
 - Ελέγχους λεπτομερείς ή πλήρεις, που γίνονται για τον έλεγχο του συνόλου των πράξεων που ενεργήθηκαν σε μια δεδομένη χρονική περίοδο.

¹⁹ Κ. Καραμάνης, 2002, 'Εισαγωγή στη θεωρία και πρακτική της σύγχρονης ελεγκτικής'.

²⁰ Νίκος Γ. Δήμου, 2000, 'Ελεγκτική Ι, Βασικές αρχές γενικής και τραπεζικής ελεγκτικής'.

- Ελέγχους ειδικών σημείων, που ενεργούνται σε περιορισμένου κύκλου διαχειριστικές πράξεις και αποσκοπούν στην εξακρίβωση στοιχείων που δεν επαληθεύονται κατά την διάρκεια των τακτικών γενικών ελέγχων (π.χ. επιβεβαίωση από τους οφειλέτες του ποσού της οφειλής τους κ.τ.λ.).
2. Από άποψη έκτασης ελέγχων διακρίνονται σε:
 - Ολοκληρωτικούς, όταν καλύπτουν κατά πλάτος και βάθος όλες τις πράξεις μιας κρινόμενης περιόδου.
 - Ελέγχους βολιδοσκοπήσεων, όταν οι επαληθεύσεις περιορίζονται σε ορισμένο αριθμό πράξεων ή υπολογισμών, από ένα σύνολο ομοίων, για τον σχηματισμό γνώμης σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας και την ορθότητα των ενεργειών ενός τμήματος της επιχείρησης.
 3. Από άποψη τρόπων ελέγχων διακρίνονται σε:
 - Διαρκείς ελέγχους, που αφορούν επανειλημμένες διαδοχικές επαληθεύσεις υπολογισμών κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου.
 - Εφάπαξ ελέγχους, που γίνονται μια φορά σε κύκλο δραστηριοτήτων και που ουσιαστικά αφορούν τους έκτακτους ελέγχους.
 - Ελέγχους τέλους χρήσης, που αποτελούν μια παραλλαγή των ελέγχων ισολογισμών και γίνονται μετά το τέλος μιας οικονομικής χρήσης.

2.9 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ

Για να είναι αποτελεσματικός ο έλεγχος πρέπει να στηρίζεται σε ένα σύστημα που να πληρεί τις πιο κάτω προϋποθέσεις:²¹

1. Να ανταποκρίνεται στις συγκεκριμένες ανάγκες της επιχείρησης και στην οργανωτική δομή της.
2. Να είναι προληπτικός, με δυνατότητα προβλέψεων ανεπιθύμητων παρενεργειών των διαδικασιών.
3. Να είναι αντικειμενικός, στις συγκρίσεις και στις κρίσεις.
4. Να παρουσιάζει ευκαμψία, με δυνατότητα κατάρτισης εναλλακτικών προγραμμάτων δράσης.
5. Να είναι οικονομικός, με την έννοια ότι πρέπει η αναμενόμενη από αυτόν ωφέλεια να αντισταθμίζει το κόστος του.

²¹Νίκος Γ. Δήμου, 2000, 'Ελεγκτική Ι, Βασικές αρχές γενικής και τραπεζικής ελεγκτικής'.

6. Να είναι αποδεκτός από τους ελεγχόμενους.
7. Να υποδεικνύει διορθωτικά μέτρα. Δεν αρκεί να διαπιστώνονται μόνον τα σφάλματα ή λάθη αλλά πρέπει να προτείνονται και άμεσοι τρόποι αντιμετώπισης, εξάλειψης και μη επανάληψής τους.

Γενικά, ενώ με την εποπτεία αποσκοπείτε η παρακολούθηση των εργαζομένων, σε όλα τα στάδια των εργασιών τους για την καθοδήγηση και υποβοήθηση τους, με τον έλεγχο επιδιώκεται η συγκριτική αξιολόγηση των αποδόσεων τους, με τα προκαθορισθέντα πρότυπα, για τη διόρθωση τυχόν παρεκκλίσεων και για τη βελτίωση των διαδικασιών, εφ' όσον διαπιστωθούν ατέλειες, επικαλύψεις ή κενά σε αυτές.

2.10 ΣΤΑΔΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ανεξάρτητα από τους στόχους ή το αντικείμενο ελέγχου, ένας Τακτικός έλεγχος, αλλά και κάθε έλεγχος, περιλαμβάνει συνήθως τα παρακάτω στάδια:

- Σχεδιασμό του ελέγχου,
- Διενέργεια του ελέγχου και
- Κατάρτιση έκθεσης αποτελεσμάτων ελέγχου.

2.10.1 ΣΤΑΔΙΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Στο στάδιο του σχεδιασμού:

- Μελετάται η δραστηριότητα και το νομικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της υπηρεσίας που θα ελεγχθεί,
- Ορίζεται το εύρος και οι στόχοι του ελέγχου,
- Καθορίζονται οι οργανωτικές μονάδες της ελεγχόμενης υπηρεσίας που εμπλέκονται στον έλεγχο,
- Συγκροτείται το ελεγκτικό κλιμάκιο που θα διενεργήσει τον έλεγχο,
- Καθορίζονται οι στόχοι του ελέγχου,
- Αναλύονται οι παράγοντες που ενδεχομένως επηρεάζουν τον έλεγχο,
- Περιγράφεται η μέθοδος ελέγχου που θα ακολουθηθεί,
- Καθορίζονται οι μέθοδοι συλλογής αποδεικτικών στοιχείων,
- Συντάσσονται, εφόσον δεν υπάρχουν, τα ερωτηματολόγια ελέγχου,
- Καταρτίζεται το χρονοδιάγραμμα και η ημερομηνία ελέγχου.

Ο σχεδιασμός αποτελεί βασική ενέργεια, πραγματοποιείται κατά το αρχικό στάδιο και αποτυπώνεται λεπτομερώς στο πλάνο εργασίας. Κατά τον σχεδιασμό του ελέγχου εφαρμόζονται αναλυτικές διαδικασίες και εξετάζονται όλα τα διαθέσιμα στοιχεία,

προκειμένου να εντοπιστούν οι τομείς που χρειάζονται επιπλέον εξέταση. Στόχος είναι να πραγματοποιηθεί ο έλεγχος κατά τον πλέον αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο.

2.10.2 ΣΤΑΔΙΟ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει:

- Επιτόπου επίσκεψη/αυτοψία του ελεγκτικού κλιμακίου στην έδρα του ελεγχόμενου Φορέα ή Υπηρεσίας,
- Συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων του ελέγχου (που προβλέφθηκαν κατά τον προγραμματισμό),
- Συμπλήρωση των ερωτηματολογίων ελέγχου κατά περίπτωση,
- Συμπλήρωση των φύλλων ελέγχου κατά περίπτωση,
- Εξαγωγή αρχικών συμπερασμάτων (σε αντιστοιχία με τις διαδικασίες που ελέγχθηκαν και τους στόχους του ελέγχου),
- Κατάρτιση έκθεσης Αρχικών Διαπιστώσεων ελέγχου,
- Υποβολή της έκθεσης Αρχικών Διαπιστώσεων ελέγχου στην ελεγχόμενη υπηρεσία για σχολιασμό και διατύπωση απόψεων.

2.10.3 ΣΤΑΔΙΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το στάδιο αυτό συνίσταται σε:

- Σύνταξη τυποποιημένης (κατά το δυνατό) Έκθεσης Αποτελεσμάτων ελέγχου από την ελεγκτική ομάδα με διατύπωση συμπερασμάτων και προτάσεων προς τον ελεγχόμενο φορέα και προθεσμία υλοποίησης τους,
- Υποβολή της έκθεσης Αποτελεσμάτων ελέγχου στον προϊστάμενο του ελεγκτικού σώματος,
- Διαβίβαση της έκθεσης Αποτελεσμάτων στην ελεγχόμενη υπηρεσία, στις εμπλεκόμενες στον έλεγχο υπηρεσίες και στους εποπτεύοντες φορείς και παροχή προθεσμίας για συμμόρφωση με τις περιεχόμενες στην έκθεση προτάσεις.

Σε περίπτωση διαπίστωσης παραβίασης της νομιμότητας, επιπλέον γίνεται:

- Διαβίβαση της έκθεσης Αποτελεσμάτων και των αποδεικτικών στοιχείων στις Εισαγγελικές Αρχές και στα αρμόδια πειθαρχικά όργανα,
- Επιβολή κυρώσεων, εφόσον προβλέπονται από την ισχύουσα για κάθε ελεγκτικό σώμα νομοθεσία.

2.11 ΣΧΕΣΗ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η Λογιστική και η Ελεγκτική των οικονομικών καταστάσεων, παρά την πολύ στενή σχέση τους, αποτελούν δυο ξεχωριστά γνωστικά πεδία. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές τόσο στη μεθοδολογία, όσο και στους στόχους μεταξύ της λογιστικής διαδικασίας με την οποία καταρτίζονται οι οικονομικές καταστάσεις και του ελέγχου αυτών των καταστάσεων.

Η λογιστική είναι μια διαδικασία δημιουργίας χρήσιμων πληροφοριών για τη λήψη αποφάσεων. Η μεθοδολογία της χρηματοοικονομικής λογιστικής σε πρώτο βαθμό, περιλαμβάνει την αναγνώριση των λογιστικών γεγονότων και συναλλαγών που επηρεάζουν την οικονομική θέση μιας οντότητας. Μετά την αναγνώριση ακολουθεί η μέτρηση, η καταχώρηση, η ταξινόμηση και η συγκέντρωση τους στους λογαριασμούς της λογιστικής. Το τελικό προϊόν αυτής της διαδικασίας είναι η κατάρτιση και η δημοσίευση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και άλλων λογιστικών και χρηματοοικονομικών εκθέσεων. Ο απώτερος σκοπός της Χρηματοοικονομικής Λογιστικής είναι η παροχή αξιόπιστων, σχετικών και χρήσιμων για την λήψη αποφάσεων χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Ως εκ τούτου η Λογιστική μπορεί να χαρακτηριστεί χωρίς ενδοιασμούς ως μια δημιουργική διαδικασία.

Η Ελεγκτική βέβαια δε δημιουργεί νέες λογιστικές πληροφορίες, αλλά προσθέτει αξιοπιστία στις πληροφορίες των οικονομικών καταστάσεων. Η Ελεγκτική είναι μια αναλυτική διαδικασία κρίσεως. Η μεθοδολογία του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνει την μελέτη και αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς και την αναζήτηση, απόκτηση και αξιολόγηση ελεγκτικών τεκμηρίων που αφορούν τις οικονομικές καταστάσεις μιας οντότητας, την ευθύνη της αξιοπιστίας των οποίων έχει η διοίκηση της. Απώτερος σκοπός της Ελεγκτικής είναι η σύνταξη μιας έκθεσης ελέγχου, η οποία περιέχει τη γνώμη του ελεγκτή για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις του ελέγχου. Η ελεγκτική διαδικασία από τη φύση, τη δομή και τη λειτουργία της δεν επαναλαμβάνει τη λογιστική διαδικασία.

Η ελεγκτική βασίζεται στην παραδοχή της επαληθευσιμότητας των κονδυλίων των οικονομικών καταστάσεων. Τα λογιστικά στοιχεία είναι επαληθεύσιμα όταν δυο ή περισσότερα εξειδικευμένα άτομα που εργάζονται ανεξάρτητα το ένα από το άλλο φτάσουν σε ίδια συμπεράσματα μετά από έναν έλεγχο των λογιστικών στοιχείων.

Σε κάποιους επιστημονικούς τομείς τα στοιχεία θεωρούνται επαληθεύσιμα μόνο όταν οι άνθρωποι που πραγματοποιούν την έρευνα ή την εξέταση μπορούν να αποδείξουν πέρα από κάθε αμφιβολία ότι τα στοιχεία είναι αληθινά ή ψευδή, σωστά ή λάθος. Αυτό όμως δεν συμβαίνει στην περίπτωση της λογιστικής και της ελεγκτικής. Ο ελεγκτής ψάχνει για μια εύλογη βάση στην οποία θα στηρίξει την έκφραση της γνώμης του για τις οικονομικές καταστάσεις, με τη γνώμη του να αποτελεί μια πιστοποίηση της ακριβοδίκαιης απεικόνισης των οικονομικών καταστάσεων.

Κατά την διάρκεια του ελέγχου, ο ελεγκτής αποκτά ελεγκτικά τεκμήρια για να πιστοποιήσει την αξιοπιστία και την καταλληλότητα του λογιστικού χειρισμού των συναλλαγών και λογιστικών υπολοίπων.

Οι οικονομικές καταστάσεις περιέχουν πολλές διαβεβαιώσεις της διοίκησης για συγκεκριμένα στοιχεία τους. Σε ότι αφορά τα χρεόγραφα για παράδειγμα η διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης διαβεβαιώνει ότι είναι υπαρκτά, ανήκουν στην ιδιοκτησία της επιχείρησης και είναι αποτιμημένα στη χαμηλότερη τιμή μεταξύ κόστους και τρέχουσας τιμής. Κατά την εξέταση των οικονομικών καταστάσεων, ο ελεγκτής πιστεύει ότι οι συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις της διοίκησης είναι επαληθεύσιμες και ότι είναι δυνατό να φτάσει σε συμπέρασμα σχετικά με την ορθότητα των οικονομικών καταστάσεων σαν σύνολο επαληθεύοντας τους λογαριασμούς που απαρτίζουν τις καταστάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Auditing), ως έννοια και αντικείμενο, αν τον κρίνει κανείς στη σωστή του διάσταση, διακρίνεται για το εύρος και το υψηλό επίπεδο υπηρεσιών που προσφέρει. Όμως από άγνοια των διοικούντων και των ελεγκτών, αρκετές φορές αδικείται και δεν του προσδίδεται ο σωστός ρόλος, καθώς και η ανάλογη θέση και το κύρος στον επιχειρησιακό χώρο.

Με τις συνεχείς ανακατατάξεις στην αγορά, τόσο σε τοπικό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο οι επιχειρηματίες όλο και περισσότερο περνούν στην ανωνυμία. Τη θέση των επιχειρηματιών αναλαμβάνουν επαγγελματίες “managers”, οι οποίοι, προκειμένου να

έχουν τον πλήρη έλεγχο αναζητούν νέους τρόπους και τεχνικές διοίκησης, με την εκχώρηση αρμοδιοτήτων σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα, στελέχη. Σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις αυτές καλείται να παίζει και μάλιστα στο επίπεδο “συμβόλου” ο Εσωτερικός Έλεγχος, για εισηγμένες και μη στο χρηματιστήριο, επιχειρήσεις, καθώς και σε οργανισμούς κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.

Η αναγκαιότητα για ανάληψη από τις διοικήσεις μεγαλύτερων επιχειρηματικών κινδύνων και η διαχείρισή τους, καθώς και η δημιουργία συνθηκών που να εξασφαλίζουν την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών και στόχων των οικονομικών μονάδων, καθώς επίσης η ανάπτυξη και η άριστη διαχείριση των διαθέσιμων μέσων και πόρων, ο περιορισμός των αλόγιστων δαπανών και η αποφυγή της κακοδιαχείρισης επέβαλε εκ των πραγμάτων τον Εσωτερικό Έλεγχο, ως αρωγό στο έργο της διοίκησης με γνώμονα την αντικειμενική αξιολόγηση της επάρκειας λειτουργίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, την εύρυθμη λειτουργία της επιχείρησης και τον περιορισμό των αρνητικών αυτής επιπτώσεων, από τους αναληφθέντες επιχειρηματικούς κινδύνους.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος, ως “σύμβουλος της διοίκησης” δεν περιορίζεται στον παραδοσιακό οικονομικό έλεγχο (Financial Audit), δηλαδή έλεγχος επί των οικονομικών καταστάσεων, και μόνο. Αντίθετα κινείται σ’ ένα ευρύτερο πεδίο φιλοσοφίας και πρακτικής εφαρμογής δίχως φραγμούς και περιορισμούς, κινείται σε επίπεδο συμβουλευτικού χαρακτήρα, σύμφωνα με το γενικότερο πνεύμα της ελεγκτικής. Επίσης διακρίνεται δε για το σύγχρονο τρόπο σκέψης και αντίληψης και το ευρύ διοικητικό και επιχειρηματικό του πνεύμα. Αυτό σημαίνει αξιολόγηση και ελεγκτική διερεύνηση όλων των λειτουργιών και δραστηριοτήτων, όπου υπάρχει ελεγκτικό ενδιαφέρον, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Ωστόσο αρκετές φορές στον επιχειρησιακό χώρο δημιουργείται σύγχυση μεταξύ των όρων “Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου-Εσωτερικοί Έλεγχοι” (Internal Controls) και “Εσωτερικός Έλεγχος” (Internal Auditing).

Ο όρος “Εσωτερικός Έλεγχος” χρησιμοποιείται για να αποδώσει δύο βασικές έννοιες, θέτοντας παράλληλα τα όρια και τις αρμοδιότητες αυτών.²²

²² Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, ‘Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του’.

Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου (Internal Controls) είναι το σύνολο των μέτρων ελέγχου (Controls) εκείνων που έχουν επινοηθεί και χρησιμοποιούνται σε μια επιχείρηση για να προωθήσουν, να κατευθύνουν, να περιορίσουν, να διοικήσουν και να ελέγξουν τις διάφορες δραστηριότητες αποβλέποντας στην ικανοποίηση των στόχων της επιχείρησης. Τέτοια μέτρα ελέγχου, αλλά όχι και τα μοναδικά, είναι ο τρόπος οργάνωσης, οι πολιτικές, τα συστήματα, οι διαδικασίες, οι εντολές, τα πρότυπα, οι επιτροπές, τα λογιστικά σχέδια, οι προϋπολογισμοί, τα χρονοδιαγράμματα, οι εκθέσεις, η τεκμηρίωση της εργασίας και η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου (Internal Auditing).²³

Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Auditing) είναι μια υπηρεσία της επιχείρησης η οποία είναι επιφορτισμένη κυρίως με καθήκοντα διενέργειας ελέγχου. Η επισκόπηση των μέτρων ελέγχου είναι οπωσδήποτε μια από τις σημαντικότερες αποστολές και ευθύνες της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου. Μπορεί ίσως να αναφερθεί ότι η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου είναι “το μέτρο ελέγχου το οποίο μετρά και αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των υπόλοιπων μέτρων ελέγχου”.

Επομένως με τον όρο control, (δηλαδή μέτρο ελέγχου, υπό αυτή την έννοια) εννοείται το σύνολο των ελεγκτικών συστημάτων ενώ με τον όρο audit εννοείται ένα μέρος σε αυτό το σύστημα το οποίο ελέγχει κατά πόσον τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου λειτουργούν σωστά, δηλαδή είναι κατά κάποιον τρόπο ο ελεγκτής του ελέγχου. Αυτό το όργανο ονομάζεται internal auditor (εσωτερικός ελεγκτής). Ο internal auditor είναι κάτι διαφορετικό από το υπόλοιπο σύστημα ελέγχου. Είναι ένα πρόσωπο που όμως δεν διεκπεραιώνει υποθέσεις. Ενεργεί εκ των υστέρων για λογαριασμό του διατάκτη, εφαρμόζοντας ελεγκτικές μεθόδους.

3.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο “Εσωτερικός Έλεγχος” (Internal Auditing) σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική διαβεβαίωση και συμβουλευτική δραστηριότητα, καλά σχεδιασμένη και οργανωμένη, που μέσω των τεχνικών και επιστημονικών προσεγγίσεων, αξιολογεί την επάρκεια λειτουργίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (λειτουργίες-εφαρμογή διαδικασιών). Προσθέτει αξία και βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού με σκοπό την αποτελεσματική αποτίμηση και διαχείριση

²³ Φίλος Ι, 2004, ‘Σύστημα εσωτερικού ελέγχου επιχειρήσεων’.

του επιχειρηματικού κινδύνου²⁴, τον περιορισμό ή εξάλειψη αυτού, που αναλαμβάνει η διοίκηση να διαχειρισθεί για την επίτευξη των στρατηγικών της στόχων.²⁵

Βλέπουμε λοιπόν, ότι ο εσωτερικός έλεγχος αναδεικνύεται σε μείζονος σημασίας παράγοντα για τη μετάβαση της επιχείρησης στο σύγχρονο μοντέλο διοίκησης, συντελώντας άμεσα στην επιβίωση της μέσα στο διαρκώς μεταβαλλόμενο και απαιτητικό οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, ενώ αποτελείται από τα εξής εννοιολογικά στοιχεία:

- **Ανεξαρτησία:** Πρόκειται για την πιο θεμελιώδη έννοια, καθώς ο εσωτερικός έλεγχος δεν μπορεί να επιβιώσει εάν δεν είναι αντικειμενικός.
- **Ρόλος διασφάλισης και συμβουλευτικός:** Αυτό το κομμάτι του ορισμού αναφέρεται στη θεμελιώδη αλλαγή κατεύθυνσης στο ρόλο του εσωτερικού ελέγχου. Η αλλαγή αυτή αποσαφηνίζει ότι η παλαιότερη πρόχειρη ενασχόληση του ελέγχου με το τμήμα της συμβουλευτικής έχει πλέον εξελιχθεί σε ένα παρακλάδι της βασικής λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου το οποίο βρίσκεται σε πλήρη άνθιση. Έτσι, ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί τώρα να προσφέρει συμβουλές και υποστήριξη στη διοίκηση με τον τρόπο που ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες του κάθε μανάτζερ ξεχωριστά. Παράλληλα, δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι ο πρωταρχικός ρόλος του εσωτερικού ελέγχου είναι να παρέχει την ανεξάρτητη και αντικειμενική διασφάλιση ότι ο οργανισμός διαχειρίζεται ή όχι αποτελεσματικά τον επιχειρησιακό κίνδυνο. Ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να προσφέρει διασφάλιση για το κατά πόσο οι διεξαγόμενοι έλεγχοι μπορούν να διαχειρίζονται τους κινδύνους, αλλά δεν μπορεί να δώσει καμία απόλυτη εγγύηση για αυτό. Έτσι, όσο καλά και να γίνονται οι διασφαλιστικές διαδικασίες, δεν υπάρχει δυνατότητα να εγγυηθούν ότι όλοι οι σημαντικοί κίνδυνοι μπορούν να εντοπισθούν.

²⁴ Επιχειρηματικός κίνδυνος είναι η πιθανότητα να μην πραγματοποιηθούν οι ευκαιρίες που διαβλέπονται στον ορίζοντα, καθώς επίσης και οι ανάλογες πιθανότητες να υλοποιηθούν οι απειλές, οι οποίες μάλιστα, πολλές φορές είναι έντονες. Εδώ υπεισέρχεται και ο ρόλος του Εσωτερικού Ελέγχου να επισημάνει τις περιοχές υψηλού κινδύνου, να αξιολογήσει τον κίνδυνο, να εντοπίσει τις γενεσιουργικές αιτίες και να εισαχθεί στη διοίκηση λήψη διορθωτικών μέτρων.

²⁵ Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, 'Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του'.

- **Δραστηριότητα:** Το γεγονός ότι ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί μια δραστηριότητα είναι σημαντικό. Σημαίνει ότι είναι μια καθορισμένη υπηρεσία, παρόλο που δεν είναι απαραίτητα εγκατεστημένη μέσα στην επιχείρηση.(βλ. Outsourcing).
- **Είναι σχεδιασμένος για να προσθέτει αξία:** Όντας υπηρεσία, ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να διαμορφώνει ένα πελατολόγιο και να κατανοεί τις ανάγκες του οργανισμού. Έτσι, η υπηρεσία αυτή πρέπει να δημιουργεί οφέλη για τον οργανισμό συνολικά και να μην έχει τους δικούς της συγκεκριμένους στόχους. Η προσθήκη αξίας πρέπει να κατέχει εξέχουσα θέση στις προτεραιότητες των κορυφαίων στελεχών του ελέγχου και να καθοδηγεί ολόκληρη τη διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου.
- **Και για να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού:** Η διάσταση αυτή φέρνει στο προσκήνιο την ιδέα της συνεχούς βελτίωσης. Οι ελεγκτές βρίσκονται στο πόστο τους προκειμένου να βελτιώνουν την κατάσταση και όχι για να κατασκοπεύουν και να ανιχνεύουν τα λάθη των ανθρώπων. Κατά μια έννοια, εάν ο διευθυντής εσωτερικού ελέγχου δεν μπορεί να αποδείξει ότι η υπηρεσία του βελτιώνει των επιχείρηση συνολικά, μειώνονται οι λόγοι που συνηγορούν στην ύπαρξη και συντήρησή τους.
- **Βοηθά τον οργανισμό να επιτύχει τους στόχους του:** Η αποστολή του εσωτερικού ελέγχου είναι στενά συνδεδεμένη με τους επιχειρησιακούς στόχους του οργανισμού. Η οδήγηση μιας επιχείρησης προς την επιτυχία αποτελεί άλλωστε παράγοντα-κλειδί τόσο για την εταιρική διακυβέρνηση (μια κακώς διοικούμενη οργάνωση δεν θα είναι επιτυχημένη), όσο και για τη διαχείριση του κινδύνου (όπου η σχέση του αναλαμβανόμενου κινδύνου με τους επιτευχθέντες στόχους είναι καθοριστική) και για τους εσωτερικούς ελέγχους (οι οποίοι επιχειρούν να διαπιστώσουν εάν οι στόχοι εκπληρώνονται).
- **Συστηματική και πειθαρχική προσέγγιση:** Καθώς βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη, το ελεγκτικό επάγγελμα διαθέτει ένα σύνολο επαγγελματικών κανόνων και προτύπων, και έχει τη δυνατότητα να ακολουθήσει τις κατευθυντήριες γραμμές των βέλτιστων πρακτικών που υπάρχουν, προκειμένου να δημιουργήσει ένα πιο ποιοτικό αποτέλεσμα εργασίας.
- **Αξιολόγηση και βελτίωση:** Ο εσωτερικός έλεγχος συγκρίνει αυτά που κατέδειξε η διεξαγωγή του με το τι έπρεπε να ισχύει και να εφαρμόζεται. Έτσι,

η λειτουργία του ελέγχου εμπεριέχει και το κομμάτι της αξιολόγησης, το οποίο είναι πολύ σημαντικό και δε θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με προχειρότητα, αφού αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία στηρίζονται οι κινήσεις και τα μέτρα βελτίωσης των διαδικασιών.

- **Αποτελεσματικότητα:** Αποτελεί βασικό εννοιολογικό στοιχείο και βασίζεται στην ιδέα ότι η διοίκηση θέτει στόχους και χρησιμοποιεί τον ελεγκτικό μηχανισμό για να επιβεβαιώνει την επίτευξη των στόχων αυτών. Συνεπώς, ο έλεγχος πρέπει να είναι σε θέση να κατανοεί τις θεμελιώδεις ανάγκες της διοίκησης καθώς εργάζεται προς την κατεύθυνση της επίτευξης των στόχων της. Οι ιδιαιτερότητες και η πολυπλοκότητα του όρου αποτελεσματικότητα είναι μεγάλες, και άμεση συνέπεια αυτού του γεγονότος είναι η διεύρυνση της σκοπιάς του ελέγχου, εφόσον περιλαμβάνεται ο όρος αυτός στον ορισμό του.
- **Διαχείριση κινδύνου, έλεγχος και διαδικασίες εταιρικής διακυβέρνησης:** Αυτές οι τρεις έννοιες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους και αποτελούν τις κεντρικές παραμέτρους για το ρόλο του εσωτερικού ελέγχου. Οι οργανισμοί που δεν έχουν αναπτύξει υγιή συστήματα για τα θέματα αυτά θα αποτύχουν σε μακροπρόθεσμο επίπεδο και θα είναι υποχείρια των διαχειριστών τους σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο. Οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι οι μόνοι επαγγελματίες που έχουν αυτές τις τρεις διαστάσεις της επιχειρησιακής ζωής ενσωματωμένες στο ρόλο τους κι έτσι, αποτελούν τον πρώτο σταθμό για οποιονδήποτε χρειάζεται διαβεβαίωση αναφορικά με τη διαχείριση του οργανισμού.

3.3 Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο εσωτερικός έλεγχος στην Ελλάδα άρχισε να εμφανίζεται δειλά, προς το τέλος της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές του 1980. Μάλιστα το 1985 με 1457/7.6.85 του Πρωτοδικείου Αθηνών, ιδρύεται το Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Ε.Ι.Ε.Ε), που είναι και το καθ' ύλην αρμόδιο συλλογικό όργανο που εκφράζει τον Εσωτερικό Έλεγχο στην Ελλάδα. Απαρτίζεται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο και έχει ως μέλη πτυχιούχους ανώτατων σχολών που ασκούν αποδεδειγμένα το επάγγελμα του εσωτερικού ελεγκτή.

3.4 ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου της Εταιρείας αναφέρει τα αποτελέσματα των εργασιών της και του ελεγκτικού της έργου στο Διοικητικό Συμβούλιο, που αποτελεί το εποπτικό όργανο του Εσωτερικού Ελέγχου. Ο επικεφαλής της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου ορίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρείας και είναι πρόσωπο με επαρκή προσόντα και εμπειρία.

Η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου εξετάζει και αξιολογεί την επάρκεια και αποτελεσματικότητα της δομής των συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου, καθώς και την ποιότητα της απόδοσης των λοιπών μηχανισμών και συστημάτων στην επίτευξη των καθορισμένων στόχων της Εταιρείας.²⁶

3.5 ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Στόχος του Κώδικα Δεοντολογίας (Code of Ethics) είναι να προάγει την ηθική κουλτούρα στο επάγγελμα του Εσωτερικού Ελέγχου. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές αναμένεται ότι θα εφαρμόζουν και θα υπερασπίζονται τις ακόλουθες αρχές:

- **Ακεραιότητα.** Η ακεραιότητα των Εσωτερικών Ελεγκτών εδραιώνει την εμπιστοσύνη και παρέχει έτσι τη βάση εμπιστοσύνης της κρίσης τους.
- **Αντικειμενικότητα.** Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές επιδεικνύουν το υψηλότερο επίπεδο επαγγελματικής αντικειμενικότητας κατά τη συγκέντρωση, αξιολόγηση και κοινοποίηση των πληροφοριών για τη δραστηριότητα ή τη διαδικασία που εξετάζεται. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές προβαίνουν σε μια ισορροπημένη εκτίμηση όλων των σχετικών περιπτώσεων και δεν επηρεάζονται αδικαιολόγητα από τα δικά τους συμφέροντα, ή τα συμφέροντα άλλων, κατά το σχηματισμό των κρίσεών τους.
- **Εμπιστευτικότητα.** Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές σέβονται την άξια και την κυριότητα της πληροφόρησης που λαμβάνουν και δεν κοινοποιούν πληροφορίες χωρίς κατάλληλη εξουσιοδότηση, εκτός και εάν υπάρχει νομική ή επαγγελματική υποχρέωση για να γίνει κάτι τέτοιο.
- **Επάρκεια.** Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές χρησιμοποιούν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις εμπειρίες που χρειάζονται για την παροχή των υπηρεσιών του Εσωτερικού Ελέγχου.²⁷

^{26, 27} Κων/νος Κάντζος, Αθηνά Χονδράκη, 'Ελεγκτική θεωρία και πρακτική'.

3.6 ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο σκοπός των Προτύπων είναι:

1. Να περιγράψουν τις βασικές αρχές που θα πρέπει να διέπουν την πρακτική του Εσωτερικού Ελέγχου.
2. Να αποτελέσουν το γενικό πλαίσιο βάσει του οποίου παρέχονται και προάγονται οι προστιθέμενης αξίας δραστηριότητες του Εσωτερικού Ελέγχου.
3. Να αποτελέσουν μέτρο αξιολόγησης της απόδοσης του Εσωτερικού Ελέγχου.
4. Να προωθήσουν τη βελτίωση σε οργανωτικές διαδικασίες και λειτουργίες.

Τα πρότυπα χωρίζονται σε τρία μέρη:

1. Πρότυπα Χαρακτηριστικών Ιδιοτήτων (Attribute Standards - Σειρά 1000), τα οποία περιγράφουν τα χαρακτηριστικά των οργανισμών και των προσώπων που ασκούν Εσωτερικό Έλεγχο.
2. Πρότυπα Απόδοσης (Performance Standards - Σειρά 2000), τα οποία περιγράφουν τη φύση των δραστηριοτήτων του Εσωτερικού Ελέγχου και παρέχουν κριτήρια βάση των οποίων μπορεί να αξιολογηθεί η απόδοση του Εσωτερικού Ελέγχου.
3. Πρότυπα Εφαρμογής (Implementation Standards), τα οποία εξειδικεύουν τις δυο πρώτες κατηγορίες Προτύπων σε συγκεκριμένους τομείς δραστηριότητας (π.χ. Έλεγχος Συμμόρφωσης, Έλεγχος Απάτης κ.λπ.)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΙΔΙΟΤΗΤΩΝ

1000-Σκοπός, Αρμοδιότητες, Υπευθυνότητες. Ο σκοπός, οι αρμοδιότητες και οι υπευθυνότητες της δραστηριότητας του Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να καθορίζονται γραπτώς στο Καταστατικό Έγγραφο (charter), το οποίο θα πρέπει να είναι συμβατό με τα Πρότυπα και να εγκρίνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο.

1100-Ανεξαρτησία και Αντικειμενικότητα. Η δραστηριότητα του Εσωτερικού Ελέγχου πρέπει να είναι ανεξάρτητη και οι Εσωτερικοί Ελεγκτές να ασκούν τα καθήκοντά τους με αντικειμενικό τρόπο.

1200-Επάρκεια Γνώσεων και Δέουσα Επαγγελματική Επιμέλεια. Οι Εσωτερικοί Έλεγχοι θα πρέπει να εκτελούνται με επάρκεια γνώσεων και δέουσα επαγγελματική επιμέλεια.

1300-Πρόγραμμα Ποιοτικής Διασφάλισης και Βελτίωσης. Ο Διευθυντής Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να αναπτύσσει και να τηρεί ένα πρόγραμμα ποιοτικής διασφάλισης και βελτίωσης, το οποίο να καλύπτει όλες τις πλευρές της δραστηριότητας του Εσωτερικού Ελέγχου και να εποπτεύει συνεχώς την αποτελεσματικότητά του. Το πρόγραμμα αυτό θα πρέπει να σχεδιάζεται με τρόπο ώστε να βοηθάει τον Εσωτερικό Έλεγχο να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού και να διαβεβαιώνει ότι η δραστηριότητα του Εσωτερικού Ελέγχου διενεργείται σύμφωνα με τα Πρότυπα και τον Κώδικα Ηθικής.

ΠΡΟΤΥΠΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΙΔΙΟΤΗΤΩΝ

2000-Διοίκηση του Εσωτερικού Ελέγχου. Ο Διευθυντής Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να διοικεί αποτελεσματικά τη δραστηριότητα του Εσωτερικού Ελέγχου, ώστε να διασφαλίζεται ότι προσθέτει αξία στην επιχείρηση.

2100-Φύση Εργασιών. Η δραστηριότητα του Εσωτερικού Ελέγχου αξιολογεί και συμβάλλει στη βελτίωση των συστημάτων Διαχείρισης Κινδύνων, Ελέγχου και Εταιρικής Διακυβέρνησης.

2200-Σχεδιασμός Ελεγκτικών Εργασιών. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές θα πρέπει να αναπτύσσουν και να συντάσσουν ένα πλάνο για κάθε ελεγκτική ενασχόλησή τους.

2300-Διενέργεια των Ελεγκτικών Εργασιών. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές θα πρέπει να προσδιορίζουν, να αναλύουν, να αξιολογούν και να καταγράφουν όλες τις επαρκείς πληροφορίες για την επίτευξη των στόχων των ελεγκτικών ενασχολήσεών τους.

2400-Επικοινωνία των Αποτελεσμάτων. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές θα πρέπει να επικοινωνούν τα αποτελέσματα της εργασίας τους καταλλήλως.

2500-Διαδικασία Επόπτευσης. Ο Διευθυντής Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να εφαρμόζει ένα σύστημα παρακολούθησης της εξέλιξης των διαπιστώσεων που έχουν γνωστοποιηθεί στη Διοίκηση.

2600-Αποδοχή των Κινδύνων από τη Διοίκηση. Όταν ο Διευθυντής Εσωτερικού Ελέγχου πιστεύει ότι η διοίκηση έχει κάνει αποδεκτό ένα επίπεδο κινδύνου το οποίο είναι υπερβολικό για την επιχείρηση, θα πρέπει να συζητάει το θέμα με την ανώτερη διοίκηση. Εάν δεν εξευρεθεί κοινή λύση, τότε ο Διευθυντής

Εσωτερικού Ελέγχου και η ανώτερη διοίκηση θα πρέπει να αναφέρουν το θέμα στο Διοικητικό Συμβούλιο για επίλυση.²⁸

3.7 Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η έλλειψη έγκαιρης και αξιόπιστης πληροφόρησης είναι ένα γενικότερο φαινόμενο και οφείλεται κατά ένα μέρος σε προσωπικές αδυναμίες επίβλεψης των λειτουργιών από τα εποπτεύοντα στελέχη καθώς και στις οργανωτικές αδυναμίες που παρατηρούνται στους φορείς. Στην πράξη οι διοικήσεις δεν έχουν την άμεση και αντικειμενική πληροφόρηση που χρειάζεται για να εξακριβώσουν αν λειτουργούν κατάλληλες, ασφαλιστικές δικλείδες σε όλους τους τομείς της επιχείρησης που έχουν υποχρέωση να γνωρίζουν. Η ιστορική αναδρομή, καθώς και η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι η αναγκαία αυτή ενημέρωση παρέχεται καλύτερα από μια λειτουργία ανεξάρτητη από τις συνηθισμένες, ανεξάρτητη από τη γραμμή παραγωγής, τον Εσωτερικό Έλεγχο.

Επίσης, ο Εσωτερικός Έλεγχος με τις αναβαθμισμένες υπηρεσίες που προσφέρει, ως σύμβουλος, όλο και γίνεται αναγκαίος και χρήσιμος. Με την ανάλογη από την διοίκηση υποστήριξη μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά στον εντοπισμό των διαχειριστικών αδυναμιών, στην πρόληψη και στην καταστολή των απρόβλεπτων γεγονότων, θετικό σημείο για την εύρυθμη λειτουργία της επιχείρησης.

Επομένως, η αναγκαιότητα του Εσωτερικού Ελέγχου προκύπτει από τις ατέλειες και τις αδυναμίες που διακρίνουν τον ίδιο τον άνθρωπο. Ως φαινόμενο των αδυναμιών είναι τα λάθη που οφείλονται στις ατέλειες της ανθρώπινης ικανότητας. Οι κλοπές, οι απάτες και οι ατασθαλίες ανάγονται στις ατέλειες της ανθρώπινης φύσης και ηθικής. Επειδή είναι αδύνατον το ξερίζωμα των αδυναμιών αυτών όσα μέσα και να επιστρατευθούν, το μόνο που απομένει είναι η καταπολέμησή τους από τον Εσωτερικό Έλεγχο, για να περιορισθούν κατά τον δυνατόν περισσότερο.

Την αναγκαιότητα του Εσωτερικού Ελέγχου τη δίνει με γλαφυρότητα και απλότητα με το κλασσικό παράδειγμα ο Γάλλος Pierre. A. Dussaulx, ο οποίος μεταξύ άλλων αναφέρει: «Κάθε ζωντανός οργανισμός, κάθε μηχανή, είναι προικισμένοι είτε από τη φύση, είτε από τον κατασκευαστή τους, με ρυθμιστικές διευθετήσεις, προοριζόμενες να πειθαρχούν τις κινήσεις του και να συγκρατούν τη συνοχή της δομής του. Υπό ομαλό καθεστώς πορείας ή καλής υγείας ο αντανακλαστικός χαρακτήρας των οργάνων τούτων εγγυάται την

²⁸ Κων/νος Κάντζος, Αθηνά Χονδράκη, 'Ελεγκτική θεωρία και πρακτική'.

ασφάλεια της πορείας και προφυλάσσει το σύνολο από περιπέτειες, υπό τον όρο, ότι από καιρό σε καιρό μια ενσυνείδητη παρέμβαση θα επιβεβαιώνει την καλή τους λειτουργία. Στις επιχειρήσεις, όπως και στους ζωντανούς οργανισμούς, η χρήση γεννά τη φθορά και η διάρκεια το γήρας. Αυτό σημαίνει, οι γενικά λεπτοί αυτοί ρυθμιστικοί μηχανισμοί υπόκεινται και αυτοί στη φθορά ή στο γήρας, γι' αυτό και επιβάλλονται περιοδικές επαληθεύσεις, μέσω ενός συστήματος που δεν είναι τίποτε άλλο από τον Εσωτερικό Έλεγχο (Internal Auditing)».²⁹

3.8 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Αντικειμενικός σκοπός του Εσωτερικού Ελέγχου (Internal Auditing) είναι η παροχή εξειδικευμένου και υψηλού επιπέδου υπηρεσίες προς τη διοίκηση, μέσω αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, να βοηθά τα μέλη του οργανισμού, γενικότερα, στην αποτελεσματική άσκηση των καθηκόντων τους, μέσω επιστημονικών αναλύσεων, αξιολογήσεων και παροχής σχετικών συμβουλών με το ελάχιστο κόστος.

Ειδικότερα, στα πλαίσια του σκοπού αυτού, ο Εσωτερικός Έλεγχος, εξετάζει και αξιολογεί:

- Την ύπαρξη συστήματος οργάνωσης και επάρκειας αυτού σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα. Καθώς επίσης, την ύπαρξη διαδικασιών και εξουσιοδοτήσεων που ρυθμίζουν τις σχέσεις συναλλαγών-συνεργασίας με τρίτους.
- Την περιοδική επιβεβαίωση και κατά αντικειμενικό τρόπο πιστοποίηση λειτουργίας της επιχείρησης και τη σύγκριση των αρχικών στόχων με το αποτέλεσμα.
- Τη μέτρηση απόδοσης του Management σε όλα τα επίπεδα, εξαιρουμένης αυτής της διοίκησης, που αποβλέπει στη σωστή διαχείριση των παραγωγικών μέσων και πόρων.
- Τη συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση του επιχειρηματικού κινδύνου, καθώς και την αποτελεσματική διαχείρισή του.
- Την τήρηση της πολιτικής προσωπικού, πολιτικής προαγωγών, αξιολογήσεων και αξιοποιήσεων των στελεχών. Την τήρηση των κανόνων επαγγελματικής

²⁹ Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, 'Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του'.

συμπεριφοράς, νομοθεσίας και διαδικασιών, καθώς και την απονομή ευθυνών και επιβραβεύσεων.

- Τις επικερδείς και μη δραστηριότητες, μέσω αναλύσεων και εντοπισμός των σημείων εκείνων που επιδέχονται βελτίωση επιφέροντας άμεσα θετικά αποτελέσματα.
- Τα αποτελέσματα του φορέα σε σχέση με τα πρότυπα που θέτει κάθε φορά η διοίκηση και ταυτόχρονα την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των προτύπων αυτών, καθώς και της πολιτικής που τα υπαγορεύει.
- Την αξιολόγηση απόδοσης των επενδύσεων σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό αυτών.
- Τον τρόπο και την αποτελεσματικότητα της ασκούμενης εποπτείας από τα στελέχη όλων των βαθμίδων και γενικότερα τη συμπεριφορά των εργαζομένων.
- Το βαθμό συμμόρφωσης των εργαζομένων στις αποφάσεις της διοίκησης, τους κανόνες λειτουργίας και τις παρεχόμενες εξουσιοδοτήσεις με τρίτους.
- Το συνολικό και επιμέρους των τμημάτων κόστος και τη σύγκριση αυτού με το προϋπολογισθέν, ως επίσης και με τη σχέση κόστους, οφέλους.
- Την αποφυγή, μέσω της παρουσίας του Εσωτερικού Ελέγχου, ατασθαλιών, καταχρήσεων, κλοπών, φθορών, απόκρυψη στοιχείων, προσπορισμό οικονομικών οφειλών, καθώς και την αδιαφορία των ιθυνόντων.
- Η διαπίστωση, το κατά πόσο οι υπηρεσίες-τμήματα έχουν σαφή αντίληψη της αποστολής και των αρμοδιοτήτων που τους έχουν εκχωρηθεί. Αν είναι κατάλληλα στελεχωμένες και αν αξιοποιείται κατά άριστο τρόπο το ανθρώπινο δυναμικό.
- Την ακρίβεια, την εξασφάλιση της πληρότητας και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων και βιβλίων.
- Την διαδικασία τήρησης των προδιαγραφών του ποιοτικού ελέγχου δηλαδή το κατά πόσο η παραγωγική δραστηριότητα και οι υπηρεσίες ανταποκρίνονται προς τα καθορισμένα standards που έχουν θεσπισθεί.
- Τα μέσα προστασίας για την επαρκή φύλαξη των περιουσιακών στοιχείων από κλοπές, απώλειες και φθορές.
- Το βαθμό συνεργασίας του φορέα με τρίτους, και γενικά το ανταγωνιστικό περιβάλλον στο οποίο δρα και αναπτύσσεται ο φορέας.

- Την αξιοποίηση των μέσων παραγωγής και την αποδοτικότητα αυτών, τη συντήρηση του μηχανολογικού εξοπλισμού, τα προγράμματα παραγωγής, το ύψος και τη διαχείριση των αποθεμάτων, καθώς τη διάθεση των προϊόντων.
- Την ύπαρξη κλίματος αποδοχής και διάθεση συνεργασίας των ελεγχόμενων με τον Εσωτερικό Έλεγχο.
- Τη τήρηση πολιτικής πωλήσεων και εισπράξεων. Τη διαχείριση των διαθεσίμων, τις αποδόσεις αυτών, τους όρους δανεισμού και πληρωμής των υποχρεώσεων αυτών, καθώς επίσης την αξιολόγηση των οικονομικών αποτελεσμάτων.
- Το περιβάλλον που δρα η επιχείρηση καθώς και τη δυναμική του περιβάλλοντος και τα μέτρα που καλείται να πάρει, προκειμένου να σταθεί και να επιβληθεί απέναντι στον ανταγωνισμό.
- Τον τρόπο επικοινωνίας και συνεργασίας των εργαζομένων τόσο σε επίπεδο τμήματος, όσο και μεταξύ των τμημάτων. Τις αδυναμίες και τα προβλήματα του προσωπικού (απώλεια ηθικού, συνεχείς αποχωρήσεις, δυσφορία για παραγωγή έργου κ.τ.λ.), τα οποία οδηγούν σε δυσάρεστα αποτελέσματα και για τα δύο μέρη.
- Την εικόνα που έχει η επιχείρηση στην αγορά-ανταγωνισμό, καθώς και την εικόνα που έχει το καταναλωτικό κοινό προς την επιχείρηση και τα προϊόντα της. Επίσης, την εικόνα του φορέα που παρουσιάζουν οι εργαζόμενοι προς τα έξω.
- Τέλος, αντικειμενικός σκοπός του Εσωτερικού Ελέγχου είναι να εξετάζει, και να αξιολογεί τις δραστηριότητες, να διαμορφώνει γνώμη για την ποιότητα της εργασιακής απόδοσης και να εισηγείται σχετικώς προς τη διοίκηση τη βελτίωση των αδυναμιών.³⁰

3.9 ΕΙΔΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο Εσωτερικός Έλεγχος, ως “Σύμβουλος της Διοίκησης” δεν περιορίζεται στον «παραδοσιακό οικονομικό έλεγχο» (Financial Audit), δηλαδή έλεγχος επί των οικονομικών καταστάσεων και μόνο, αντιθέτως κινείται σε ένα ευρύτερο πεδίο

³⁰ Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, ‘Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του’.

εφαρμογής. Έτσι με το σκεπτικό και μόνο ότι ο Εσωτερικός Έλεγχος έχει ως σκοπό την αξιολόγηση της επάρκειας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, δηλαδή έλεγχος όλων των διαδικασιών, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι τα είδη του Εσωτερικού Ελέγχου είναι τόσα, όσα και οι δραστηριότητες του φορέα: δηλαδή έχουμε ελέγχους οικονομικούς, διοικητικούς, λειτουργικούς, ελέγχους παραγωγής, τεχνικούς ελέγχους κάθε είδους, προμηθειών και πωλήσεων, διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού, ποιοτικού ελέγχου, διαχείρισης αποθεμάτων, παραγωγικών μέσων και γενικά έλεγχος επί όλων των δραστηριοτήτων που παρουσιάζουν ελεγκτικό ενδιαφέρον.

Ωστόσο, θα μπορούσαμε να δεχθούμε ότι οι Εσωτερικοί Έλεγχοι διακρίνονται σε τρία και μόνο είδη, υπό την ευρεία έννοια και με την προϋπόθεση ότι όλες οι δραστηριότητες, εντάσσονται ανάλογα, στις τρεις ανωτέρω κατηγορίες ελέγχου, δηλαδή στους οικονομικούς, διοικητικούς και λειτουργικούς ελέγχους και δεν μπορεί να αποτελέσουν εξαίρεση. Επίσης, θα πρέπει να κατανοήσουμε ότι οι έλεγχοι δεν μπορούν να λειτουργήσουν μεμονωμένα, ανά είδος, καθώς στην πράξη εμπλέκονται πολλά είδη ελέγχου ενισχύοντας ή συμπληρώνοντας ο ένας τον άλλον, ανάλογα με το ελεγχόμενο αντικείμενο και τη βαρύτητα που θέλουμε να προσδώσουμε σε αυτό.

- **Οικονομικοί έλεγχοι (Financial Audits):** στοχεύουν στην επαλήθευση της ακρίβειας, της ειλικρίνειας και της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων και στοιχείων, στην εξασφάλιση της σωστής απεικόνισης των συναλλαγών, την εξακρίβωση της νομιμότητας, της αποδοτικότητας των οικονομικών πόρων, της σωστής διαχείρισης αυτών, μέσω διαδικασιών για συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Οι έλεγχοι αυτοί διενεργούνται με κάθε λεπτομέρεια επί των οικονομικών στοιχείων, των επιμέρους δοσοληψιών-συναλλαγών και επί κάθε είδους οικονομικού φαινομένου, παρέχοντας τις ανάλογες πληροφορίες στην εκάστοτε διοίκηση για τη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων.
- **Διοικητικοί έλεγχοι (Management Audits):** κινούνται σε ένα ευρύτερο πεδίο δράσης, σε αντίθεση από τους οικονομικούς και λειτουργικούς ελέγχους, έχουν ευρύτερους αντικειμενικούς στόχους, οι οποίοι συνίστανται στο να εξετάζουν και να αξιολογούν, βάσει αντικειμενικών και επιστημονικών μεθόδων, την συνολική διοικητική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης-φορέα, καθώς και τις επιμέρους διοικητικές λειτουργίες αυτής, σύμφωνα με τις τεχνικές-μεθόδους και τους αποδεκτούς κανόνες της διοικητικής επιστήμης.
- **Λειτουργικοί έλεγχοι (Operational Audits):** στοχεύουν στην διερεύνηση της λειτουργίας των διαδικασιών, την αξιολόγηση και εκτίμηση της δομής του

υπάρχοντος συστήματος και την κατάθεση προτάσεων για την ανάπτυξη νέων και τη βελτίωση των υφιστάμενων διαδικασιών όπου είναι δυνατό. Συγκεκριμένα, ελέγχεται το κατά πόσο τηρείται το οργανόγραμμα, ο βαθμός στον οποίο εφαρμόζονται οι νόμοι και οι διοικητικές αποφάσεις, το εάν οι συναλλαγές πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις ανάλογες εξουσιοδοτήσεις, και τέλος, εάν οι επιμέρους τομείς της επιχείρησης λειτουργούν συνεργατικά και αποτελεσματικά.

- **Έλεγχοι παραγωγής (Production Audits):** στοχεύουν στο κατά πόσο τηρούνται οι διαδικασίες σε όλο το εύρος της παραγωγικής διαδικασίας, το κατά πόσο οι παραγόμενες ποσότητες είναι σύμφωνα με το εγκεκριμένο από τη διοίκηση πρόγραμμα, σε ετήσια βάση και ανά περιόδους, το κατά πόσο γίνεται σωστή διαχείριση και χρήση του μηχανολογικού εξοπλισμού, αν τα τμήματα είναι σωστά και κατάλληλα στελεχωμένα, αν τα στελέχη είναι κατάλληλα εκπαιδευμένα, αν γίνεται σωστά ο εφοδιασμός της παραγωγής από υλικά, αν αυτά διαχειρίζονται σωστά αποφεύγοντας τις υψηλές φύρες πέραν των φυσιολογικών ορίων, καθώς επίσης το κατά πόσο τα προϊόντα είναι σύμφωνα με τις προδιαγραφές του ποιοτικού ελέγχου (I.S.O.). Επίσης, αν η συσκευασία των προϊόντων είναι σύμφωνα με τις προδιαγραφές, αν τηρούνται οι διαδικασίες παράδοσης-παραλαβής των έτοιμων προϊόντων από την παραγωγή στην αποθήκη και γενικότερα αν τηρούνται οι διαδικασίες που αφορούν την παραγωγική διαδικασία και τα μέσα που λαμβάνουν χώρα σε όλες τις παραγωγικές φάσεις.

3.10 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΟΡΚΩΤΟΣ ΕΛΕΓΚΤΗΣ

Η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης από τον ορκωτό ελεγκτή πριν την έναρξη του ελέγχου αναφέρεται σαφώς στη διεθνή ελεγκτική βιβλιογραφία, καθώς και στα ελεγκτικά πρότυπα που έχουν νομοθετηθεί από το 1979 για χρήση από τους ορκωτούς λογιστές στην Ελλάδα. Αν και η ευθύνη της εσωτερικής οργάνωσης και του ελέγχου της επιχείρησης μέσω αυτής είναι ευθύνη της διοίκησης της μονάδας, η ύπαρξη αλλά και το επίπεδο της αποτελεσματικής λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου ενδιαφέρει σοβαρά τον εξωτερικό ελεγκτή.

Η σημασία της ύπαρξης αξιόπιστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου από τη σκοπιά του εξωτερικού ελεγκτή είναι να διαβεβαιώσει τούτον ότι λάθη και ανωμαλίες, οι οποίες

είναι δυνατόν να επηρεάσουν την αξιοπιστία του λογιστικού, τελικά, συστήματος και των παραγόμενων από αυτό στοιχείων, μπορούν να ανακαλυφθούν έγκαιρα. Στην αντίθετη περίπτωση, ο εξωτερικός ελεγκτής θα είναι υποχρεωμένος να καταφύγει στην εφαρμογή επιπρόσθετων, κατάλληλων, ελεγκτικών διαδικασιών για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κακής λειτουργίας ή της μη ύπαρξης συστήματος εσωτερικού ελέγχου στην επιτυχή διεξαγωγή του διενεργούμενου ελέγχου. Εκ μέρους του ελεγκτή απαιτείται ικανοποιητική γνώση των χαρακτηριστικών και των διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου για τη μελέτη και αξιολόγηση τούτου.

Σκοπός της αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου από τον ορκωτό ελεγκτή. Η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου πρωταρχικό σκοπό έχει να διαμορφώσει γνώμη ο ορκωτός ελεγκτής για το κατά πόσον τούτος μπορεί να στηριχτεί στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και της οργάνωσης της μονάδας για τη χρησιμοποίηση επιμέρους λειτουργιών και συστημάτων στη διεξαγωγή του ελέγχου. Τα συστήματα τα οποία θα μπορέσει ο ορκωτός ελεγκτής, αναλόγως της ποιότητας και της αξιοπιστίας των προϊόντων τους, να χρησιμοποιήσει είναι βασικά το λογιστικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένου και του μηχανογραφικού, και, όπου υπάρχει, αυτό των εσωτερικών ελεγκτών.

Ο βαθμός της αξιοπιστίας την οποία μπορεί να έχει για τον ορκωτό ελεγκτή το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης μονάδας θα επηρεάσει το εύρος και την τελική μορφή του ελέγχου. Ο ορκωτός ελεγκτής ενδιαφέρεται, πρωταρχικά, για το λογιστικό εσωτερικό έλεγχο, ο οποίος επηρεάζει άμεσα τις παραγόμενες από το λογιστικό σύστημα χρηματοοικονομικές καταστάσεις, αλλά τούτος μπορεί να αξιολογήσει και τα άλλα συστήματα οργάνωσης και λειτουργίας της μονάδας, όπως αυτά των ποιοτικών ελέγχων, προμηθειών, κ.λπ., τα οποία μπορούν να έχουν έμμεση επίπτωση στην αξιοπιστία του λογιστικού συστήματος.

Ανάλυση απάτης. Εκτός από τη χρησιμοποίηση της αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου στη διαμόρφωση του ελέγχου (βάθος, εύρος, ειδικές διαδικασίες, τεστ), αναμένεται από τον ορκωτό ελεγκτή να εκμεταλλευτεί την μελέτη του εσωτερικού ελέγχου και την ανακάλυψη ατασθαλιών και απάτης σημαντικού βαθμού, χωρίς, βέβαια, αυτή η αναζήτηση και ανακάλυψη απάτης να αποτελεί αυτοσκοπό του χρηματοοικονομικού ελέγχου.

Διαμόρφωση του ελέγχου βάσει της αξιολόγησης της εσωτερικής οργάνωσης και ελέγχου. Είναι αυτονόητο ότι η ελπίδα του ορκωτού ελεγκτή να υπάρχει λογιστικό σύστημα, του οποίου τις λογιστικές καταστάσεις (προϊόντα) καλείται να ελέγξει, μπορεί

να επαληθευτεί από την ευτυχή συγκυρία αποτελεσματικής και αξιόπιστης λειτουργίας του μέχρι και την πλήρη ανυπαρξία ή αναποτελεσματικότητα και αναξιοπιστία τούτου. Στην πρώτη περίπτωση ο ορκωτός ελεγκτής θα επωφεληθεί από την ποιότητα του εσωτερικού λογιστικού ελέγχου και θα διεκπεραιώσει τον εξωτερικό έλεγχο συντομότερα και οικονομικότερα. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες η διοίκηση μιας επιχείρησης επικαλείται την υψηλή ποιότητα της λογιστικής και εσωτερικής ελεγκτικής λειτουργίας της μονάδας της στη διαπραγμάτευση της αμοιβής του ορκωτού ελεγκτή. Αντίθετα, στις περιπτώσεις κακής λειτουργίας των εν λόγω συστημάτων θα χρειαστεί περισσότερος χρόνος (και εφαρμογή εκτενέστερων και ειδικότερων ελεγκτικών και λογιστικών, ακόμα, διαδικασιών) και ο ορκωτός ελεγκτής θα συμπεριλάβει στην αμοιβή του το επιπλέον για τον απαιτούμενο έλεγχο κόστος. Η αντίδραση του ορκωτού ελεγκτή εν όψει μιας κακής λειτουργίας του λογιστικού συστήματος μιας μονάδας που καλείται να ελέγξει μπορεί να φθάσει και στην άρνηση του ελέγχου, στα πλαίσια που καθορίζει ο νόμος σχετικά με την άρνηση εκτέλεσης ελέγχου (ΠΔ. 226/92, αρθρ.4) ή στην αδυναμία έκφρασης γνώμης.

Συμπερασματικά, στην περίπτωση που το σύστημα εσωτερικού ελέγχου εμφανίζεται να λειτουργεί αποτελεσματικά, ο ορκωτός ελεγκτής θα περιοριστεί, για τον έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων, σε δειγματοληπτικούς ελέγχους των μεγεθών που εμφανίζονται σε αυτές. Μια τέτοια προσέγγιση στον έλεγχο προϋποθέτει, βεβαίως, και την εφαρμογή στη λογιστική πρακτική και διαδικασία του ελεγχόμενου των γενικώς παραδεκτών λογιστικών αρχών, πράγμα το οποίο αποτελεί βασικό στοιχείο της ύπαρξης ικανοποιητικού εσωτερικού λογιστικού ελέγχου. Στην αντίθετη περίπτωση, μόνο ευρύς έλεγχος, που μπορεί να φθάσει μέχρι και την επιβεβαίωση όλων των συναλλαγών και μεταβολών των επιμέρους μεγεθών και στοιχείων, θα καλύψει την ανάγκη σε τεκμήρια για τη διαμόρφωση γνώμης από τον ορκωτό ελεγκτή. Ένας τόσο ευρύς έλεγχος, όμως, είναι πρακτικά αδύνατος και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις που δικαιολογείται το οικονομικό κόστος εκτελείται.³¹

3.11 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ως Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (Internal Control System), νοείται ένα οργανωμένο και σωστά δομημένο πλέγμα λειτουργιών και διαδικασιών που καθιερώνει ο οργανισμός,

³¹ Κων/νος Κάντζος, Αθηνά Χονδράκη, 'Ελεγκτική θεωρία και πρακτική'.

με σκοπό την εφαρμογή και την τήρηση αρχών και πολιτικών προκειμένου να διασφαλισθούν τα συμφέροντά του. Είναι ένα οργανωτικό σχέδιο, σε όλες του τις προεκτάσεις. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι μια ζωντανή νευραλγική λειτουργία που μεταφέρει όλα τα μηνύματα, εντολές και αντιδράσεις προς τη διοίκηση, καθώς και προς όλα τα ιεραρχικά επίπεδα που ασκούν διοίκηση. Συνδέεται άμεσα με την οργανωτική δομή και τους γενικούς κανόνες λειτουργίας της επιχείρησης. Ωστόσο, δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο σύστημα εσωτερικού ελέγχου για όλες τις επιχειρήσεις, γιατί η κάθε επιχείρηση είναι μοναδική. Αυτό εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως είναι το μέγεθος της επιχείρησης, οι αντικειμενικοί στόχοι της, η οργανωτική της διάρθρωση κ.τ.λ. Η αναγκαιότητα ύπαρξης ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου, η πληρότητα, το μέγεθος και η έκταση αυτού σε μια επιχείρηση, καθορίζεται από τις δραστηριότητες, την πολυπλοκότητα του αντικειμένου εκμετάλλευσης και των συναλλαγών, την εκπαίδευση και την εξειδίκευση του προσωπικού, καθώς και μια σειρά άλλων παραγόντων.

3.12 ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ως αντικειμενικός σκοπός ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου θα μπορούσε να αναφερθεί:

1. Να είναι το εργαλείο της διοίκησης για την υλοποίηση των επιλεγμένων στρατηγικών στόχων, ως επίσης να παρέχει την δυνατότητα εκτίμησης και μέτρησης του αποτελέσματος και την σύγκριση αυτού με τους αρχικούς στόχους.
2. Να κινείται και να δρα σε οργανωτικό και επιχειρησιακό πνεύμα και να στοχεύει στην κάλυψη ζωτικών αναγκών. Επίσης, να είναι ευέλικτο και αποτελεσματικό, να αναπροσαρμόζεται στις εκάστοτε συνθήκες και να διασφαλίζει την βιωσιμότητα της μονάδας σε ανταγωνιστικό περιβάλλον.
3. Να παρέχει τη δυνατότητα αξιοποίησης και σωστής διαχείρισης των διαθέσιμων οικονομικών πόρων, την αξιοποίηση των παραγωγικών μέσων και του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και τη διαφύλαξη των περιουσιακών στοιχείων. Παράλληλα να αποβλέπει στην καλύτερη εξυπηρέτηση με τους συναλλασσόμενους.
4. Να διέπεται από κανόνες επιχειρησιακής και επιχειρηματικής συμπεριφοράς που να παρέχουν εκείνες τις προϋποθέσεις, ώστε ο επιχειρηματικός κίνδυνος να διαχειρίζεται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, διασφαλίζοντας την ευρωστία και βιωσιμότητα του φορέα.

5. Να συμπεριλαμβάνει στη δομή του Εσωτερικό Έλεγχο για την αξιολόγηση της επάρκειας λειτουργίας του ίδιου του συστήματος εσωτερικών ελέγχων.
6. Να κατανέμει τις αρμοδιότητες και υποχρεώσεις, κατά τον πλέον άριστο τρόπο, μεταξύ των τμημάτων και των εργαζομένων σε αυτά. Επίσης, η ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ αυτών, να συμβάλει αποτελεσματικά στο βαθμό συνεργασίας μεταξύ των απασχολούμενων.
7. Να γνωμοδοτεί αν οι κάθε είδους αποφάσεις-εξουσιοδοτήσεις είναι γνωστές σε όλα τα στελέχη, κατανοητές και αν εφαρμόζονται από όλη την πυραμίδα ιεραρχίας σύμφωνα με τις εντολές που έχουν θεσπιστεί από τον φορέα.
8. Να παρέχει την ευχέρεια ανάπτυξης πρωτοβουλιών στους χρήστες για δημιουργική εργασία και όχι να θέτει περιορισμούς δημιουργώντας παρενέργειες στην ανάπτυξη του φορέα.
9. Τέλος, ως σύστημα να αποβλέπει στη θέσπιση συγκεκριμένων δικλίδων ασφαλείας ελέγχου, στο ίδιο το σύστημα, προκειμένου να συμβάλει στον συντονισμό και την αρμονική συνύπαρξη μεταξύ των λειτουργιών του.³²

3.13 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου (Σ.Ε.Ε.) περιλαμβάνει ένα σύνολο συστημάτων και υποσυστημάτων που είναι απαραίτητα για να λειτουργήσει αποτελεσματικά ένας οργανισμός. Ενδεικτικά ως τέτοια συστήματα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε:

1. Εγκεκριμένο οργανόγραμμα σε πλήρη ανάπτυξη, σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας καθώς και τη διάκριση των λειτουργιών σε κύριες και δευτερεύουσες. Μέσα από σύστημα “οργανόγραμμα” πρέπει να διαγράφεται με σαφήνεια και να προσδιορίζεται η περιοχή ευθύνης ανά τομέα, τμήμα.
2. Οργανωτικό πλαίσιο περιγραφής καθηκόντων και διαδικασιών. Περιγραφή καθηκόντων ανά τμήμα και ανάπτυξη διαδικασιών που να καλύπτουν όλες τις δραστηριότητες των ιεραρχικών επιπέδων.
3. Ανατύπωση των στρατηγικών σχεδιασμών και στόχων και την πολιτική υλοποίησης αυτών βάσει συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος και τρόπου δράσης, ώστε να επιτυγχάνεται το ποθητό αποτέλεσμα.

³² Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, ‘Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του’.

4. Μακροχρόνιο και βραχυχρόνιο προγραμματισμό δράσης σε πλήρη ανάπτυξη, ανά δραστηριότητα, με αντίστοιχο απολογισμό και επισήμανση των αποκλίσεων, καθώς και αιτιολόγηση αυτών.
5. Πλήρες και ενήμερο καταστατικό όπου προσδιορίζονται και αποτυπώνονται με σαφήνεια το αντικείμενο εκμετάλλευσης, εργασίας και οι κύριοι σκοποί του οικονομικού φορέα.
6. Πολιτική αγορών-προμηθειών σε όλες τις κατηγορίες και επίπεδα.
7. Πολιτική πωλήσεων και τιμολόγηση σε εσωτερικού-εξωτερικού σε όλα τα επίπεδα πελατών.
8. Διαδικασίες εισπράξεων και διαχείριση αυτών. Επίσης, διαχείριση των ίδιων και ξένων κεφαλαίων.
9. Διαχείριση χαρτοφυλακίου μετοχών, ομολόγων.
10. Συστήματα πληροφόρησης. Αξιόπιστο σύστημα “M.I.S.” με ευρύτητα επιχειρησιακού πνεύματος που συμβάλει στην αναβάθμιση των επιδιωκόμενων στόχων.
11. Κανονισμό ολοκληρωμένου κύκλου παραγωγικής διαδικασίας προϊόντων, υπηρεσιών και διαδικασίες διαχείρισης των αποθεμάτων.
12. Συστήματα εξουσιοδότησης για εκχώρηση συγκεκριμένων εξουσιοδοτήσεων σε στελέχη για την εσωτερική λειτουργία, καθώς και το χειρισμό θεμάτων εκπροσώπησης της Εταιρείας, έναντι τρίτων.
13. Διαδικασίες καθορισμού εξουσιοδοτήσεων ορίων εγκρίσεως δαπανών.
14. Γενικούς κανόνες λειτουργίας του φορέα, αποκεντρωτικού συστήματος, με την ανάθεση αρμοδιοτήτων σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχικής πυραμίδας που να διασφαλίζουν την εύρυθμη λειτουργία.
15. Αξιόπιστο μηχανογραφημένο σύστημα, σωστά οργανωμένο που να παρέχει την απαιτούμενη πληροφόρηση και να διασφαλίζει τα αρχεία.
16. Στρατηγική και πολιτική επενδύσεων βραχυχρόνια και μακροχρόνια ως και οι αναμενόμενες αυτών αποδόσεις.
17. Πολιτική λήψη δανείων για επενδύσεις και κεφαλαίου κινήσεως, ως επίσης και αποπληρωμή αυτών.
18. Διαδικασίες για φορολογική ενημέρωση, φορολογικές υποχρεώσεις, απόδοση φόρων και δικαιώματος φορολογικών απαλλαγών.

19. Πολιτική πρόσληψης προσωπικού, μισθοδοσίας, κοινωνικών παροχών, αξιολόγησης, εκπαίδευσης και ανάπτυξης, αξιοποίηση και γενικότερα σωστή διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού.
20. Διαχείριση μηχανολογικού εξοπλισμού και παγίων περιουσιακών στοιχείων. Λειτουργία και αποδοτικότητα αυτών.
21. Ασφάλεια προσωπικού και περιουσιακών στοιχείων, όπου προσδιορίζονται με σαφήνεια τα μέσα και οι τρόποι προστασίας αυτών.
22. Συστήματα I.S.O., έλεγχος διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών.
23. Σύστημα περιβαλλοντικής προστασίας (E.M.A.S.=Environmental Management Auditing Systems), προκειμένου να αποφευχθούν απρόβλεπτες συνέπειες στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης, σύμφωνα με τις περιβαλλοντολογικές προδιαγραφές, I.S.O. 14001, έγκριση τυποποίησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2-4-1996.
24. Εσωτερικό Έλεγχο (Internal Audit), που αποτελεί μέρος του Σ.Ε.Ε., που είναι αρμόδιος για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας ως επίσης και των επιμέρους συστημάτων, λειτουργιών αυτού.
25. Λοιπές δραστηριότητες που έχει ο οργανισμός και επιχειρούν να εξασφαλίσουν την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών και επιδιώξεων.³³

3.14 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΝΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Οι βασικές αρχές ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου έχουν ως σκοπό να βάλουν τους εσωτερικούς ελεγκτές στη δομή και στη φιλοσοφία των λειτουργιών του ίδιου του συστήματος, ώστε να αποκτήσουν τις κατάλληλες ικανότητές και γνώσεις για την καλύτερη αξιολόγηση των λειτουργιών και των διαδικασιών αυτού.

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ενδεικτικά κάποιες βασικές αρχές ενός Σ.Ε.Ε:

1. Κατάλληλη στελέχωση: Από εξειδικευμένο προσωπικό και ο ανάλογος αριθμός αυτού πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα σε μια σύγχρονη επιχείρηση και ειδικά σε μια περίοδο με τάσεις διεθνοποιούμενης αγοράς που δεν επιδέχεται

³³ Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, 'Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του'.

πειραματισμούς για κακή επιλογή στελεχιακού δυναμικού. Επίσης, ανάλογη προσοχή πρέπει να δοθεί στη σωστή αξιολόγηση και αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού από τα στελέχη μέχρι και τον απλό ανειδίκευτο εργαζόμενο. Η σωστή λοιπόν αξιολόγηση και αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού είναι ένας από τους κύριους συντελεστές επιτυχίας κάθε κρατικού ή ιδιωτικού φορέα.

2. Αποκέντρωση της διοίκησης: Λαμβάνοντας υπόψη το βαθμό της οργάνωσης και της σχετικής στελέχωσης, η διοίκηση, καθώς και κάθε τμήμα της επιχείρησης θα πρέπει ανάλογα να μεριμνούν, ώστε:
 - Να λαμβάνονται μέτρα για την εκχώρηση όσο το δυνατόν περισσότερων αρμοδιοτήτων σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα.
 - Το κάθε τμήμα στην περιοχή του να ασκεί όσο το δυνατόν περισσότερες εξουσίες και να έχει και περισσότερες ευθύνες. Να είναι απολύτως υπεύθυνο για τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων τόσο σε επίπεδο τμήματος όσο και σε επίπεδο ατόμων.
 - Να γίνεται αξιολόγηση των ενεργειών και μέτρηση του αποτελέσματος τόσο των διοικητικών οργάνων όσο και των αρμόδιων τμημάτων και αναλόγως να λαμβάνονται τα μέτρα.
3. Διαχωρισμός καθηκόντων και ευθυνών: Να υπάρχει σαφής διαχωρισμός καθηκόντων και ευθυνών σε όλα τα επίπεδα της πυραμίδας. Ειδικά σε θέματα που αφορούν τη ζωτικότητα της επιχείρησης, όπως τα περιουσιακά στοιχεία, τα διαθέσιμα, το χαρτοφυλάκιο, τα ζωτικής σημασίας τμήματα παραγωγής, τα καθήκοντα και οι ευθύνες πρέπει να είναι αυστηρά προσδιορισμένα. Επίσης, κανένα τμήμα, παραγωγική μονάδα και άτομο δεν πρέπει να έχει την αποκλειστική γνώση και εξουσία για οποιαδήποτε σημαντική λειτουργία ή συναλλαγή, αλλά η εργασία κάθε υπαλλήλου πρέπει να συμπληρώνεται από την εργασία ενός άλλου και να ελέγχεται από κάποιον τρίτο.
4. Παροχή εξουσιοδοτήσεων: Οι δοσοληψίες της εταιρείας με τρίτους προϋποθέτει κατ' ανάγκη ειδικές εξουσιοδοτήσεις από το διοικητικό συμβούλιο, σε αντίθεση με αυτές που ρυθμίζονται μέσω των καθιερωμένων λειτουργικών κανόνων και διαδικασιών, στα πλαίσια των οποίων η επιχείρηση κατ' ανάγκη πρέπει να κινείται.
5. Διασφάλιση των συναλλαγών: Ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου πρέπει να εξασφαλίζει ότι κάθε συναλλαγή θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις

υπάρχουσες πολιτικές και διαδικασίες και τις κατευθύνσεις της διοίκησης, έτσι ώστε:

- Να καθορίζονται σαφώς οι ευθύνες για εγκρίσεις, καθώς και οι διαδικασίες για τον προληπτικό έλεγχο πριν από κάθε συναλλαγή.
 - Να υποβοηθείται η σωστή καταχώρηση και λογιστική απεικόνιση κάθε λογιστικού γεγονότος.
 - Να απεικονίζονται όλες οι συναλλαγές σε καλά οργανωμένα έντυπα, ώστε να δίνουν ανά πάσα στιγμή τη σωστή πληροφόρηση.
 - Να υποστηρίζεται από σύστημα σύγχρονης ηλεκτρονικής πληροφόρησης και επικοινωνίας.
 - Να ελαχιστοποιείται σε κάθε συναλλακτική δραστηριότητα η πιθανότητα λάθους.
 - Να διευκολύνεται η διαδικασία ανάλυσης κάθε οικονομικού γεγονότος και η παροχή πληροφόρησης αυτού στη διοίκηση για λήψη αποφάσεων.
6. Επιτήρηση και επιθεώρηση της εργασίας: Δίνει τη δυνατότητα στους εργαζόμενους και στα στελέχη για άμεση διορθωτική παρέμβαση, για τήρηση και κατανόηση των διαδικασιών για την εξασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών και προϊόντων.
7. Έγκαιρη και τακτική ενημέρωση: Πληροφοριακό υλικό, στοιχεία εκθέσεων, πορίσματα μελετών, συμπεράσματα συσκέψεων και συνεδριών, που προέρχονται από το εξωτερικό και ενδοεπιχειρησιακό περιβάλλον και που αποτελούν μέρος βελτίωσης και αξιολόγησης της απόδοσης των δραστηριοτήτων, πρέπει να ετοιμάζονται οργανωμένα και προγραμματισμένα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης, ενημέρωση και λήψη διορθωτικών μέτρων.
8. Έκταση ελέγχων ανάλογα με τον κίνδυνο: Ο σχεδιασμός του ελέγχου από τα ίδια τμήματα, καθώς και η έκταση αυτού πρέπει να ανταποκρίνεται στο μέγεθος, στη φύση των δραστηριοτήτων του φορέα, στην οργάνωση αυτού και ανάλογα με τον κίνδυνο που είναι εκτεθειμένο το κάθε τμήμα. Κατά συνέπεια το κόστος του ελέγχου δεν πρέπει να είναι υπέρμετρο.
9. Θέσπιση τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου: Ένα σωστό οργανωτικό σχέδιο προϋποθέτει την ανεξαρτησία των υπηρεσιών του εσωτερικού ελέγχου. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι κάθε τμήμα λειτουργεί απομονωμένο από τα άλλα τμήματα. Απαιτείται συνεργασία μεταξύ τους για την επιτυχία των κοινών στόχων της επιχείρησης. Η συλλογική ευθύνη και επιδίωξη κοινών στόχων

συμβάλλει στην αξιοπιστία και αντικειμενικότητα των λογιστικών στοιχείων. Η πλήρης υποστήριξη του τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου, θα βοηθήσει τη διοίκηση να διαχειριστεί αποτελεσματικότερα τον επιχειρηματικό κίνδυνο για τον οποίο είναι και υπεύθυνη.³⁴

3.15 ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

3.15.1 ΧΡΟΝΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η μελέτη και η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου ανήκει στο μέρος εκείνου της συνολικής ελεγκτικής διαδικασίας, η οποία είναι δυνατόν να διεκπεραιωθεί κατά το μεγαλύτερο μέρος της, σε ενδιάμεση χρονική περίοδο και πριν από το «κλείσιμο» των βιβλίων της επιχείρησης. Παρ' όλη αυτή τη δυνατότητα, ας σημειωθεί ότι η ολοκλήρωση της αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου δεν είναι δυνατόν να αξιολογηθεί τελεσίδικα, παρά μόνο μαζί με τον κανονικό έλεγχο, οπότε θα εκτιμηθεί και το μέγεθος των επιπτώσεων των πιθανών αδυναμιών του στις λογιστικές καταστάσεις, αδυναμίες οι οποίες εντοπίστηκαν στο πρώτο στάδιο της αξιολόγησης αλλά και επιβεβαιώθηκαν κατά την διεξαγωγή του ελέγχου. Κατά το τελικό στάδιο θα συνταχθούν, επίσης, και οι όποιες συστάσεις, αναφορικά με τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου, οι οποίες θα συμπεριληφθούν στην επιστολή προς τη διοίκηση.

Ας σημειωθεί ότι ο χρόνος έναρξης, καθώς και το μέγεθος της μελέτης του εσωτερικού ελέγχου, θα εξαρτηθεί κυρίως από το μέγεθος της μονάδας. Ενδεικτικά μπορούμε να πούμε ότι η εσωτερική οργάνωση μιας μεγάλης μονάδας μπορεί μεν να εκτείνεται, λόγω του μεγέθους της, σε μεγάλη έκταση, αλλά το μέγεθός της επιβάλλει την ύπαρξη ικανού και αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου για τη λειτουργία της, πράγμα το οποίο είναι και το επιθυμητό και ζητούμενο στην αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου. Από την άλλη μεριά, μια μικρή μονάδα είναι δυνατόν να παρουσιάζει την εξής ενδιαφέρουσα συγκυρία: να μην διατηρεί κανένα ικανοποιητικό σύστημα επίσημου εσωτερικού ελέγχου (και για λόγους οικονομικούς), αλλά να είναι δυνατόν να ασκείται άτυπος μεν αλλά πραγματικός τέτοιος έλεγχος επ' αυτής από τον ιδιοκτήτη και με τη βοήθεια κάποιου έμπιστου και ικανού στελέχους. Τη σοβαρή

³⁴Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, 'Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του'.

πιθανότητα μιας τέτοιας περίπτωσης ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει να έχει υπ' όψιν και να διαμορφώσει ανάλογα την προσέγγισή του στην αξιολόγηση τούτου. Πρόβλημα θα αντιμετωπίσει ο ορκωτός ελεγκτής μάλλον με τις μεσαίου μεγέθους μονάδες, οι οποίες συγκεντρώνουν μεν τα χαρακτηριστικά και τις συνεπαγόμενες ανάγκες για ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία εσωτερικού ελέγχου των μεγάλων μονάδων, δεν έχουν, δε, για λόγους όχι μόνο οικονομικούς αλλά και γρήγορης ανάπτυξης και έλλειψης πείρας, ακόμη εγκαταστήσει ή λειτουργήσει αποτελεσματικά ένα πλήρες σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Μια τέτοια ενδιάμεση και αμφίροπη κατάσταση παρουσιάζει, ίσως, μεγαλύτερη δυσκολία στην διαμόρφωση του τρόπου μελέτης και αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου από ότι η περίπτωση της μικρής μονάδας για την οποία γνωρίζουμε ότι δεν υπάρχει κανένα επίσημο σύστημα ελέγχου ή την περίπτωση της μεγάλης μονάδας όπου οι ανάγκες αλλά και οι δυνατότητες επέβαλαν την εγκατάσταση ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τον χρόνο και την έκταση της μελέτης του εσωτερικού ελέγχου είναι η ύπαρξη προηγούμενων και συνεχών ελέγχων από τον ίδιο ελεγκτή ή την ίδια εταιρεία ελεγκτών, στην οποία περίπτωση στους επόμενους ελέγχους η διαδικασία της μελέτης και αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου απαιτεί σημαντικά λιγότερο χρόνο και περιορίζεται στις μεταβολές και τις επιπτώσεις τούτων στον εσωτερικό έλεγχο. Επίσης, η ύπαρξη ή μη τμήματος εσωτερικών ελεγκτών θα επηρεάσει θετικά ή αρνητικά, ανάλογα, το κόστος της μελέτης και αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου. Τέλος, η ηλικία της μονάδας, αν είναι δηλαδή νέα και ακόμα οργανώνεται και απαιτεί, συνεπώς, συνεχή οργάνωση, προφανώς θα έχει να κάνει με την ύπαρξη αλλά και την αποτελεσματική λειτουργία ικανού εσωτερικού ελέγχου.

3.15.2 ΜΕΣΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Για την εξέταση και μελέτη -πριν την αξιολόγηση- του εσωτερικού ελέγχου της προς έλεγχο μονάδας, ο ορκωτός ελεγκτής μπορεί να χρησιμοποιήσει είτε δικής του επινοήσης μεθόδους και μέσα, είτε να επιλέξει και να συνδυάσει από την ελεγκτική βιβλιογραφία τα παρακάτω:

Πηγές πληροφοριών για τη μελέτη του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Ο εξωτερικός ελεγκτής θα χρειαστεί να ανατρέξει σε πηγές για τη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών που θα χρειαστούν για την περιγραφή των διαφόρων λειτουργιών της υπό έλεγχο μονάδας, έτσι ώστε να προχωρήσει στη συνέχεια στη

διαπίστωση της ύπαρξης ή μη αποτελεσματικής λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου επί των λειτουργιών τούτων. Οι πηγές αυτές μπορεί να είναι οι παρακάτω:

1. Τα εγχειρίδια οργάνωσης και διαδικασιών, επάνδρωσης, καθώς και περιγραφής αντίστοιχων καθηκόντων σε όλα τα επίπεδα και τις λειτουργίες της επιχείρησης.
2. Η επιμέρους οργάνωση του λογιστηρίου, όπως αυτή απεικονίζεται στα ιδιαίτερα οργανογράμματα, καθώς και η περιγραφή των λειτουργιών σ' αυτό.
3. Συνεντεύξεις και συζητήσεις με στελέχη αλλά και συγκεκριμένα σημαντικά κατά περίπτωση μέλη του προσωπικού της επιχείρησης, ανεξαρτήτως επιπέδου.
4. Φάκελοι ελέγχου προηγούμενων χρήσεων.
5. Εξέταση του καταστατικού της επιχείρησης, καθώς και των πρακτικών γενικής συνελεύσεως, διοικητικού συμβουλίου, αλλά και της εν γένει αλληλογραφίας της μονάδας, αν χρειαστεί.
6. Επιθεώρηση, παρατήρηση και εξοικείωση του ελεγκτή με τις διαδικασίες και λειτουργίες, καθώς και τις εγκαταστάσεις και τα μέσα διεκπεραίωσης των ελεγχόμενων λειτουργιών και διαδικασιών.³⁵

3.15.3 ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕΛΕΤΗΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ Σ.Ε.Ε.

1. Διάγραμμα ροής (Flowcharts): Το διάγραμμα ροής μπορεί να απεικονίσει γραφικά και συνήθως με χρήση συμβόλων, τα επιμέρους στάδια και διαδικασίες μιας λειτουργίας της επιχείρησης και μέσα από την παράσταση αυτή να εντοπισθούν σημεία αδυναμίας στην άσκηση εσωτερικού ελέγχου επί της συγκεκριμένης λειτουργίας. Η χρήση διαγραμμάτων ροής στην μελέτη των υποσυστημάτων του εσωτερικού ελέγχου είναι ευρέως διαδεδομένη γιατί παρέχει το πλεονέκτημα της άμεσης και γρήγορης οπτικής άποψης της διαδικασίας.
2. Ερωτηματολόγιο: Το ερωτηματολόγιο εσωτερικού ελέγχου (checklist) συνιστά μια μεθοδική αναφορά μέσω ερωτήσεων σε όλες τις πτυχές του συγκεκριμένου συστήματος και υποσυστήματος συγκεκριμένης εσωτερικής λειτουργίας, με έμφαση σε στοιχεία που αφορούν και μπορούν να αποκαλύψουν την ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία εσωτερικού ελέγχου ή προβλημάτων.

³⁵ Κων/νος Κάντζος, Αθηνά Χονδράκη, 'Ελεγκτική θεωρία και πρακτική'

Χρησιμοποιείται ευρέως από τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες διεθνώς, καθόσον αυτό συνιστά πρακτικό τρόπο προσέγγισης της μελέτης του εσωτερικού ελέγχου. Η μορφή του ερωτηματολογίου είναι τέτοια που οι αρνητικές απαντήσεις σε κρίσιμες ερωτήσεις σημαίνουν πρόβλημα εσωτερικού ελέγχου στην ελεγχόμενη διαδικασία και παραπέμπουν στην ανάληψη μέτρων. Εννοείται ότι τα ερωτηματολόγια διαφέρουν ως προς το περιεχόμενό τους ανάλογα με τον κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση.

3. Περιγραφικές εκθέσεις: Η μέθοδος αυτή αποτελεί μια γραπτή παρουσίαση των φάσεων μιας λειτουργίας, καθώς και των ανθρώπων που υπεισέρχονται σε κάθε φάση με τα αντίστοιχα καθήκοντά τους. Έχει το πλεονέκτημα να εξυπηρετεί καλύτερα τις περιπτώσεις μικρών επιχειρήσεων στις οποίες έχει δυνατότητα προσαρμογής, καθώς και το πλεονέκτημα ότι καλύπτει περισσότερες λεπτομέρειες της υπό μελέτη λειτουργίας.

Οι ελεγκτές με την χρησιμοποίηση των διαγραμμάτων ροής, των ερωτηματολογίων, των περιγραφικών εκθέσεων και άλλων μεθόδων προβαίνουν στην αξιολόγηση του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου. Αφού ο εξωτερικός ελεγκτής τελειώσει την περιγραφή των διαφόρων λειτουργιών και διαδικασιών της μονάδας με έναν ή περισσότερους από τους παραπάνω τρόπους, και μελετήσει και εξοικειωθεί με τον τρόπο που λειτουργεί η επιχείρηση, ειδικά σε τομείς και υποσυστήματα που αφορούν άμεσα στην παραγωγή των λογιστικών πληροφοριών, θα πρέπει να αξιολογήσει την ύπαρξη και τον βαθμό καλής λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Τούτο αποτελεί και τη δυσκολότερη φάση της όλης διαδικασίας. Αρχικά ο ελεγκτής πρέπει να πάρει μία μία τις διαδικασίες που εμφανίζονται στις περιγραφικές εκθέσεις ή στα διαγράμματα ροής και να επαληθεύσει ότι η περιγραφή τους συμφωνεί με την πραγματικότητα. Η επαλήθευση αυτή μπορεί να γίνει με επιτόπιες παρατηρήσεις και δειγματοληπτικούς ελέγχους. Έπειτα προχωράει στην προκαταρκτική αξιολόγηση του συστήματος θέλοντας να εξακριβώσει τις δυνατότητες και τις αδυναμίες του συστήματος. Για τούτη την εξακρίβωση μπορεί να χρησιμοποιήσει δύο τρόπους. Ο πρώτος συνιστάται στο να αναλύσει το σύστημα και να αναζητήσει τα σημεία στα οποία υπάρχουν δυνατότητες αξιοπιστίας και αδυναμιών. Ελλοχεύει όμως ο κίνδυνος να διαφύγουν από τον ελεγκτή κάποια σημεία πολύ σημαντικά. Ο δεύτερος τρόπος είναι πιο γενικός από τον παραπάνω και πραγματοποιείται θέτοντας ο ελεγκτής ερωτήματα προς τον εαυτό του της μορφής: «υπάρχει περίπτωση κάτι να μην λειτουργήσει σωστά;» και έτσι καταφέρνει να προσδιορίσει τους πιθανούς κινδύνους που προκύπτουν από τις αδυναμίες του συστήματος.

Τα συμπεράσματα αυτά ο ελεγκτής τα απεικονίζει σε ένα πίνακα που δίνει μια συνοπτική εικόνα της προκαταρκτικής αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου. Για να έχει όμως ξεκάθαρα συμπεράσματα πρέπει να προβεί και σε άλλες επαληθεύσεις οι οποίες καλούνται να έχουν μεγαλύτερη διάρκεια. Αν ο ελεγκτής δυσκολεύεται να προσδιορίσει την έκταση της επαλήθευσης θα χρησιμοποιήσει τις στατιστικές τεχνικές. Κατόπιν συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία που προέκυψαν σε έναν πίνακα γνωστό ως πίνακα συνθέσεως.

Στην περίπτωση κακής λειτουργίας του όλου συστήματος λογιστικού εσωτερικού ελέγχου, οι εναλλακτικές λύσεις που προσφέρονται στον ορκωτό ελεγκτή είναι είτε η επαναδιαπραγμάτευση και αναμόρφωση του ελέγχου, είτε η διακοπή του ελέγχου και η έκφραση αδυναμίας πιστοποίησης περί ορθής ή μη εμφάνισης των χρηματοοικονομικών μεγεθών στις υπό έλεγχο λογιστικές καταστάσεις. Τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα προβλέπουν και τέτοιου είδους έκθεση.

3.16 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Τα βασικά χαρακτηριστικά ενός επαρκούς συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι ότι παρέχει τη βεβαιότητα ότι τα περιουσιακά στοιχεία της εταιρείας προστατεύονται και ότι δημιουργούνται αξιόπιστα οικονομικά στοιχεία, για την ορθολογική διοίκηση της εταιρείας και για την ετοιμασία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η επιτυχία όμως των στόχων του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να σχετίζεται με το κόστος που απαιτείται για την παροχή των υπηρεσιών του τμήματος του εσωτερικού ελέγχου. Θα πρέπει δηλαδή οι ωφέλειες, οι οποίες προκύπτουν από μια διαδικασία ελέγχου, να υπερβαίνουν το κόστος της υιοθέτησης της διαδικασίας αυτής. Αν και είναι δύσκολο να μετρηθούν επακριβώς το κόστος και οι ωφέλειες μιας διαδικασίας ελέγχου, εν τούτοις θα πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια, χρησιμοποιώντας και εκτιμήσεις, να συνδέεται πάντα το κόστος του εσωτερικού ελέγχου με τις αναμενόμενες ωφέλειες.

Ακόμη, πολλές αρχές, στις οποίες βασίζεται ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου, μπορεί να καταστρατηγηθούν και παραβιαστούν. Ο διαχωρισμός π.χ. των ευθυνών, καθηκόντων και αρμοδιοτήτων, μεταξύ των διαφόρων ατόμων και τμημάτων, μπορεί να μην έχει καμία αξία, όταν υπάρχει συμπαιγνία μεταξύ αυτών. Ακόμη, ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να είναι αναποτελεσματικός, όταν επεμβαίνει κατά αρνητικό τρόπο το μάνατζμεντ, για να δικαιολογήσει και συγκαλύψει ορισμένες παρατυπίες, σφάλματα ή παραλείψεις. Θα πρέπει ακόμα να σημειώσουμε πάλι ότι τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου βασίζονται κυρίως σε ανθρώπους. Επομένως, απροσεξίες, αβλεψίες, οδηγίες που δεν τις

καταλαβαίνουν καλά και διάφορα λάθη εκτιμήσεων αποδυναμώνουν την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

3.17 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΥ Ε. Ε

Κάθε επιχείρηση έχει διαφορετικές ανάγκες, μορφή και μέγεθος. Σε αυτά τα πλαίσια δεν μπορεί να θεωρηθεί κανένα συγκεκριμένο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου το μυστικό της επιτυχίας καθώς το επιχειρηματικό περιβάλλον δραστηριοποίησης της κάθε επιχείρησης είναι διαφορετικό. Ανάλογα λοιπόν, με τα χαρακτηριστικά της κάθε οικονομικής μονάδας δημιουργείται το κατάλληλο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου. Εντούτοις ορισμένα χαρακτηριστικά μπορούν να θεωρηθούν σαν κρίσιμα για την επιτυχία ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Τέτοια λοιπόν χαρακτηριστικά είναι:

1. **Ανεξαρτησία.** Σημαίνει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε όλες τις δραστηριότητες, αρχεία και διαδικασίες της οικονομικής μονάδας. Διεξάγουν τον έλεγχο τους απαλλαγμένοι από οποιεσδήποτε παρεμβάσεις έχοντας την δέσμευση της διοίκησης για ανεξαρτησία του έργου τους. Η ανεξαρτησία του εσωτερικού ελέγχου εξασφαλίζεται από το γεγονός ότι ο έλεγχος υπάγεται και αναφέρεται μόνο στο ανώτατο επίπεδο. Ο διευθυντής εσωτερικού ελέγχου αναφέρεται με εισηγήσεις και εκθέσεις στο Διοικητικό Συμβούλιο. Η άμεση επικοινωνία του εσωτερικού ελέγχου με την Διοίκηση φανερώνει την σπουδαιότητα του ελεγκτικού έργου και προσδίδει κύρος και αντικειμενικότητα στο έργο τους.
2. **Οργανωτικό Σχέδιο.** Οι ασχολίες κάθε επιχείρησης, το μέγεθος της, ο χώρος, η δομή αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την δημιουργία ενός οργανωτικού σχεδίου. Η Διοίκηση ενδιαφέρεται για ένα αποτελεσματικό και λειτουργικό σύστημα στο οποίο βασικές προϋποθέσεις είναι η αυτονομία του και η σωστή κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των μελών του Εσωτερικού Ελέγχου. Ένα οργανωτικό σχέδιο πρέπει να προστατεύει τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης και να ελέγχει τη σωστή καταγραφή των λογιστικών στοιχείων. Έτσι κάθε τμήμα αναλαμβάνει τις αρμοδιότητες του χωρίς να επεμβαίνει στις αρμοδιότητες και στη λειτουργία των άλλων τμημάτων, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι θα λειτουργεί χωρίς τη συνεργασία με τα υπόλοιπα τμήματα. Σκοπός ενός οργανωτικού σχεδίου είναι να μην μπορεί ένα μόνο άτομο να εκτελεί ολόκληρες λειτουργίες, δηλαδή από την αρχή ως το

τέλος, αλλά να γίνεται σε περισσότερα στάδια. Θα πρέπει δηλαδή η συγκεκριμένη λειτουργία να εξουσιοδοτείται, να εγκρίνεται, να εκτελείται και να καταγράφεται.

3. Σύστημα εξουσιοδότησης, αρμοδιοτήτων και ευθυνών. Σε όλες τις επιχειρήσεις μεσαίου ή μεγάλου μεγέθους υπάρχει μια ιεραρχία κατανομής προσωπικού, εργασιών και ευθυνών η οποία μπορεί να ξεκινάει από τους απλούς εργαζόμενους και να φτάνει στην Γενική Συνέλευση και τους διευθυντές. Η δημιουργία ενός συστήματος ελέγχου με τα χαρακτηριστικά ενός συστήματος εξουσιών, αρμοδιοτήτων και ευθυνών, πρέπει να εξασφαλίζει τις συναλλαγές όσον αφορά:

- Πραγματοποίηση των συναλλαγών: κατά την διάρκεια των συναλλαγών ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να ελέγχει αν έχουν τηρηθεί οι κατάλληλες διαδικασίες οι οποίες ορίζονται από αυτόν και είναι σύμφωνες με την πολιτική της εταιρείας. Για αυτό οι συναλλαγές πρέπει να γίνονται από άτομα τα οποία έχει ορίσει η εταιρεία.
- Καταχώρηση των συναλλαγών: γίνεται από τα άτομα που έχουν εξουσιοδοτηθεί για αυτή τη δραστηριότητα και τις τηρούν σύμφωνα με τις ημερομηνίες, τα ποσά και τις γενικά παραδεκτές αρχές της Λογιστικής.
- Πρόσβαση στα περιουσιακά στοιχεία: γίνεται ύστερα από έγκριση παραθέτοντας τα κατάλληλα δικαιολογητικά σύμφωνα πάντα με το είδος της επιχείρησης.
- Σύγκριση των υπολοίπων των βιβλίων με την απογραφή: ανά μικρά, τακτά χρονικά διαστήματα θα πρέπει να γίνονται έλεγχοι στα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης π.χ. αποθέματα, εμπορεύματα, χρηματικά διαθέσιμα. Με αυτό τον τρόπο ελέγχεται η εγκυρότητα των βιβλίων και γίνεται σύγκριση αυτών με την απογραφή ώστε να διαπιστωθούν τυχόν απώλειες ή κλοπές των περιουσιακών στοιχείων.

4. Λογιστική διάρθρωση. Για να είναι ικανοποιητικό ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να μετράει την αποτελεσματικότητα των υπόλοιπων οργανωτικών μονάδων δημιουργώντας ένα λογιστικό σύστημα το οποίο θα πρέπει να διαθέτει:

- Διάγραμμα λογαριασμών, σύμφωνα με το Ενιαίο Γενικό Λογιστικό Σχέδιο.
- Ένα εγχειρίδιο λογιστικών στόχων και διαδικασιών, για το οποίο πρέπει να ενημερωθούν όλοι όσοι έχουν τις ανάλογες αρμοδιότητες.

- Περιγραφή θέσεων, που παρουσιάζουν λεπτομερώς το ρόλο, τις ευθύνες και το σκοπό κάθε εργαζόμενου μέσα στην εταιρεία.
 - Χρησιμοποίηση πρωτοβάθμιων λογαριασμών ελέγχου που ανήκουν στο Γενικό Καθολικό, το οποίο πρέπει να ενημερώνεται κανονικά. Απαραίτητο είναι και το Αναλυτικό Καθολικό. Έτσι άλλος ενημερώνει το Γενικό και άλλος το Αναλυτικό Καθολικό και γίνεται καταμερισμός εργασίας στο χειρόγραφο σύστημα. Χρησιμοποίηση αριθμημένων εσωτερικών εγγράφων, τα οποία είναι αριθμημένα κατά αύξοντα αριθμό, θεωρημένα και έτοιμα για έλεγχο.
 - Έλεγχο των εισερχόμενων στοιχείων, ταξινόμηση και αρχειοθέτησή τους. Όταν γίνεται μια συναλλαγή τα χαρτιά που έρχονται πρέπει να κατανεμηθούν σωστά για τυχόν επόμενη χρήση τους.
5. Σύγχρονη πολιτική προσωπικού. Κάθε σύστημα εσωτερικού ελέγχου δημιουργεί ένα εξειδικευμένο σύστημα πρόσληψης προσωπικού, εκπαίδευσης και επίβλεψής του. Οι προσλήψεις γίνονται με την παρουσίαση βιογραφικού σημειώματος ή εγγυητικών επιστολών. Ακολουθεί συνέντευξη και σε ορισμένες περιπτώσεις γίνονται εξετάσεις για τις ικανότητες των υπαλλήλων. Οι καινούριοι υπάλληλοι θα πρέπει να εκπαιδεύονται κατάλληλα για την αποφυγή λαθών. Η εκπαίδευση τους γίνεται ανάλογα με τη θέση την οποία καλούνται να καλύψουν και ανάλογα με τις γνώσεις και την προϋπηρεσία τους. Η εκπαίδευση τους είναι κυρίως πρακτική και μετακινείται σε πολλά τμήματα ελαχιστοποιώντας την πιθανότητα λαθών. Η επίβλεψη του προσωπικού πρέπει να γίνεται συνεχώς για να ελέγχεται η απόδοση τους και να γίνονται οι κατάλληλες διορθώσεις.
6. Κατάλληλο και αποτελεσματικό προσωπικό εσωτερικού ελέγχου. Το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να απαρτίζεται από ικανά άτομα γιατί ευθύνεται εξ' ολοκλήρου για την επιτυχία του. Ο ορκωτός λογιστής θα πρέπει να εξετάσει την απόδοση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Σημαντικός παράγοντας για την αποτελεσματικότητα του είναι η ανεξαρτησία του από τις άλλες λειτουργίες, καθώς δεν μπορεί να ελέγχεται από τη διεύθυνση την οποία ελέγχει το ίδιο το σύστημα. Για αυτό και το τμήμα παίρνει εντολές μόνο από το Διοικητικό Συμβούλιο.

3.18 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

3.18.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η Εταιρική Διακυβέρνηση (Ε.Δ.) αποτελεί το νέο πλαίσιο εταιρικής πρακτικής και συμπεριφοράς με στόχο τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των επιχειρήσεων και του ευρύτερου επενδυτικού κοινού.

Η πρωτοβουλία διαμόρφωσης νέου πλαισίου Εταιρικής Διακυβέρνησης με την αναμόρφωση της νομοθεσίας έχει ως αποτέλεσμα την επιβολή περιοριστικών διατάξεων που δημιουργούν κατ' αρχάς αυστηρότερο πλαίσιο λειτουργίας για τις επιχειρήσεις, οι οποίες φοβούνται την επιβολή πρόσθετης γραφειοκρατίας.

Η δημιουργία κατάλληλης και αποτελεσματικής υποδομής για την εφαρμογή της ορθής Εταιρικής Διακυβέρνησης περιλαμβάνει:

- Τη διαμόρφωση οργάνων διοίκησης με σαφείς ρόλους, αρμοδιότητες και υποχρεώσεις τόσο των οργάνων όσο και των προσώπων που τα συνθέτουν.
- Τη δημιουργία της οργανωτικής δομής και των εταιρικών διαδικασιών.
- Τη δημιουργία αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- Τη δημιουργία συστήματος αποτελεσματικής και δομημένης επικοινωνίας της επιχείρησης με το εξωτερικό της περιβάλλον, με στόχο την εμπάθυνση της εμπιστοσύνης και με το εσωτερικό της περιβάλλον, με στόχο την αλλαγή κουλτούρας των στελεχών και των εργαζομένων.

Αναμφίβολα, τα παραπάνω, με κατάλληλο σχεδιασμό και αποτελεσματική εφαρμογή, θα προσδώσουν αξία στις επιχειρήσεις: μέσω της βελτίωσης των εσωτερικών τους δομών, αλλά και μέσω της δημιουργίας νοοτροπίας εξωστρέφειας και ενεργού επικοινωνίας με το περιβάλλον τους, διευρύνοντας τα όριά τους και μετατρέποντας σε ανοιχτά, αλληλοεπιδρώντα οργανικά συστήματα.

3.18.2 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Σύμφωνα με το Άρθρο 7 του Ν. 3016/2002, η οργάνωση του εσωτερικού ελέγχου έχει ως εξής:

1. Η οργάνωση και λειτουργία εσωτερικού ελέγχου αποτελεί προϋπόθεση για την εισαγωγή των μετοχών ή άλλων κινητών αξιών σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά. Η διενέργεια εσωτερικού ελέγχου πραγματοποιείται

από ειδική υπηρεσία της εταιρείας, στην οποία απασχολείται τουλάχιστον ένα φυσικό πρόσωπο πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης.

2. Οι εσωτερικοί ελεγκτές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους είναι ανεξάρτητοι, δεν υπάγονται ιεραρχικά σε καμία άλλη υπηρεσιακή μονάδα της εταιρείας και εποπτεύονται από ένα έως τρία μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου.
3. Οι εσωτερικοί ελεγκτές ορίζονται από το διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας. Δεν μπορούν να ορισθούν ως εσωτερικοί ελεγκτές μέλη του διοικητικού συμβουλίου, εν ενεργεία διευθυντικά στελέχη ή συγγενείς των παραπάνω μέχρι και του δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας. Η εταιρεία υποχρεούται να ενημερώνει την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς για οποιαδήποτε μεταβολή στα πρόσωπα ή την οργάνωση του εσωτερικού ελέγχου εντός δέκα εργάσιμων ημερών από την μεταβολή αυτήν.
4. Κατά την άσκηση των καθηκόντων τους οι εσωτερικοί ελεγκτές δικαιούνται να λάβουν γνώση οποιουδήποτε βιβλίου, εγγράφου, αρχείου, τραπεζικού λογαριασμού και χαρτοφυλακίου της εταιρείας και να έχουν πρόσβαση σε οποιαδήποτε υπηρεσία της εταιρείας. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου οφείλουν να συνεργάζονται και να παρέχουν πληροφορίες στους εσωτερικούς ελεγκτές και γενικά να διευκολύνουν με κάθε τρόπο το έργο τους. Η διοίκηση της εταιρείας οφείλει να παρέχει στους εσωτερικούς ελεγκτές όλα τα απαραίτητα μέσα για τη διευκόλυνση του έργου τους.

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 3016/2002, η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

1. Παρακολουθεί την εφαρμογή και τη συνεχή τήρηση του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας και του καταστατικού της εταιρείας, καθώς και της εν γένει νομοθεσίας που αφορά την εταιρεία και ιδιαίτερα της νομοθεσίας των ανώνυμων εταιρειών και της χρηματιστηριακής.
2. Αναφέρει στο διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας περιπτώσεις σύγκρουσης των ιδιωτικών συμφερόντων των μελών του διοικητικού συμβουλίου ή των διευθυντικών στελεχών της εταιρείας με τα συμφέροντα της εταιρείας, τις οποίες διαπιστώνει κατά την άσκηση των καθηκόντων του.
3. Οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να ενημερώνουν εγγράφως μια φορά τουλάχιστον το τρίμηνο το διοικητικό συμβούλιο για το διενεργούμενο από αυτούς έλεγχο και να παρίστανται κατά τις γενικές συνελεύσεις των μετόχων.

4. Οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν, μετά από έγκριση του διοικητικού συμβουλίου της εταιρείας, οποιαδήποτε πληροφορία ζητηθεί εγγράφως από Εποπτικές Αρχές, συνεργάζονται με αυτές και διευκολύνουν με κάθε δυνατό τρόπο το έργο παρακολούθησης, ελέγχου και εποπτείας που αυτές ασκούν.³⁶

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

4.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο Εξωτερικός Ελεγκτής μαζί με το Διοικητικό Συμβούλιο και τη Γενική Συνέλευση αποτελούν τα τρία θεσμικά όργανα της Ανώνυμης Εταιρείας. Διάφοροι ορισμοί έχουν δοθεί και για τον εξωτερικό έλεγχο, μερικοί από τους οποίους είναι οι εξής:

-Εξωτερικός Έλεγχος είναι η συστηματική εργασία που διενεργεί ένας ανεξάρτητος, ικανός και επαγγελματικά καταρτισμένος ελεγκτής, με την οποία προσπαθεί να συλλέξει και να αξιολογήσει αντικειμενικά, εκείνα τα αποδεικτικά στοιχεία που θα του επιτρέψουν να διαμορφώσει την κρίση του και να θεμελιώσει την επαγγελματική του γνώμη για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων.³⁷

-Εξωτερικός Έλεγχος είναι η ανεξάρτητη εξέταση και η έκφραση γνώμης πάνω στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής οντότητας, ο σκοπός της οποίας μπορεί να είναι κερδοσκοπικός ή μη κερδοσκοπικός.

-Εξωτερικός έλεγχος είναι εκείνος ο έλεγχος ο οποίος πραγματοποιείται από πρόσωπα τα οποία δεν σχετίζονται με τον ελεγχόμενο φορέα. Ειδικά καταρτισμένα άτομα, ανεξάρτητα από τον ελεγχόμενο φορέα και το προσωπικό που απασχολεί, καθοδηγούν τον έλεγχο σύμφωνα με τις απαιτήσεις που έχουν προσδιοριστεί από ή για λογαριασμό των προσώπων για τα οποία γίνεται ο έλεγχος.

Οι εξωτερικοί ελεγκτές διορίζονται είτε υποχρεωτικά από τη νομοθεσία είτε από τους μετόχους των Ανώνυμων Εταιρειών προκειμένου να ελέγξουν το πώς η Διοίκηση διαχειρίζεται τα περιουσιακά στοιχεία που οι μέτοχοι έχουν επενδύσει σε αυτή.

³⁶ Κων/νος Κάντζος, Αθηνά Χονδράκη, 'Ελεγκτική θεωρία και πρακτική'

³⁷ Αντώνης Παππάς, 1999, 'Εισαγωγή στην ελεγκτική'

Διαδικαστικά ο εξωτερικός έλεγχος περιλαμβάνει την συστηματική εξέταση και αξιολόγηση των ετήσιων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, που εκδίδονται και δημοσιεύονται από τις επιχειρήσεις και σε δεύτερη φάση περιλαμβάνει την διατύπωση των αποτελεσμάτων του ελέγχου στο πιστοποιητικό ελέγχου ή όπως ονομάζεται πλέον στην έκθεση ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών λογιστών. Η έκθεση αυτή δημοσιεύεται μαζί με τις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, προκειμένου όλοι οι χρήστες αυτών να ενημερώνονται για την πραγματική και ακριβή κατάσταση των επιχειρήσεων.

4.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Οι βασικές αρχές από τις οποίες αντλεί αλλά και στις οποίες ανταποκρίνεται ο εξωτερικός έλεγχος, σχετίζονται με τις παρακάτω αιτίες και αναγκαιότητες:

1. Σύγκρουση συμφερόντων των εμπλεκόμενων στη σημερινή δομή και λειτουργία (διαχωρισμός διοίκησης-ιδιοκτητών) των οικονομικών φορέων: Αν και πάντοτε στην οικονομική δραστηριότητα του ανθρώπου υπήρχε η ανάγκη ανάθεσης της διαχείρισης οικονομικών δραστηριοτήτων σε άτομα που δεν είχαν, αναγκαστικά και την ιδιότητα του ιδιοκτήτη των διαχειριζόμενων οικονομικών πόρων, τούτη έγινε πιο επιτακτική στην μοντέρνα βιομηχανική κοινωνία, όπου ο διαχωρισμός και η απομάκρυνση των ιδιοκτητών κατέστη αναπόφευκτος λόγω του μεγέθους των μονάδων, καθώς και της γεωγραφικής τους διασποράς. Στα πλαίσια του φαινομένου αυτού, η θεωρία περί ανάθεσης της διαχείρισης εξηγεί την υποχρέωση και τη θέληση της διοίκησης της επιχείρησης να παρέχει στην ιδιοκτησία στοιχεία για την (οικονομική) κατάσταση της περιουσίας που αυτή της έχει εμπιστευτεί, καθώς και για τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης αυτής.
2. Ανάγκη επαλήθευσης: Η αντικειμενική κρίση, επομένως, στην επαλήθευση των μεγεθών των λογιστικών καταστάσεων αποτελεί συστατικό στοιχείο της σχέσης ανάθεσης μεταξύ Managers και ιδιοκτητών ή και μεταξύ Managers διαφόρων επιπέδων, και, ακόμα ευρύτερα, μεταξύ των Managers της επιχείρησης και όλων των υπόλοιπων ομάδων της αυτής κοινωνίας. Το έργο αυτό καλείται να επιτελέσει ο εξωτερικός, ανεξάρτητος έλεγχος όχι μόνο για τους άμεσα ενδιαφερόμενους, τωρινούς ιδιοκτήτες αλλά και για τους μελλοντικούς, καθώς και για όλες τις κοινωνικές ομάδες όπου χρησιμοποιούν τις οικονομικές πληροφορίες των λογιστικών καταστάσεων και έχουν έμμεσο

συμφέρον στην ορθολογική κατανομή των περιορισμένων πόρων της ομάδας/κοινωνίας, της οποίας τυγχάνουν να είναι μέλη.

3. Τεκμηρίωση διαπιστώσεων: Τα τεκμήρια στα οποία ο ελεγκτής θα στηρίζει την γνώμη του περί των αποτελεσμάτων αναφορικά με το στόχο του διενεργούμενου ελέγχου, περιλαμβάνουν κάθε επίδραση που επηρέασε την διαμόρφωση της κρίσεως του περί της ορθότητας ή μη των ελεγχόμενων λογιστικών καταστάσεων. Ο ελεγκτής δεν αναζητά, απαραίτητως, συμπαγείς και απόλυτες αποδείξεις, αλλά αυτό που απαιτείτε από ένα λογικό και εκπαιδευμένο άτομο για να επιβεβαιώσει την ορθότητα και ακρίβεια των λογιστικών καταστάσεων που η διοίκηση της μονάδας έχει συντάξει. Η ύπαρξη τέτοιων τεκμηρίων και η χρήση τους θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να εμφανίζεται στα φύλλα εργασίας του ελεγκτή, ενώ ο προσδιορισμός και η αναζήτηση τους εξαρτάται από την ανάπτυξη και είναι βασικό χαρακτηριστικό του αντικειμένου της Ελεγκτικής.
4. Εύλογη επαγγελματική (ελεγκτική) υπευθυνότητα: Αυτή αναφέρεται στον βαθμό που έπρεπε να εφαρμόσει ο ελεγκτής τις απαραίτητες σχετικές διαδικασίες στην διεξαγωγή του συγκεκριμένου ελέγχου και υπό τις κρατούσες στην περίπτωση συνθήκες. Αν και δεν μπορούν να τεθούν σαφή όρια ως προς αυτό, σημαντικό κριτήριο της ασκηθείσας υπευθυνότητας αποτελεί η επάρκεια των συλλεγόντων τεκμηρίων για την διαμόρφωση γνώμης από τον συγκεκριμένο ελεγκτή.
5. Ορθότητα παρουσίασης: Αντίθετα από ότι ίσως πιστεύεται από τους μη ενήμερους, ο ελεγκτής δεν αναφέρεται στην ακρίβεια των οικονομικών μεγεθών που εμφανίζονται στις λογιστικές καταστάσεις, αλλά στην ορθότητα της παρουσίασης αυτών σύμφωνα με τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές. Δεδομένων, άλλωστε, των αδυναμιών στην μέτρηση αλλά και τη συμφωνία στην ορολογία των προς μέτρηση μεγεθών και εννοιών που απαντώνται στις λογιστικές καταστάσεις και της καταφυγής, τελικά, στις γενικώς παραδεκτές αρχές, καθώς και του ανθρώπινου παράγοντα που υπεισέρχεται στις μετρήσεις αυτών των μεγεθών, ο ελεγκτής δεν έχει άλλη επιλογή από το να βεβαιώσει και αυτός τη κατά προσέγγιση και σύμφωνα με τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές παρουσίαση στις λογιστικές καταστάσεις των υπό εξέταση μεγεθών. Μια ίσως πιο φιλόδοξη προσέγγιση του θέματος θα ήταν και ανεύθυνη εκ μέρους του ελεγκτή και επιζήμια τόσο για τον ίδιο όσο και για τους χρήστες

των λογιστικών καταστάσεων. Η συντηρητική αυτή στάση του ελεγκτή μπορεί να αντισταθμίζεται, ίσως, από ικανή διαφάνεια ή αποκαλυπτικότητα που πρέπει να εξασφαλίζεται με τον τρόπο παρουσίασης των οικονομικών μεγεθών, καθώς και κάθε άλλου στοιχείου που κρίνεται απαραίτητο για την καλύτερη μελέτη και εξαγωγή συμπερασμάτων από τους χρήστες των λογιστικών καταστάσεων.

6. Ανεξαρτησία: Το στοιχείο της ανεξαρτησίας είναι πολύ σημαντικό (ίσως και το σημαντικότερο) στην θεωρία του εξωτερικού ελέγχου, λόγω ακριβώς της ευθύνης την οποία οι εξωτερικοί ελεγκτές αναλαμβάνουν έναντι τρίτων, αναφορικά με τις γνωματεύσεις που διατυπώνουν και υπογράφουν ως αντικειμενικοί κριτές της μέτρησης και της παρουσίασης οικονομικών φαινομένων.
7. Επαγγελματική δεοντολογία: Το στοιχείο αυτό αναφέρεται στην υποχρέωση την οποία έχει, ηθικά τουλάχιστον, ο εξωτερικός, και μάλιστα ο ορκωτός ελεγκτής να φέρει σε πέρας το έργο του μέσα στα πλαίσια της γραπτής αλλά και άγραφης δεοντολογίας και των ηθικών κανόνων του επαγγέλματος, το οποίο εκπροσωπεί και υπηρετεί αλλά και απολαμβάνει από αυτό.

4.3 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Στον εξωτερικό έλεγχο, οι ορκωτοί ελεγκτές, διενεργούν τον έλεγχο κυρίως στο λογιστικό σύστημα της οικονομικής μονάδας, σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο που είναι διεθνώς αναγνωρισμένο. Σύμφωνα με το εν λόγω πλαίσιο:

1. Πιστοποίηση της ορθότητας: αντικειμενικός σκοπός του ελέγχου είναι κυρίως η πιστοποίηση της ορθότητας της παρουσίασης της οικονομικής μονάδας στις λογιστικές καταστάσεις αυτής, βάση των γενικών αποδεικτικών λογιστικών αρχών.
2. Έκθεση του ελεγκτή: η πιστοποίηση αυτή αναγράφεται στην έκθεση του ελεγκτή, η οποία αποτελεί το προϊόν επαγγελματικής και προσεκτικής εφαρμογής των ελεγκτικών, καθώς και κάθε άλλων μέσων και μεθόδων που είναι αναγκαία.
3. Σχετική έγγραφη εντολή: όλοι οι έλεγχοι αναλαμβάνονται μαζί με την σχετική έγγραφη εντολή, αλλά και χωρίς ικανή εξουσιοδότηση, στην οποία αναφέρεται το είδος ή ο σκοπός του ζητούμενου ελέγχου.

4. Ελεγκτικό προσωπικό: κατά την διάρκεια του ελέγχου, το ελεγκτικό προσωπικό θα πρέπει να διατηρεί αμεροληψία, αντικειμενικότητα, ανεξαρτησία, αξιοπρέπεια και επαγγελματική ευθύνη, έναντι του ελεγχόμενου.
5. Εξειδικευμένα άτομα: κάθε έλεγχος και κάθε εργασία σχετική με αυτόν, θα πρέπει να αναλαμβάνεται από εξειδικευμένα άτομα, κατάλληλα προς την τεχνική εκπαίδευση και ικανότητα ως ελεγκτές. Ο ελεγκτής που την αναλαμβάνει φέρει την τελική ευθύνη για τον έλεγχο. Δικαίωμα υπογραφής έχουν μόνο αυτοί που κατέχουν την άδεια ορκωτού λογιστή όπου για να την αποκτήσουν περνούν από εξετάσεις γραπτές. Επίσης και η εμπειρία καθορισμένης χρονικής διάρκειας παίζει ρόλο στη διεξαγωγή ελέγχου υπό την εποπτεία ελεγκτή με άδεια.
6. Επαγγελματική βελτίωση: ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει να είναι σωστός, υπεύθυνος και ικανός. Θα πρέπει να προσπαθεί συνέχεια να βελτιώνει την επαγγελματική και επιστημονική του κατάρτιση και ποιότητα των υπηρεσιών του. Θα πρέπει να είναι αντικειμενικός, δίκαιος και ικανός να εξυπηρετήσει τους ελεγχόμενους πελάτες του, στα πλαίσια των δυνατοτήτων του και σύμφωνα με τις ευθύνες του προς την κοινωνία και το θεσμό του ανεξάρτητου ελεγκτή. Ως προς τους συναδέλφους του θα πρέπει να φέρεται σωστά και να εργάζεται με τρόπο ώστε να προάγει καλές σχέσεις και συνεργασία μεταξύ των μελών του επαγγέλματος.

4.4 ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Γενικότερα ο εξωτερικός ελεγκτής έχει μεγάλη ευθύνη ως προς τους γύρω του. Στα πλαίσια της εν λόγω ευθύνης, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να συμπεριφέρεται άψογα, με τρόπο που να υπηρετήσει την κοινωνία. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να είναι οργανωτικός και πάντα να κάνει προκαθορισμένες κινήσεις εφαρμόζοντας το διεθνώς αναγνωρισμένο πλαίσιο, δηλαδή θα πρέπει να ακολουθούνται τα παρακάτω στάδια:

- Σχεδιασμός του ελέγχου. Ο υπεύθυνος ελεγκτής θα πρέπει να προγραμματίσει, σε συνεννόηση με τον ελεγχόμενο, τόσο τον χρόνο έναρξης του ελέγχου όσο και την κατάλληλη κατανομή εκείνων των φάσεων αυτού, ώστε ο έλεγχος τελικά να μην αποβεί σε βάρος, ούτε των ελεγκτών αλλά ούτε των ελεγχόμενων. Υπάρχουν στάδια και μεγέθη των λογιστικών καταστάσεων, των οποίων ο έλεγχος μπορεί να αρχίσει, έτσι ώστε να μειωθεί ο φόρτος εργασίας

κατά την τελική φάση, που ακολουθεί του κλεισίματος των λογιστικών βιβλίων και της σύνταξης λογιστικών καταστάσεων από την ελεγχόμενη μονάδα. Η ανάθεση τμημάτων, ο προϋπολογισμός και ο επιμερισμός του συνολικού ελέγχου αυτού στο κατάλληλο ελεγκτικό προσωπικό γίνεται με τη βοήθεια ειδικών, για κάθε κλάδο επιχειρήσεων, ελεγκτικών οδηγιών και προγραμμάτων. Γι' αυτό ο έμπειρος ελεγκτής χρησιμοποιεί τα φύλλα εργασίας προηγούμενων ελέγχων, αν έχουν εγκριθεί από την ίδια ελεγκτική εταιρεία ή και προκαταρκτικές επαφές και συνεντεύξεις με το κατάλληλο προσωπικό της ελεγχόμενης μονάδας για ενημέρωση τουλάχιστον του φακέλου με τα γενικά στοιχεία της μονάδας.

- Αξιολόγηση εσωτερικής οργάνωσης και ελέγχου. Γενικά, η μελέτη και αξιολόγηση της εσωτερικής οργάνωσης της ελεγχόμενης μονάδας, αλλά και εκείνων των τμημάτων της, ειδικότερα του λογιστηρίου, της μηχανογράφησης και των αποθηκών, που άπτονται περισσότερο του διενεργούμενου ελέγχου, είναι το δεύτερο στάδιο μετά τον βασικό σχεδιασμό. Η εσωτερική οργάνωση περιλαμβάνει: το οργανόγραμμα της μονάδας, τις περιγραφές θέσεων εργασίας των διαφόρων τμημάτων, τα εγχειρίδια διαδικασιών και οδηγιών δράσεως, καθώς κάθε τεχνική ή μεθοδολογία και πολιτική προς την επίτευξη των στόχων της μονάδας γενικά ή και επιμέρους τμημάτων αυτής. Τον ελεγκτή περισσότερο ενδιαφέρει η εσωτερική οργάνωση του λογιστηρίου και ο τρόπος λειτουργίας αυτού (ειδικότερα η λειτουργία του συγκεκριμένου λογιστικού συστήματος).
- Ανασκόπηση και επίβλεψη του ελέγχου. Για κάθε φάση και κάθε τομέα του ελέγχου, ο υπεύθυνος του ελέγχου θα πρέπει να προϋπολογίσει ικανό χρόνο για επίβλεψη και έλεγχο της εργασίας των υφιστάμενων σε κάθε επίπεδο.

Κατά την διάρκεια και των τριών σταδίων εξέχουσα σημασία διαδραματίζουν τόσο τα φύλλα εργασίας όσο και τα ικανά τεκμήρια. Ειδικότερα, από την άλλη πλευρά, το γεγονός του ελέγχου, καθώς και ο τρόπος διεξαγωγής αυτού αλλά και των λεπτομερειών επί των οποίων ο ελεγκτής στήριξε την εκφρασθείσα απ' αυτόν γνώμη, πρέπει να προκύπτει μέσα από τα φύλλα εργασίας. Τα φύλλα εργασίας αποτελούν, επίσης, και ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία σε περίπτωση που θα αμφισβητηθεί το πόρισμα του ελεγκτή ή τμήματα αυτού. Από την άλλη πλευρά, τα τεκμήρια που θα συλλέγουν από επιθεώρηση, παρατήρηση, ερωτήσεις, επιβεβαιώσεις και υπολογισμούς, θα πρέπει να είναι ικανά για να στηρίζουν τη

γνώμη του ελεγκτή. Η διαδικασία αυτή συντελείται σε δύο στάδια, το πρώτο έγκειται στην συλλογή των τεκμηρίων και το δεύτερο στην αξιολόγηση αυτών.

4.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ

Ενώ ο εσωτερικός ελεγκτής σταθμίζει τα εσωτερικά ζητήματα μιας οικονομικής μονάδας, ο εξωτερικός ελεγκτής προσφέρει τις υπηρεσίες του χωρίς να συσχετισθεί με τα άτομα και τους παράγοντες που προσδιορίζουν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες μιας επιχείρησης. Η έλλειψη κάθε είδους δεσμών με τους διοικούντες την οικονομική μονάδα και την αυτοτέλεια της δράσης το απέναντι στις επιδράσεις τους αποτελούν το καλύτερο πιστοποιητικό του κύρους και της ευρύτατης χρησιμότητας και ορθότητας των πορισμάτων του.

Στις περισσότερες οικονομικά αναπτυγμένες χώρες σήμερα ο εξωτερικός ελεγκτής δεν θεωρείται επάγγελμα αλλά λειτούργημα. Όσο αυξάνεται η πολυπλοκότητα των οικονομικών σχέσεων τόσο περισσότερο γίνεται αναγκαία η οργάνωση και η συγκρότηση του εξωτερικού ελέγχου σε ανεξάρτητο λειτούργημα, με επαρκή και σαφώς οριοθετημένο πλαίσιο δράσης. Σήμερα αποτελεί καθολικό αίτημα η διαύγεια στις οικονομικές συναλλαγές για το σύνολο του παραγωγικού και διοικητικού δυναμικού των επιχειρήσεων, καθώς και των ευρύτερων στρωμάτων του κοινωνικού συνόλου. Η εξασφάλιση αυτή ανεβάζει την στάθμη των προσδοκιών και των απαιτήσεων των πελατών των εξωτερικών ελεγκτών.

Οι ικανότητες των ελεγκτών για να διεκπεραιώσουν το έργο τους πρέπει να αντανακλούν τόσο στη δόμηση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας τους, όσο και τη σφυρηλάτηση της επαγγελματικής τους οντότητας. Άλλα απαραίτητα προσόντα που πρέπει να κατέχει ο ελεγκτής είναι τα ακόλουθα:

- Υψηλό επίπεδο εξειδικευμένων γνώσεων, οι οποίες θα πρέπει να ανανεώνονται και να προσαρμόζονται σύμφωνα με τις δυναμικές εξελίξεις της οικονομικής επιστήμης.
- Απόκτηση πείρας μέσα από την μακροχρόνια ενασχόληση τους με το αντικείμενο του ελέγχου. Θα πρέπει τα θέματα που ασχολούνται να έχουν έναν αυξητικό βαθμό δυσκολίας έτσι ώστε η πείρα που θα αποκτάται να είναι πλήρως αξιοποιήσιμη για τα νέα δεδομένα που θα προκύπτουν.
- Αναπτυγμένη κριτική ικανότητα και αντιληπτικότητα, χωρίς ενδοιασμούς και χρονοτριβές. Η κρίση του είναι από τα βασικά προσόντα που πρέπει να

διαθέτει ένας ελεγκτής για να κατανοεί και να ιεραρχεί τη σπουδαιότητα των μεγεθών της ελεγκτικής.

- Ευστροφία πνεύματος και έφεση να αυτοσχεδιάζει και να επινοεί διαρκώς νέες μεθόδους και διαδικασίες, προκειμένου να μπορεί να απλοποιεί σύνθετες καταστάσεις.
- Σιγουριά και αυτοπεποίθηση για την ορθότητα του έργου του και τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει, για να μην γίνεται έρμαιο αντιφατικών στοιχείων και μεγεθών που επιδέχονται πολλές ερμηνείες.
- Λεπτότητα, διπλωματικότητα και διακριτικότητα στις επαφές του και στην εκτέλεση των καθηκόντων του, καθώς δεν είναι απλό ο έλεγχος του κύκλου των εργασιών και των άλλων προσώπων.
- Ευχέρεια τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο. Καθώς και καλλιέργεια της ικανότητας να πείθει για την ορθότητα των απόψεων του και την αναγκαιότητα των πράξεων του.
- Προθυμία για συνεργασία με τους ελεγχόμενους και την καλλιέργεια σχέσεων αμοιβαίας κατανόησης και αλληλοενημέρωσης.
- Εργατικότητα, εμμονή και επιμέλεια στο έργο του, το οποίο είναι ιδιαίτερα λεπτό, αποκλεισμός συμβιβαστικών λύσεων που θα μπορούσαν να αλλοιώσουν την εικόνα της ελεγχόμενης μονάδας για χάρη των διοικούντων και σε βάρος του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

4.6 ΠΟΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΥΠΑΓΟΝΤΑΙ ΣΤΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ;

Με βάση το άρθρο 2 του Π.Δ. 226/92 η σύσταση και λειτουργία του Σ.Ο.Ε.Λ. αποβλέπει στην άσκηση του ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης των πάσης φύσεως δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων, ανεξαρτήτως της νομικής τους μορφής (ιδρύματος, εταιρείας ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου), από πρόσωπα με αυξημένα επαγγελματικά προσόντα, που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και αξιοπιστία των πορισμάτων των διενεργούντων ελέγχων, σύμφωνα με τα διεθνώς αναγνωρισμένα ελεγκτικά πρότυπα και τους όρους που τίθενται από την εσωτερική και την κοινοτική νομοθεσία.

Με βάση το άρθρο 3 του Π.Δ. 226/92 σε υποχρεωτικό τακτικό έλεγχο της οικονομικής διαχείρισης και των οικονομικών καταστάσεων υπάγονται:

- Τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλην των δήμων και κοινοτήτων.
- Τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που εξυπηρετούν δημόσιο ή κοινωφελή σκοπό και επιχορηγούνται από το Κράτος ή απολαύουν ιδιαίτερων προνομίων, βάσει ειδικής διατάξεως νόμου ή κατ' εξουσιοδότηση τούτου.
- Οι εταιρείες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών-Ε.Π.Ε.Υ. (Ν. 2396/96).
- Οι χρηματιστηριακές Α.Χ.Ε. (Ν. 1806/86).
- Οι ανώνυμες ποδοσφαιρικές και καλαθοσφαίρισης εταιρείες. (Ν. 2725/99).
- Οι εταιρείες υδρεύσεως και αποχετεύσεως. (άρθρο 18 Ν. 1069/80).
- Η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου. (άρθρο 20 Ν. 973/79).
- Οι τράπεζες, οι ασφαλιστικές εταιρείες, οι εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, οι εταιρείες χρηματοδοτικών μισθώσεων και συνεταιριστικών οργανισμών. (άρθρο 3 § 1γ Π.Δ. 226/92).
- Οι ανώνυμες εταιρείες, οι εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, οι ετερόρρυθμες κατά μετοχές εταιρειών και κοινοπραξίες αυτών.
- Οι ανώνυμες εταιρείες που υποχρεούνται να συντάσσουν ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις, καθώς και οι συνδεδεμένες με αυτές επιχειρήσεις. (άρθρο 3 § 1ε Π.Δ. 226/92).
- Οι ανώνυμες εταιρείες, των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο, καθώς και οι ανώνυμες εταιρείες των οποίων το μετοχικό κεφάλαιο, εν λόγω ή εν μέρει, έχει αναληφθεί με δημόσια εγγραφή. (άρθρο 3 § 1στ Π.Δ. 226/92).
- Οι ανώνυμες εταιρείες, οι οποίες υπερβαίνουν τα όρια της παραγράφου 6 του άρθρου 42α του Κ.Ν. 2190/20.

4.7 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΥΠΑΧΘΕΙ ΜΙΑ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΕ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ

Τρία είναι τα κριτήρια τα οποία πρέπει να πληρούνται προκειμένου μια Ανώνυμη Εταιρεία να υπαχθεί σε έλεγχο από ορκωτούς ελεγκτές λογιστές και αυτά είναι:

1. Το σύνολο του Ισολογισμού της επιχείρησης (όπως προκύπτει από το άθροισμα των στοιχείων Α μέχρι Ε του ενεργητικού, στο υπόδειγμα ισολογισμού του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου).

2. Ο καθαρός κύκλος των εργασιών της επιχείρησης.
3. Ο μέσος όρος προσωπικού που απασχόλησε η επιχείρηση μέσα στην διαχειριστική χρήση.

Ο Νόμος ο οποίος όριζε τα κριτήρια αυτά, αρχικά ήταν ο 2190/1920 ο οποίος και ίσχυε μέχρι το 1986. Βάσει του αρχικού Ν. 2190/1920 και συγκεκριμένα του άρθρου 42α § 6, για να υπαχθεί μια επιχείρηση σε εξωτερικό έλεγχο έπρεπε να πληρούνται τα εξής κριτήρια:

1. Σύνολο Ισολογισμού: 130.000.000 δρχ.
2. Καθαρός κύκλος εργασιών: 260.000.000 δρχ.
3. Μέσος όρος προσωπικού που απασχολήθηκε κατά την οικονομική χρήση: 50 άτομα.

Ακολούθησε ο κωδικοποιημένος νόμος 2190/1920, ο οποίος και ίσχυσε από 1.1.1987 έως και 21.12.1989. Με το άρθρο 112 § 5 του νόμου αυτού, τα κριτήρια τα οποία έπρεπε να πληρούνται ήταν τα εξής:

1. Σύνολο Ισολογισμού: 200.000.000 δρχ.
2. Καθαρός κύκλος εργασιών: 400.000.000 δρχ.
3. Μέσος όρος προσωπικού που απασχολήθηκε κατά την οικονομική χρήση: 50 άτομα.

Εν συνεχεία, από 1.1.1990 έως και 31.12.1994 με απόφαση του Υπουργού Εμπορίου (ΦΕΚ 823 Α' 17.12.1990) τα κριτήρια διαμορφώθηκαν ως εξής:

1. Σύνολο Ισολογισμού: 400.000.000 δρχ.
2. Καθαρός κύκλος εργασιών: 800.000.000 δρχ.
3. Μέσος όρος προσωπικού που απασχολήθηκε κατά την οικονομική χρήση: 50 άτομα.

Από 1.1.1995 έως και 31.12.2001 με το άρθρο 2 του Π.Δ.325/94 (ΦΕΚ 174 Α' 24.10.94) τα κριτήρια τροποποιήθηκαν και πάλι και είχαν ως εξής:

1. Σύνολο Ισολογισμού: 500.000.000 δρχ.
2. Καθαρός κύκλος εργασιών: 100.000.000.000 δρχ.
3. Μέσος όρος προσωπικού που απασχολήθηκε κατά την οικονομική χρήση: 50 άτομα.

Από 1.1.2002 και με την εισαγωγή της χώρας στην ζώνη του ευρώ τα κριτήρια διαμορφώθηκαν με βάση το άρθρο 16 § 4 του Νόμου 2919/2001 (ΦΕΚ 128 Α'), ως εξής:

1. Σύνολο Ισολογισμού: 1.500.000 €.
2. Καθαρός κύκλος εργασιών: 3.000.000 €.

3. Μέσος όρος προσωπικού που απασχολήθηκε κατά την οικονομική χρήση: 50 άτομα.

Από 8.8.2007 με το άρθρο 52 του Νόμου 3604/07 τα κριτήρια έγιναν:

1. Σύνολο Ισολογισμού: 2.500.000 €.
2. Καθαρός κύκλος εργασιών: 5.000.000 €.
3. Μέσος όρος προσωπικού που απασχολήθηκε κατά την οικονομική χρήση: 50 άτομα.

Η τελευταία κωδικοποίηση του Νόμου 2190/1920 έγινε με το Νόμο 3873/2010 βάσει του οποίου τα κριτήρια έμειναν ως είχαν από την προηγούμενη κωδικοποίηση.

Εάν μια επιχείρηση πληρεί έστω τα δυο από τα τρία κριτήρια τότε υπάγεται σε έλεγχο από Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές. Αντίστοιχα εάν μια επιχείρηση δεν ξεπερνά τα όρια σε τουλάχιστον δυο από τα παραπάνω κριτήρια τότε δεν υπάγεται σε έλεγχο και αν υπαγόταν τότε παύει να υπάγεται αν τα όρια της είναι για τουλάχιστον δυο συνεχόμενες διαχειριστικές περιόδους κάτω από τα αναφερόμενα κριτήρια.

Οι ελεγκτές μπορούν να επαναδιορίζονται από τις επιχειρήσεις, όχι όμως για περισσότερες από πέντε συνεχόμενες εταιρικές χρήσεις. Μεταγενέστερος επαναπροσδιορισμός δεν επιτρέπεται αν δεν έχουν παρέλθει δυο πλήρεις χρήσεις. Σε κάθε περίπτωση, το καταστατικό εταιρείας που ιδρύεται με μετοχικό κεφάλαιο τουλάχιστον 3.000.000 €, προβλέπει έλεγχο από ορκωτό ελεγκτή.

Εταιρείες οι οποίες έχουν ετήσιο κύκλο εργασιών πάνω από 1.000.000 € και δεν υπερβαίνουν τα δυο από τα τρία κριτήρια που προαναφέραμε ελέγχονται από δυο τουλάχιστον ελεγκτές οι οποίοι πρέπει να είναι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών, μέλη του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (Ο.Ε.Ε.) και κάτοχοι άδειας επαγγέλματος Λογιστή-Φοροτεχνικού Α' τάξεως του Ν. 2515/1997 (ΦΕΚ 154 Α'). Ενώ οι ανώνυμες εταιρείες των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών τους δεν ξεπερνά το 1.000.000 € δεν υπόκειται σε έλεγχο από Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές.

4.8 ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΣ Ο ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Η αναγκαιότητα του ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων από Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές προσανατολίζεται από τέσσερις κύριους παράγοντες οι οποίοι είναι:

1. Σύγκρουση συμφερόντων. Αφενός έχουμε τις διοικήσεις των εταιρειών οι οποίες και αναλαμβάνουν την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών

καταστάσεων και ίσως και να προσπαθήσουν να παρουσιάσουν μια πιο ωραιοποιημένη εικόνα της επιχείρησης από την πραγματική. Αφετέρου έχουμε τους μετόχους, τις τράπεζες και λοιπούς δανειστές οι οποίοι ενδιαφέρονται να γνωρίζουν την πραγματική κατάσταση της εταιρείας μιας και διακυβεύουν τα συμφέροντα και τα περιουσιακά στοιχεία τους. Γίνεται λοιπόν ορατή η ύπαρξη της σύγκρουσης των συμφερόντων των δυο αυτών μερών.

2. Συνέπειες σφαλμάτων. Οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων βασίζουν τις επενδυτικές αποφάσεις τους στα στοιχεία που παρουσιάζονται από τις καταστάσεις αυτές. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό πως δεν είναι δυνατόν να ρισκάρουν να λαμβάνουν τέτοιου είδους αποφάσεις σε ψευδή ή λανθασμένα οικονομικά στοιχεία.
3. Απόσταση. Οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων δεν έχουν την δυνατότητα να βρίσκονται μέσα στην επιχείρηση ανά πάσα στιγμή προκειμένου να μπορούν να εξακριβώσουν οι ίδιοι την αξιοπιστία των πληροφοριών που παρέχουν οι καταστάσεις αυτές.
4. Πολυπλοκότητα. Καθώς το μέγεθος των επιχειρήσεων μεγαλώνει τόσο μεγαλώνει και ο όγκος των συναλλαγών τους. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια τόσο οι συναλλαγές όσο και τα λογιστικά συστήματα που τις διαχειρίζονται έχουν γίνει ιδιαίτερα πολύπλοκα, με αποτέλεσμα αφενός να υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να διαπραχθούν σφάλματα και αφετέρου οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων να μην έχουν τις γνώσεις για να αξιολογήσουν την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των πληροφοριών που τους παρέχονται.

Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως παρά το υψηλό κόστος με το οποίο επιβαρύνεται μια επιχείρηση για τον εξωτερικό έλεγχο της, επωφελείται πολλαπλώς από αυτόν με τους εξής τρόπους:

- Εξασφαλίζεται η συνεχής βελτίωση του λογιστικού συστήματος.
- Βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου της.
- Αποκτούν νομιμότητα οι λογιστικές καταστάσεις της.
- Αυξάνεται η εγκυρότητα και η πληρότητα των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων όταν συνοδεύονται από το πιστοποιητικό ελέγχου.
- Διευκολύνεται η εκ μέρους της άντληση κεφαλαίων αφού ο σωστά πληροφορημένος επενδυτής αντιμετωπίζει μικρότερο κίνδυνο.

- Διευκολύνεται η διενέργεια του φορολογικού ελέγχου των βιβλίων της επειδή ο εφοριακός ελεγκτής περιορίζει την έκταση και τον χρόνο του ελέγχου του.
- Ενισχύεται ή αποδυναμώνεται η θέση των οικονομικών στελεχών της έναντι των μετόχων ανάλογα με τα πορίσματα του ελέγχου.³⁸

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, μπορούμε να υποστηρίξουμε πως ο εξωτερικός έλεγχος συντελεί στην καλή λειτουργία της επιχείρησης και στην εξασφάλιση μιας καλής εικόνας απέναντι στους μετόχους και στο επενδυτικό κοινό.

Επιπροσθέτως θα μπορούσαμε να αναφέρουμε και εναλλακτικές ωφέλειες που προκύπτουν από τον εξωτερικό έλεγχο. Πιο συγκεκριμένα, ο εξωτερικός ελεγκτής είναι ένας πλήρης γνώστης της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης και επίσης είναι ανεξάρτητος και αντικειμενικός από και προς την Διοίκηση. Συνεπώς μπορεί να κρίνει και να συμβουλεύσει την εκάστοτε Διοίκηση σχετικά με ζητήματα βελτίωσης του εσωτερικού ελέγχου, ανάπτυξης των λογιστικών πληροφοριακών συστημάτων και γενικά να δώσει φορολογικές, επενδυτικές και χρηματοοικονομικές συμβουλές.

Εάν κοιτάξουμε την έννοια του εξωτερικού ελέγχου, πιο σφαιρικά θα μπορούσαμε να πούμε πως ο εξωτερικός έλεγχος ωφελεί ακόμα και την ίδια την κοινωνία σαν σύνολο, μιας και εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία των αγορών και παράλληλα διασφαλίζει την ακεραιότητα των Διοικήσεων των εταιρειών.

4.9 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ - ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

4.9.1 ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Οι βασικότερες ομοιότητες μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου δύναται να κατηγοριοποιηθούν στις παρακάτω ομάδες:

1. Το επάγγελμα τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού ελέγχου οριοθετείται μέσα από ένα σύνολο διεθνών ελεγκτικών προτύπων. Σε αυτά τα πλαίσια τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός έλεγχος διενεργούν την ελεγκτική διαδικασία με βάση τα ελεγκτικά πρότυπα και τον Κώδικα Δεοντολογίας.
2. Ο επιχειρησιακός κίνδυνος αποτελεί σημαντικό στοιχείο που επηρεάζει τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς ελεγκτές.

³⁸ Αντώνης Παππάς, 1999, 'Εισαγωγή στην ελεγκτική'

3. Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου της οικονομικής μονάδας ενδιαφέρει τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς ελεγκτές.
4. Η ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι σημαντική εξίσου και για τους δυο.
5. Και οι δυο λειτουργίες, τα αποτελέσματα της δραστηριότητάς τους τα παρουσιάζουν μέσω των εκθέσεων των ελεγκτών.

4.9.2 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Οι σημαντικότερες διαφορές μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου είναι οι ακόλουθες:

1. Στόχος. Ο κύριος στόχος του εσωτερικού ελέγχου είναι να ελέγχει δειγματοληπτικά την εφαρμογή των διαδικασιών καθώς και την αξιολόγηση αυτών για την εύρυθμη λειτουργία του οργανισμού. Αντίθετα, αντικειμενικός σκοπός του εξωτερικού ελέγχου είναι η έκφραση γνώμης επί των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, των στοιχείων του ισολογισμού, καθώς και των αποτελεσμάτων χρήσης και κατά πόσο αυτά έχουν καταρτισθεί σύμφωνα με τα παραδεγμένα διεθνή λογιστικά πρότυπα.
2. Οργάνωση. Ο εσωτερικός έλεγχος είναι οργανωμένος μέσα στην επιχείρηση ως μια από τις λειτουργίες της και διενεργείται από υπαλλήλους της. Αντιθέτως, οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν έχουν καμία υπαλληλική σχέση με τον φορέα που ελέγχουν, μισθώνουν τις υπηρεσίες τους και ενεργούν με εντολή και για λογαριασμό των μετόχων, στους οποίους και δίνουν αναφορά.³⁹
3. Γνώση και προσόντα. Ο εργοδότης έχει την ευχέρεια κρίσης για τις απαιτούμενες γνώσεις και προσόντα που χρειάζεται να έχει ένας εσωτερικός ελεγκτής στην επιχείρηση του (έτσι αυτοί μπορεί να είναι από λογιστές έως και μηχανικοί). Συνήθως μάλιστα, αυτοί προέρχονται μέσα από τα «γρανάζια» της επιχείρησης, όντες γνώστες των λειτουργιών της ή κάποιων από αυτές ήδη σε κάποιο βαθμό, ενώ προσφάτως όλο και περισσότεροι είναι πιο καταρτισμένοι ως προς τη γνώση για την άσκηση του εσωτερικού ελέγχου, αρκετοί επίσης είναι πιστοποιημένοι και σε αυτό συνέβαλε ο αυξανόμενος ανταγωνισμός και επαγγελματισμός στον τομέα. Τέλος, λόγω χρόνιας συνήθως παραμονής τους στο τμήμα, αποκτούν στέρεα και εκτεταμένη γνώση και εμπειρία. Από την

³⁹Παντελής Στυλ. Παπασταθης, 2003, 'Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις – οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του'.

άλλη πλευρά, οι εξωτερικοί ελεγκτές, πρέπει να προέρχονται από το σώμα ορκωτών ελεγκτών, κάτι που καθορίζεται νομοθετικά και προβαίνουν σε έλεγχο των οικονομικών στοιχείων μιας επιχείρησης μια ή δυο φορές το χρόνο, με αποτέλεσμα την όχι και τόσο εκτεταμένη γνώση των λειτουργιών της σε σχέση με αυτήν των εσωτερικών.

4. Ισχύ λογιστικού ελέγχου. Ο εσωτερικός έλεγχος καλύπτει όλες τις συναλλαγές της επιχείρησης. Αντίθετα, ο εξωτερικός έλεγχος καλύπτει μόνο εκείνες τις διαδικασίες που συμβάλλουν στα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα και τις χρηματοοικονομικές επιδόσεις της επιχείρησης.
5. Πεδίο δράσης. Το πεδίο εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή, περιλαμβάνει την οργάνωση, τους στόχους, τη βελτίωση των διαδικασιών, τη διαχείριση των κινδύνων και τις διαδικασίες της εταιρικής διακυβέρνησης. Υπό αυτό το πρίσμα, ο εσωτερικός έλεγχος εστιάζει σε μελλοντικά γεγονότα. Αντίθετα, το πεδίο εργασίας του εξωτερικού ελέγχου αφορούν αποκλειστικά οι οικονομικές καταστάσεις. Κατά συνέπεια, ο εξωτερικός έλεγχος παράσχει μια αντικειμενική άποψη για τα οικονομικά θέματα της οικονομικής μονάδας εστιάζοντας σε ιστορικά δεδομένα (πραγματικά).
6. Διαφορετική προσέγγιση στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου. Οι εσωτερικοί ελεγκτές βλέπουν όλες τις πτυχές που αφορούν το οργανωτικό κομμάτι του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Αντίθετα, οι εξωτερικοί ελεγκτές αξιολογούν το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, το οποίο σχετίζεται αποκλειστικά με τον λογιστικό-χρηματοοικονομικό τομέα.
7. Συχνότητα του ελέγχου. Από την μια πλευρά, ο εσωτερικός έλεγχος εφαρμόζεται σε ολόκληρη την χρονική περίοδο, αφού έχει συγκεκριμένες αποστολές το οποίο θεσπίζεται σύμφωνα με το επίπεδο επικινδυνότητας κάθε δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, ο εξωτερικός έλεγχος εφαρμόζεται με ετήσια συχνότητα.
8. Ο κίνδυνος. Ο κίνδυνος που αντιμετωπίζει ο εσωτερικός έλεγχος για τον προγραμματισμό της δραστηριότητάς του είναι πολύ υψηλός. Αντίθετα, ο εξωτερικός έλεγχος χρησιμοποιεί τις πληροφορίες των κινδύνων για τον προσδιορισμό της φύσης τους, την χρονική περίοδο, τον έλεγχο και τις διαδικασίες που πρέπει να γίνουν σε περιοχές της χρηματοοικονομικής πλευράς.

9. Αξιολόγηση παραγόντων κινδύνου. Ο εσωτερικός έλεγχος λαμβάνει υπόψη τους επόμενους παράγοντες κινδύνου:

- Κλίμα ηθικής και πίεση στη Διοίκηση για επίτευξη των στόχων.
- Ικανότητα, επάρκεια και ακεραιότητα από το προσωπικό.
- Μέγεθος, ρευστότητα και αύξηση του όγκου των συναλλαγών.
- Οι οικονομικές καταστάσεις.
- Ημερομηνία και αποτέλεσμα των προηγούμενων λογιστικών ελέγχων.
- Βαθμός μηχανοργάνωσης.
- Γεωγραφική διασπορά των διαδικασιών.
- Επάρκεια και αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- Οργανωτικές, λειτουργικές, τεχνολογικές ή οικονομικές αλλαγές.
- Αποδοχή των διαπιστώσεων λογιστικού ελέγχου και μέτρα που λαμβάνονται διορθωτικά.

Αντίθετα, ο εξωτερικός έλεγχος λαμβάνει υπόψη μόνο τους παράγοντες που σχετίζονται ή δύναται να επηρεάσουν το αντικείμενο της ελεγκτικής διαδικασίας, τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Τέλος, τόσο οι εσωτερικοί ελεγκτές, όσο και οι εξωτερικοί είναι και οι δυο απαραίτητοι και έχουν το δικό τους ξεχωριστό ρόλο. Η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την εργασία των εξωτερικών ελεγκτών, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα των εσωτερικών ελεγκτών για συμπλήρωμα της δική τους εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιβολή του φόρου με βάση τη φοροδοτική ικανότητα του ατόμου, δηλαδή την αδιακρίτως συνεισφορά των Ελλήνων πολιτών στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις τους, αλλά και ο προσδιορισμός αυτής της ικανότητας αποτελούν και συνθέτουν τη δομή και τις εκδηλώσεις του φορολογικού συστήματος των χωρών. Για την επιβολή του φόρου εισοδήματος, τα σύγχρονα φορολογικά συστήματα λαμβάνουν υπόψη

διάφορους κοινωνικοπολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες προκειμένου να δημιουργηθούν και να οργανωθούν κατάλληλα τα φορολογικά μέτρα και προγράμματα από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, για την επιβολή της φορολογίας. Η φορολογία είναι η διαδικασία συγκέντρωσης κρατικών εσόδων μέσω των υποχρεωτικών εισφορών των φυσικών προσώπων (πολιτών) και νομικών προσώπων στο κράτος. Αντικειμενικός σκοπός της φορολογίας είναι η χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών, που στηρίζονται στους πόρους που αποκομίζει το κράτος με τη φορολογική πολιτική που αποφασίζει να εφαρμόσει. Η φορολογία αποτελεί μια σημαντική δραστηριότητα των δημόσιων φορέων σε όλες τις χώρες του κόσμου, και ιδιαίτερα στις περισσότερο ανεπτυγμένες, αφού εξασφαλίζει συνήθως περισσότερο από το 90% των εσόδων τους. Για το λόγο αυτό, αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό αντικείμενο μελέτης, με το οποίο ασχολούνται τόσο η οικονομική, όσο και άλλες επιστήμες, όπως η νομική επιστήμη, η πολιτική επιστήμη, η διοικητική επιστήμη.

Οι υποχρεωτικές εισφορές ονομάζονται φόροι. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η φορολογική υποχρέωση θεμελιώνεται με την οικονομική εξάρτηση του φορολογουμένου εκ του φορολογούντος κράτους. Έτσι, η νομική βάση της φορολογίας δεν συνίσταται στην πολιτική εξάρτηση, αλλά έχει διευρυμένο περιεχόμενο, αφού σε φορολογία υπόκεινται όχι μόνο οι πολίτες ενός κράτους αλλά και αλλοδαποί μόνιμα ή προσωρινά κατοικούντες στη χώρα ή διερχόμενοι ή όταν υπάρχει οικονομική σχέση λόγω κληρονομιάς ή από άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας κ.τ.λ. Μια οριοθέτηση της έννοιας του φόρου λοιπόν μπορεί να είναι «η δημοσίας φύσεως αξίωση της πολιτείας έναντι φορολογουμένου, προς το σκοπό της ικανοποίησης των γενικών αναγκών και κρατικών σκοπών». Επομένως τα συστατικά του φόρου που απορρέουν από τον παραπάνω ορισμό είναι τα εξής:

- Υποχρέωση παροχής του ιδιώτη προς το κράτος.
- Αναγκαστική φύση της εισφοράς.
- Έλλειψη ειδικού ανταλλάγματος.
- Πραγματοποίηση των κρατικών σκοπών.

Η πλέον ενδιαφέρουσα από το πλήθος των ταξινομήσεων των φόρων που έχουν γίνει στα διάφορα φορολογικά συστήματα κατά καιρούς, είναι η διάκρισή τους σε:

1. Έμμεσους, θεωρούνται οι φόροι που επιβάλλονται στην εγχώρια κατανάλωση αγαθών/υπηρεσιών και στις εισαγωγές. Παραδείγματα έμμεσης φορολόγησης αποτελούν ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), ο φόρος κύκλου εργασιών τέλη χαρτοσήμου, ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων.

2. Άμεσους, θεωρούνται αυτοί που επιβάλλονται στο εισόδημα (φυσικών/νομικών) και στην περιουσία (ακίνητη, κληρονομιών, δωρεών). Η άμεση φορολόγηση θεωρείται πιο αξιοκρατική, αφού ο φόρος που αντιστοιχεί σε κάθε πρόσωπο είναι ανάλογος των εισοδημάτων του.

5.2 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

5.2.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

Παρακάτω αναφέρονται διάφοροι θεμελιακοί όροι που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση του φορολογικού ελέγχου. Έτσι έχουμε:

- Το φορολογικό βάρος: Πρόκειται για την επιβάρυνση την οποία προκαλεί ο φόρος στους ιδιώτες, δηλαδή στους φορολογούμενους. Στην Ελλάδα οι πολίτες συνεισφέρουν αδιακρίτως στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις τους. Αυτό τονίζει την ανάγκη για τη δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους.
- Η φορολογική βάση: Πρόκειται για το μέγεθος τους εισοδήματος της περιουσίας ή της δαπάνης, επί του οποίου υπολογίζεται το ποσό του φόρου που πρέπει να καταβάλλει ο φορολογούμενος. Για τον προσδιορισμό της φορολογικής βάσης χρησιμοποιούνται διάφορα οικονομοτεχνικά χαρακτηριστικά, όπως είναι κυρίως το εισόδημα, η περιουσία και οι καταναλωτικές δαπάνες.
- Η μετακύλιση φόρων: Εννοούμε την μετάθεση του φόρου από τον ιδιωτικό φορέα στον οποίο αρχικά έχει επιβληθεί σε έναν άλλον ιδιωτικό φορέα. Ειδικότερα, ο έμπορος ή ο βιοτέχνης θεωρεί το φόρο ως δαπάνη και γι' αυτό τον συμπεριλαμβάνει στο κόστος των πωλούμενων ή παραγόμενων προϊόντων, αυξάνοντας έτσι την τιμή τους με τον εκάστοτε φορολογικό συντελεστή και μετακυλώντας ταυτόχρονα το φόρο στον καταναλωτή.
- Ο φορολογικός συντελεστής: Είναι το χρηματικό αναλογικό ποσοστό επί τοις εκατό (%), το οποίο ενεργεί ως πολλαπλασιαστής για την εξεύρεση του φόρου.

5.2.2 ΣΚΟΠΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η σημασία του φορολογικού ελέγχου, είναι σημαντική επειδή από την αποτελεσματικότητα του εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό ο ακριβής προσδιορισμός του καθαρού εισοδήματος και η δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους. Λέγοντας φορολογικό έλεγχο εννοούμε το σύνολο των ελεγκτικών διαδικασιών και επαληθεύσεων

που εκτελούνται από τα κατάλληλα όργανα (ελεγκτές) και εφαρμόζονται στα τηρούμενα λογιστικά βιβλία στα στοιχεία των επιχειρήσεων σε σκοπό:

- Τη διαπίστωση της ορθής εφαρμογής των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας.
- Τη διαπίστωση της υποβολής των προβλεπόμενων δηλώσεων και εξακρίβωσης του περιεχομένου αυτών, σε σχέση πάντα με τη συναλλακτική δραστηριότητα και τα οικονομικά αποτελέσματα όπως αυτά προκύπτουν από τα προβλεπόμενα και τηρούμενα λογιστικά βιβλία και στοιχεία σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Β.Σ. και τις αρχές της λογιστικής (Ε.Γ.Λ.Σ.).
- Τον προσδιορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων και των οικονομικών αποτελεσμάτων.⁴⁰

5.3 ΟΡΓΑΝΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Οι φορολογικοί έλεγχοι διενεργούνται από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές. Η σημασία τους στην φορολογική διοίκηση είναι σπουδαία και συγκρίνεται με την όλη δομή και λειτουργία των διοικητικών φορολογικών αρχών. Οι υπηρεσίες που ασκούν φορολογικό έλεγχο έχουν σκοπό τον περιορισμό της φοροδιαφυγής η οποία έχει αυξηθεί σημαντικά με αποτέλεσμα να μειώνονται τα έσοδα του κράτους. Γι' αυτό το λόγο έχουν ληφθεί δραστικά μέτρα μεταξύ των οποίων είναι και ο έλεγχος όλων και περισσότερων επιχειρήσεων. Οι υπηρεσίες που ασκούν κατά κύριο λόγο φορολογικό έλεγχο είναι οι εξής:

1. Αρμόδια Δ.Ο.Υ. Από την αρμόδια Δ.Ο.Υ. ενεργείται:
 - Τακτικός έλεγχος σε επιχειρήσεις ή επαγγέλματα με ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές μέχρι 1.027.145€ πλην κοινοπραξιών τεχνικών έργων.
 - Προληπτικός και προσωρινός έλεγχος.
 - Εμπορικός έλεγχος σε δηλώσεις.
 - Έλεγχος μεταβίβασης εταιρικών μεριδίων ή μετοχών.
 - Βεβαίωση και είσπραξη φόρων γενικά με βάση χρηματικούς καταλόγους που στέλνονται από τα ελεγκτικά κέντρα.
2. Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα (Δ.Ε.Κ.). Ελέγχουν τις παρακάτω επιχειρήσεις:

⁴⁰Δαλαμάγκα Α., 1985, 'Ο φορολογικός έλεγχος των επιχειρήσεων'.

- Επιχειρήσεις ή επαγγέλματα με ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές άνω των 8.804.108€.
- Συνδεδεμένες επιχειρήσεις ανεξαρτήτως ύψους ακαθάριστων εσόδων. Στην έννοια των συνδεδεμένων επιχειρήσεων περιλαμβάνονται και οι μητρικές θυγατρικές (όπως ορίζεται στο άρθρο 90ε ν.2190/20 περί Α.Ε.).
- Ενεργούν προληπτικό και προσωρινό φορολογικό έλεγχο σε οποιοδήποτε υπόθεση της κατά τόπο αρμοδιότητάς τους, παράλληλα και ανεξάρτητα από τις Δ.Ο.Υ. και το Σ.Δ.Ο.Ε.

Υπάρχουν δυο Δ.Ε.Κ.:

- Δ.Ε.Κ. Θεσσαλονίκης με αρμοδιότητα στη Μακεδονία, Θράκη, Θεσσαλία και Λήμνο
 - Δ.Ε.Κ. Αθηνών με αρμοδιότητα στις λοιπές περιοχές της χώρας.
3. Περιφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ.). Ενεργούν τακτικό φορολογικό έλεγχο σε επιτηδευματίες και φορολογούμενους γενικά με ετήσια ακαθάριστα έσοδα από 1.027.146€ έως 8.804.107€. Ακόμη έχουν το δικαίωμα να διενεργούν προληπτικό και προσωρινό έλεγχο σε οποιαδήποτε υπόθεση της κατά τόπο αρμοδιότητας παράλληλα και ανεξάρτητα από τις Δ.Ο.Υ. και τα Σ.Δ.Ο.Ε. και διενεργούν επανέλεγχο των υποθέσεων αρμοδιότητας της Δ.Ο.Υ. Τα Π.Ε.Κ. λειτουργούν στις πόλεις Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Λάρισα και Ιωάννινα και η επωνυμία τους φέρει το όνομα της πόλης που εδρεύει το καθένα.
4. Αρμοδιότητες Οικονομικών Επιθεωρητών στον Έλεγχο. Οι οικονομικοί επιθεωρητές έχουν ως στόχο τη διασφάλιση του εσωτερικού ελέγχου όλου του συστήματος ελέγχων, την αναβάθμιση του επιθεωρησιακού έργου του κύρους των επιθεωρητών, την διάκριση ευθύνης μεταξύ ελέγχοντος και ελεγχόμενου, τον καλύτερο συντονισμό και έλεγχο των υπηρεσιών και των υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών, και τον έλεγχο της χρηστής διαχείρισης και της ορθής αξιοποίησης των δημοσίων πόρων (σύμφωνα με το άρθρο 2 ν.2343/1995). Έργο των επιθεωρητών είναι:
- Η παρακολούθηση, εποπτεία και ο έλεγχος του βεβαιωτικού, εισπρακτικού, ελεγκτικού και διαχειριστικού έργου των υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών του δημοσίου τομέα, των ΝΠΔΔ, των ΟΤΑ, των ΔΕΚΟ και των ΝΠΙΔ (ιδρύματα, σχολές, σύλλογοι, σωματεία κ.τ.λ.), ή άλλων οργανισμών που επιχορηγούνται με οποιοδήποτε τρόπο από τον κρατικό

προϋπολογισμό, από ΝΠΔΔ και από την ΕΕ ή άλλους διεθνείς οργανισμούς.

- Η διεξαγωγή των αναγκαίων επανελέγχων, των πειθαρχικών ελέγχων των υπαλλήλων, η παροχή οδηγιών και συμβουλών για την πλέον εύρυθμη και αποδοτική λειτουργία των υπηρεσιών, καθώς και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των διενεργούντων ελέγχων.
 - Ο έλεγχος του «πόθεν έσχες» των υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών, ιδιαίτερα εκείνων που ασχολούνται με τον έλεγχο κάθε μορφής.
 - Ο επανέλεγχος υποθέσεων που ελέγχθηκαν από τα Δ.Ε.Κ.
 - Ο έλεγχος των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης των οικονομικών επιθεωρητών ασκείται από τον αρμόδιο αντισταγγελέα του Αρείου Πάγου, ενώ των φορολογικών ελεγκτών και του προσωπικού του Σ.Δ.Ο.Ε. και των προϊσταμένων των αυτοτελών οργανωτικών μονάδων από τους οικονομικούς επιθεωρητές. Η υποβολή ανακριβούς δήλωσης ή η μη υποβολή της, συνεπάγεται άμεση απομάκρυνση των παραπάνω προσώπων από την υπηρεσία.
5. Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.). Οι αρμοδιότητες του συγκεκριμένου τμήματος περιλαμβάνουν θέματα νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, παράνομης προέλευσης ιδιωτικών κεφαλαίων, παράνομων χρηματιστηριακών και τραπεζικών εργασιών και παράνομων χρηματοπιστωτικών συμβάσεων, συναλλαγών και δραστηριοτήτων. Συνεργάζεται με τις αντίστοιχες Υπηρεσίες των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την ανίχνευση και τον εντοπισμό στην Ελλάδα, προϊόντων και άλλων περιουσιακών στοιχείων, που προέρχονται από διασυνοριακές εγκληματικές δραστηριότητες και ενδέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο δικαστικής συνδρομής για δέσμευση ή για κατάσχεση ή για δέσμευση σε ποινικές υποθέσεις και σε υλοποίηση της απόφασης 2007/845/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και των αποφάσεων του.
6. Ελεγκτές Α.Ε. Οι Ορκωτοί Ελεγκτές είναι αρμόδιοι για την άσκηση του τακτικού ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης και των οικονομικών καταστάσεων. Εκτελούν πραγματογνωμοσύνες, πάνω σε θέματα οικονομικής διαχείρισεως ή καταστάσεως οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου,

δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, κοινοπραξίες, ειδικού λογαριασμού ή ομάδας περιουσίας, που απαιτεί λογιστικές γνώσεις. Η πραγματογνωμοσύνη διατάσσεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας περί πραγματογνωμοσύνης, είτε δικαστική πράξη κατά τη διάρκεια δίκης, ύστερα από αίτηση διαδίκου που έχει έννομο συμφέρον, είτε με δικαστική απόφαση, μετά από αίτηση οποιασδήποτε διοικητικής αρχής ή υπηρεσίας του κράτους που έχει αρμοδιότητα προς τούτο και εφόσον επικαλείται και αποδεικνύει ότι συντρέχει λόγος δημοσίου συμφέροντος. Από 8.8.2007 οι ορκωτοί ελεγκτές είναι αρμόδιοι και για την εκτίμηση των εισφορών σε είδος στην Α.Ε.

7. Ορκωτοί Εκτιμητές. Το Σώμα Ορκωτών Εκτιμητών (Σ.Ο.Ε) ιδρύθηκε με το άρθρο 15 του ν.820/1978 με σκοπό την εκτίμηση της αγοραίας αξίας των παρακάτω περιουσιακών στοιχείων, εφόσον αυτά αποτελούν αντικείμενο φορολογίας:
 - Των ακινήτων καθώς και εμπραγμάτων σε αυτά δικαιωμάτων.
 - Των μη εισηγμένων στο Χρηματιστήριο μετοχών και των λοιπών τίτλων.
 - Κινητών αξιών ανωνύμων εταιρειών ή συμμετοχών σε εταιρείες ή συνεταιρισμούς.
 - Αντικειμένων μεγάλης αξίας, όπως έργα τέχνης, συλλογών κ.τ.λ.
8. Λογιστής-Φοροτεχνικός. Είναι ο κάτοχος ειδικής άδειας ασκήσεως επαγγέλματος, ο οποίος ασχολείται κατ' επάγγελμα ως μισθωτός ή ελεύθερος επαγγελματίας με λογιστικές και φοροτεχνικές εργασίες επιτηδευματιών ή και άλλων φυσικών προσώπων. Έργο των λογιστών-φοροτεχνικών είναι:
 - Η ορθή εφαρμογή των λογιστικών αρχών, προτύπων και σχεδίων γενικών και κλαδικών.
 - Η εποπτεία και η εφαρμογή διαδικασιών για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης και των αναλογούντων φόρων και ο έλεγχος της τυπικής επάρκειας και ακρίβειας των στοιχείων και παραστατικών.
 - Η ενημέρωση και τήρηση των φορολογικών βιβλίων, σύμφωνα με τις ισχύουσες φορολογικές διατάξεις.
 - Η κατάρτιση και η υπογραφή των οικονομικών καταστάσεων, των ισολογισμών και των λογαριασμών αποτελεσμάτων χρήσης, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, επιχειρήσεων και οργανισμών.
 - Η σύνταξη, υπογραφή και υποβολή των φορολογικών δηλώσεων, συμπληρωματικών στοιχείων και καταστάσεων, καθώς και η επιμέλεια

εφαρμογής των απαιτούμενων διαδικασιών και διατυπώσεων προς τις φορολογικές και οικονομικές αρχές.

- Η σύνταξη, υπογραφή και υποβολή συμπληρωματικών και στατιστικών στοιχείων και καταστάσεων προς τις Δημόσιες Αρχές.
- Η σύνταξη, υπογραφή και υποβολή μισθολογικών καταστάσεων, ασφαλιστικών εισφορών και προγραμμάτων εργασίας.

5.4 ΕΙΔΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ

Με τον όρο φορολογικό έλεγχο των επιχειρήσεων εννοούμε το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών που εφαρμόζονται από τα αρμόδια φορολογικά και ελεγκτικά όργανα, σε σκοπό, αφενός τη διαπίστωση της ορθής εφαρμογής των φορολογικών νόμων και αφετέρου τον καθορισμό και την επαλήθευση των φορολογικών υποχρεώσεων, με βάση τις προβλεπόμενες κατά περίπτωση δηλώσεις, σε σχέση πάντα με την συναλλακτική δραστηριότητα και τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης. Από ένα συγκεκριμένο φορολογικό έλεγχο σε μια επιχείρηση, με βάση τα προβλεπόμενα και τηρούμενα λογιστικά βιβλία και στοιχεία, ενδέχεται να αποκαλυφθούν π.χ. πράξεις από δηλώσεις με ανακριβές και εσφαλμένο περιεχόμενο, σε σχέση με τα δεδομένα των βιβλίων και στοιχείων. Επίσης, ενδέχεται να αποκαλυφθεί ότι δεν υποβλήθηκαν τα προβλεπόμενα δηλωτικά έγγραφα και ούτε τηρήθηκαν επαρκώς ή τηρήθηκαν ανακριβώς, τα οριζόμενα από τον Κ.Β.Σ. βιβλία. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί, ότι ένας φορολογικός έλεγχος πρέπει να λαμβάνει υπόψη και στοιχεία, τα οποία προκύπτουν και από άλλες μορφές ελέγχων, όπως αυτών των ορκωτών ελεγκτών, των τραπεζών κ.τ.λ., προκειμένου να αξιολογηθούν και να αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα αυτών. Έτσι, ο φορολογικός έλεγχος διακρίνεται στις εξής μορφές:

1. Προληπτικός Έλεγχος: Είναι ο έλεγχος που γίνεται με σκοπό τον εντοπισμό των παραβάσεων, τη διαπίστωση εφαρμογής των διατάξεων του Κ.Β.Σ., καθώς και την εκπλήρωση των ληξιπρόθεσμων φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης. Στοχεύει στην ξαφνική παρουσία των ελεγκτών στην επιχείρηση δημιουργώντας έτσι την αίσθηση στους φορολογούμενους ότι υφίσταται διαρκής και αποτελεσματικός έλεγχος, ώστε να τους αποτρέψει να διαπράξουν φορολογικές παραβάσεις. Ο έλεγχος μπορεί να περιλαμβάνει και τον έλεγχο οποιουδήποτε άλλου βιβλίου, στοιχείου ή εγγράφου, εκτός από αυτών που τηρούνται υποχρεωτικά ή προαιρετικά, καθώς και κάθε περιουσιακού

στοιχείου, που βρίσκεται στην επαγγελματική εγκατάσταση του επιτηδευματία ή στο κατάστημα κάθε άλλου υπόχρεου. Ο έλεγχος αυτός επιβάλλεται να είναι ουσιαστικός και σύντομος και ασκείται κυρίως από τις Δ.Ο.Υ και τα Ελεγκτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ-Δ.Ε.Κ). Επιπλέον, ο προληπτικός έλεγχος γίνεται προληπτικά κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου και αναφέρεται στον έλεγχο εκτός της επιχείρησης, κατά τη διακίνηση αγαθών που έχει σκοπό τη διαπίστωση μετακίνησης αυτών με τα προβλεπόμενα στοιχεία και εντός της επιχείρησης με σκοπό την εξακρίβωση της ορθής εφαρμογής των διατάξεων του Κ.Β.Σ.

2. Προσωρινός Έλεγχος: Πρόκειται για μορφή ελέγχου που εμπεριέχει όλα τα στοιχεία του προληπτικού. Με τον έλεγχο αυτό παρέχεται η δυνατότητα να εκδοθεί προσωρινό φύλλο ελέγχου, χωρίς να αναμένεται να διενεργηθεί τακτικός έλεγχος, για να καταλογισθούν οι φόροι που οφείλει η επιχείρηση. Οι οφειλές αυτές πρέπει να προκύπτουν από τα τηρούμενα βιβλία ή από τα εκδοθέντα ή ληφθέντα φορολογικά στοιχεία και λοιπά δικαιολογητικά των εγγραφών και ο υπόχρεος να παρέλειψε την υποβολή της σχετικής δήλωσης απόδοσης του φόρου ή να υπέβαλε μεν δήλωση αλλά αυτή να είναι ανακριβής (άρθρο 50 ν.2859/2000 και άρθρο 67 ν.2238/1994). Επομένως, ο σκοπός του προσωρινού ελέγχου είναι στην ουσία η άμεση απόδοση στο δημόσιο φόρων ή τελών που οφείλονται από την επιχείρηση. Επίσης, στον έλεγχο αυτόν υπόκεινται οι επιχειρήσεις που:
 - Δεν υποβάλλουν δηλώσεις.
 - Υποβάλλουν αρνητικές δηλώσεις.
 - Υπάρχουν πληροφορίες φοροδιαφυγής.
 - Εφαρμόζουν εσφαλμένα τις φορολογικές διατάξεις.⁴¹
3. Τακτικός Έλεγχος: Ο κύριος σκοπός του τακτικού φορολογικού ελέγχου είναι να καταδείξει, μέσα από ένα σύνολο ελεγκτικών ενεργειών, που αποβλέπουν στην επανεξέταση της φορολογητέας ύλης, την παροχή θεμελιωμένων στοιχείων που να συνθέτουν την ακρίβεια της φορολογικής δήλωσης ή να τονίζουν την ανακρίβεια αυτής, με τις εντεύθεν συνέπειες. Διενεργείται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 66 του ν.2238/1994 και ο οποίος είναι εμπεριστατωμένος, πλήρης και οριστικός. Ο ελεγκτής καλείται να

⁴¹Κορομηλάς Γ., Γιαννόπουλος Χ., 2006, 'Φορολογικός έλεγχος επιχειρήσεων'.

προσδιορίσει την φορολογητέα ύλη και να τεκμηριώσει το πόρισμα του, τόσο από τα δεδομένα των βιβλίων, όσο και από λοιπά στοιχεία και πληροφορίες που θα περιέλθουν σε γνώση του. Με τον τακτικό έλεγχο ελέγχονται υποχρεωτικά όλες οι επιχειρήσεις για τα φορολογικά αντικείμενα μέσα σε τρία έτη από την λήξη της προθεσμίας της φορολογικής περιόδου όταν:

- Εμπλέκονται σε περιπτώσεις λήψης ή έκδοσης πλαστών ή εικονικών στοιχείων ή νόθευση φορολογικών στοιχείων ή υπόθεση λαθρεμπορίας.
- Διακόπτουν οριστικά τις εργασίες τους.

Επίσης, ο υποχρεωτικός τακτικός έλεγχος γίνεται στις επιχειρήσεις που έχουν υποβάλλει αίτηση για εισαγωγή των μετοχών τους στο Χρηματιστήριο Αξιών και στις επιχειρήσεις που έχουν κάνει αίτηση για επιστροφή του Φ.Π.Α. και εξακριβώνεται ότι έχουν γίνει ουσιαστικές παραβάσεις του Κ.Β.Σ. Τέλος, διενεργείται ύστερα από έγγραφη εντολή του προϊσταμένου της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. ή άλλου οργάνου.⁴²

4. Τυπικός Φορολογικός Έλεγχος: Είναι ο έλεγχος που επιχειρεί να αναμορφώσει τα λογιστικά αποτελέσματα (καθαρά κέρδη ή ζημίες) που προκύπτουν από τα βιβλία και τα στοιχεία που τηρήθηκαν προσθέτοντας ή αφαιρώντας σε αυτά διαφορές. Είναι ο έλεγχος που αποβλέπει στην επαλήθευση της δηλούμενης φορολογητέας ύλης των επιτηδευματιών και περιορίζεται στα δεδομένα των βιβλίων και στοιχείων, χωρίς να υπεισέρχεται σε θέματα που άπτονται του κύρους και της αποδεικτικής δύναμης αυτών και ασχολείται με:
 - Τον έλεγχο των λογιστικών εγγραφών.
 - Τον έλεγχο των αριθμητικών δεδομένων των βιβλίων των λογιστικών πράξεων, της ροής των εγγραφών, της επαλήθευσης των μεταφερομένων υπολοίπων μεταξύ των βιβλίων, των ημερολογίων πρωτογενών εγγραφών αναλυτικών καθολικών, ισοζυγίων κ.τ.λ.
 - Τον έλεγχο των δαπανών.
 - Λοιπά θέματα.

Για το λόγο αυτό ο έλεγχος πρέπει να στοχεύει στην ανεύρεση όλων των πράξεων και παραλείψεων, οι οποίες χωρίς να επηρεάζουν το κύρος των βιβλίων και στοιχείων, επηρεάζουν τη φορολογητέα ύλη (λανθασμένες

⁴²Κορομηλάς Γ., Γιαννόπουλος Χ., 2006, 'Φορολογικός έλεγχος επιχειρήσεων'.

λογιστικές πράξεις, έκπτωση δαπανών που δεν προβλέπεται, μη υπολογισμός εσόδων κ.τ.λ.). Για τη σωστή διενέργεια αυτού του είδους του ελέγχου απαιτείται γνώση της φορολογικής νομοθεσίας και της νομολογίας των Διοικητικών Δικαστηρίων και του ΣτΕ, ώστε να είναι δυνατή η διαπίστωση των τυχόν διαφορών που θα προκύψουν και η στήριξη αυτών προς αποφυγή ή περιορισμό των αμφισβητήσεων από πλευράς της επιχείρησης.

5. Ουσιαστικός Φορολογικός Έλεγχος: Είναι το μέρος εκείνο της ελεγκτικής διαδικασίας που πραγματοποιείται στα τηρηθέντα βιβλία και στοιχεία προκειμένου να διαπιστωθεί:

- Εάν η τήρηση των βιβλίων και η έκδοση των στοιχείων της ελεγχόμενης χρήσης έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Β.Σ., με τις παραδεκτές αρχές της λογιστικής, αν είναι δυνατή η διενέργεια ελεγκτικών επαληθεύσεων στις συναλλαγές που έχουν καταχωρηθεί, καθώς και στα αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτά.

- Εάν τα δεδομένα της συναλλακτικής δραστηριότητας που προκύπτουν από τα βιβλία που τηρήθηκαν, από τα στοιχεία που εκδόθηκαν καθώς και από τα στοιχεία που εκδόθηκαν από τρίτους, είναι αληθή και ακριβή και περιλαμβάνουν τη συνολική συναλλακτική κίνηση της ελεγχόμενης χρήσης. Με βάση τα αποτελέσματα του ουσιαστικού φορολογικού ελέγχου και ανάλογα με τη σοβαρότητα και την έκταση των πράξεων ή των παραλείψεων που διαπιστώθηκαν, τα βιβλία και τα στοιχεία που τηρήθηκαν θα χαρακτηρισθούν:

- Επαρκή και ακριβή: Είναι τα βιβλία και στοιχεία όταν τηρούνται αυτά που προβλέπονται και με τον τρόπο που προβλέπεται από τις διατάξεις του Κ.Β.Σ., επαληθεύεται το περιεχόμενο των λογαριασμών και δεν προκύπτουν περιπτώσεις μη εμφάνισης άλλων συναλλαγών σε αυτά. Σε περίπτωση που τα βιβλία και τα στοιχεία μιας επιχείρησης μετά από τον έλεγχο που θα γίνει θα κριθούν επαρκή και ακριβή, το αποτέλεσμα προσδιορίζεται λογιστικά κατά τα προβλεπόμενα από τις σχετικές διατάξεις περί φορολογίας εισοδήματος.

- Ανεπαρκή: Εφόσον διαπιστώθηκαν πράξεις και παραλήψεις που καθιστούν αδύνατες τις ελεγκτικές επαληθεύσεις.

- Ανακριβή: Εφόσον διαπιστώθηκαν πράξεις και παραλήψεις οι οποίες επηρεάζουν ουσιωδώς τα δεδομένα ή τα οικονομικά αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτά.

5.5 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

5.5.1 ΕΚΔΟΣΗ ΕΝΤΟΛΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ανάλογα με τον τρόπο διενέργειας του ελέγχου και των μορφών αυτού, είναι πρωτίστως απαραίτητα η έκδοση εντολής ελέγχου, η οποία θα εκδοθεί κατά περίπτωση και στην οποία περιλαμβάνονται μια ή και περισσότερες επιχειρήσεις ονομαστικά. Θα πρέπει επίσης, να αναγράφονται οι διατάξεις, βάσει των οποίων θα διενεργείται ο έλεγχος, ως και τα ονόματα των υπαλλήλων οι οποίοι και θα τον διενεργήσουν, ως και τη σχετική αρμόδια υπηρεσία (Δ.Ο.Υ., Π.Ε.Κ.). Η εντολή εκδίδεται εις τριπλούν και καταχωρείται στο σχετικό βιβλίο εντολών, το οποίο περιλαμβάνει εντολές καταχωρημένες κατά χρονολογική σειρά, τάξη και αρίθμηση. Μετά την έκδοση της εντολής, θα πρέπει να συγκροτηθεί φάκελος με το σύνολο των στοιχείων που έχει στα χέρια της η υπηρεσία, δηλαδή δηλώσεις εισοδήματος, Φ.Π.Α., σημειώματα θεωρήσεων βιβλίων, κατεστημένα τυχόν βιβλία και στοιχεία, πληροφοριακά δελτία από άλλες υπηρεσίες (Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων), παραβάσεις Κ.Β.Σ., πληροφορίες μέσω του συστήματος TAXIS κ.τ.λ. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να μελετηθούν από τα ελεγκτικά όργανα, προκειμένου να σχηματισθεί μια σαφής εικόνα για την οικονομική δυναμικότητα της επιχείρησης και ανάλογα πάντα με το είδος του ελέγχου.

5.5.2 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το πρόγραμμα ελέγχου περιλαμβάνει όλες τις επαληθεύσεις του ουσιαστικού και του λογιστικού ελέγχου που κρίνονται απαραίτητες, για τη διαπίστωση της ειλικρίνειας των βιβλίων και στοιχείων και των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από αυτά. Στο πρόγραμμα αυτό, υπάρχει λεπτομερής κατάταξη της ύλης που θα ελεγχθεί. Οι ελεγκτικές επαληθεύσεις που θα συμπεριληφθούν στο αρχικό και το συμπληρωματικό πρόγραμμα, πρέπει να είναι συγκεκριμένες, με πλήρη αιτιολόγηση του λόγου επιλογής αυτών, προσδιοριζόμενων παράλληλα και των λογαριασμών, ως και των ποσοτικών μεγεθών στα οποία αναφέρονται. Αυτό σημαίνει, ότι οι ελεγκτικές επαληθεύσεις που βάση αυτών θα γίνουν, είναι υποχρεωτικές για τα ελεγκτικά όργανα, τα οποία δεν έχουν το δικαίωμα να πραγματοποιήσουν άλλες. Το πρόγραμμα ελέγχου μπορεί να συμπληρωθεί για μια και

μόνο φορά, εφόσον αποδειχθεί η ανάγκη συμπληρωματικού ελέγχου σε κατ' ιδίαν περιπτώσεις. Επίσης, πρέπει να διευκρινιστεί ότι σε περίπτωση που πρόκειται να διενεργηθεί τακτικός έλεγχος, τα ελεγκτικά όργανα θα προβούν στην κατάρτιση προγράμματος ελέγχου, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 19 Π.Δ. 16/1989, όπως αυτό κάθε φορά ισχύει. Δηλαδή, το πρόγραμμα αυτό συντάσσεται υποχρεωτικά μόνο για εκείνες τις επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν υπαχθεί σε τακτικό φορολογικό έλεγχο, ανεξάρτητα της κατηγορίας των βιβλίων που τηρούν. Συνοπτικά η διαδικασία ελέγχου περιλαμβάνει τα εξής βήματα:

1. Έκδοση εντολής ελέγχου.
2. Μελέτη στοιχείων εκ του αρχείου της Δ.Ο.Υ.
 - Επισταμένη μελέτη της ή των εκθέσεων ελέγχου φορολογίας εισοδήματος.
 - Ομοίως των εκθέσεων Κ.Β.Σ.
 - Σύνταξη πίνακα των θεωρηθέντων βιβλίων και στοιχείων από την καρτέλα του φορολογούμενου ή από τα σημειώματα θεώρησης.
 - Σύνταξη πίνακα με τα τυχόν υπάρχοντα στοιχεία ΚΕΠΥΟ.
 - Ενημέρωση γενικά περί της μορφής της επιχειρήσεως, του αντικειμένου εργασιών, του τρόπου διενέργειας των συναλλαγών κ.τ.λ.
 - Ύψος συνολικού και ληξιπρόθεσμου χρέους στο Δημόσιο (το ύψος του χρέους και το υπόλοιπο του ταμείου όπου τηρούνται βιβλία Γ' κατηγορίας να σημειώνονται στο εξωτερικό του φακέλου που παραδίδεται στον προϊστάμενο μετά το πέρας του ελέγχου).
3. Έλεγχος στο κατάστημα του υπόχρεου.
 - Περίπτωση μη επίδειξης βιβλίων, όπου συντάσσεται έκθεση ελέγχου και στη συνέχεια εκδίδεται απόφαση επιβολής προστίμου Κ.Β.Σ.
4. Έλεγχος στο κατάστημα της Δ.Ο.Υ. Σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ.1 Κ.Β.Σ. για τους υπόχρεους τήρησης βιβλίων αγορών και εσόδων-εξόδων ο έλεγχος μπορεί να γίνει και στα γραφεία της Δ.Ο.Υ. μετά από γραπτή πρόσκληση ανεξάρτητα αν υπάρχει ή όχι δυσχέρεια διενέργειας του ελέγχου στην επαγγελματική εγκατάσταση. Επίσης, σύμφωνα με τη νομολογία (Σ.τ.Ε. 703/87 κ.α.) και οι υπόχρεοι Γ' κατηγορίας μπορεί να κληθούν στη Δ.Ο.Υ. για έλεγχο όταν ο έλεγχος των βιβλίων στις εγκαταστάσεις του επιτηδευματία είναι εξαιρετικά δυσχερείς.
 - Περίπτωση μη προσκόμισης βιβλίων και στοιχείων στη Δ.Ο.Υ., όπου συντάσσεται έκθεση ελέγχου και εκδίδεται απόφαση προστίμου Κ.Β.Σ.

5. Θεώρηση βιβλίων και στοιχείων. Πρώτη δουλειά του ελεγκτή στο κατάστημα είναι ο έλεγχος της ενημερότητας των τηρούμενων βιβλίων και η θεώρηση τους κάτω από την τελευταία εγγραφή. Σε περίπτωση μη ενημέρωσης των βιβλίων συντάσσεται έκθεση ελέγχου και εκδίδεται απόφαση προστίμου Κ.Β.Σ
6. Αναζήτηση ανεπίσημων βιβλίων και στοιχείων και κατάσχεση τους. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 36 παρ.3 Κ.Β.Σ. ο έλεγχος μπορεί να προβεί στην κατάσχεση των βιβλίων και γενικά οποιωνδήποτε στοιχείων θα υποπέσουν στην αντίληψη του και σχετίζονται με τον έλεγχο. Για την κατάσχεση αυτή συντάσσεται σχετική έκθεση αντίγραφο της οποίας επιδίδεται στον υπόχρεο.
7. Καταμέτρηση μετρητών σε επιχειρήσεις που τηρούν βιβλία Γ' κατηγορίας Κ.Β.Σ. Όταν το συνεργείο ελέγχου είναι τουλάχιστον διμερές γίνεται καταμέτρηση μετρητών ενώπιον των ελεγκτών, συντάσσεται πρωτόκολλο καταμέτρησης και γίνεται σύγκριση με το υπόλοιπο του βιβλίου Ταμείου.
8. Καταμέτρηση των αποθεμάτων. Όπου παρέχεται η ευχέρεια του ελέγχου των αποθεμάτων της επιχείρησης με τη μέθοδο της κλειστής αποθήκης να γίνεται καταμέτρηση αποθεμάτων και να συντάσσεται πρωτόκολλο ποσοτικής καταμέτρησης.
9. Υποβολή στη Δ.Ο.Υ. φορολογικών στοιχείων.
10. Παραλαβή από τον έλεγχο επίσημων βιβλίων και στοιχείων της επιχείρησης, με τη σύνταξη απόδειξης παραλαβής, αντίγραφο της οποίας επιδίδεται στον υπόχρεο.
11. Άδεια έναρξης άσκησης επιτηδεύματος. Αν δεν υπάρχει εκδίδεται απόφαση επιβολής προστίμου.
12. Πρωτόκολλο Μικτού Κέρδους. Είναι απαραίτητη η σύνταξη του πλην των άλλων και για τον καθ' υπολογισμό προσδιορισμό της αξίας επί της οποίας πρέπει να έχει αποδοθεί Φ.Π.Α.
13. Σημειώματα ελέγχου που επιδίδονται στον υπόχρεο:
 - Παραβάσεων που έχουν διαπιστωθεί.
 - Σημειώματα ελέγχου, άρθρο 30 Κ.Β.Σ.
14. Τυποποιημένες εκθέσεις-χρήση Η/Υ. Πρέπει να χρησιμοποιούνται ειδικά τυποποιημένα έντυπα έτσι ώστε να καθοδηγούν τον ελεγκτή αλλά και για να συντομεύεται η όλη εργασία.⁴³

⁴³Παπαδόπουλος Α., 1998, 'Φορολογικός έλεγχος και σχέδια εργασίας'.

Μετά την ολοκλήρωση της η έκθεση παραδίνεται με το φάκελο της υπόθεσης στον επόπτη ελέγχου. Ο επόπτης ελέγχου μελετάει την υπόθεση. Οι εκθέσεις ελέγχου υπογράφονται, θεωρούνται αρμοδίως και ακολουθούνται και εφαρμόζονται σε όλα ανεξαιρέτως τα στάδια οι ισχύουσες γενικές φορολογικές διατάξεις (έκδοση και κοινοποίηση μαζί με τις εκθέσεις των οικείων φύλλων ελέγχου ή πράξεων, επιβολή πρόσθετων φόρων και εν γένει κυρώσεων, συμβιβασμός-μειώσεις διαφορών, πρόσθετων φόρων κ.τ.λ., όργανα συμβιβασμού, καταβαλλόμενο ποσοστό φόρων επί συμβιβασμού, προσφυγή, προβεβαίωση προβλεπόμενου ποσοστού φόρων 10% λόγω προσφυγής). Με την επιφύλαξη όμως σε ότι αφορά ειδικά στη βεβαίωση και καταβολή των διαφορών φόρων.

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η έναρξη της διαδικασίας ελέγχου συνδέεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες και τα ελεγκτικά όργανα, αλλά και από την πλευρά της επιχείρησης, στην οποία θα παραδοθεί αντίγραφο της εντολής ελέγχου στο νόμιμο εκπρόσωπο αυτής. Πρέπει να σημειωθεί, ότι είναι απαραίτητη η ανταπόκριση της στον έλεγχο και η συμμετοχή της στις υποχρεώσεις της, για προσκόμιση βιβλίων και στοιχείων και για την έρευνα και τον έλεγχο αυτών, κατά τις ειδικότερες απαιτήσεις της εντολής ελέγχου. Ο έλεγχος μπορεί να συντελεστεί και με προσκόμιση και υποβολή των απαιτούμενων βιβλίων και στοιχείων στα γραφεία της αρμόδιας ελεγκτικής υπηρεσίας. Ενδέχεται, όμως, να είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθεί και στα γραφεία της επιχείρησης, οπότε θα υπάρξει και επιτόπια επίσκεψη στους χώρους άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Εκτός, όμως από τη συνήθη των πραγμάτων πορεία, σε ένα φορολογικό έλεγχο μπορεί να υπάρξουν και εξαιρετικές καταστάσεις, όπου η επιχείρηση για να αρνηθεί τη διενέργεια ελέγχου, επικαλούμενη λόγο ανωτέρας βίας ή ακόμη και απώλεια βιβλίων και στοιχείων. Είναι επίσης, ενδεχόμενο τα βιβλία της εταιρείας να τηρούνται εκτός έδρας, χωρίς να αποκλείεται και η περίπτωση ανεύρεσης ανεπίσημων βιβλίων ή η ύπαρξη άλλων προβλημάτων περί την κατάσταση αυτών.

5.6 ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΤΟΥΣ

5.6.1 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ

Οι φορολογικοί ελεγκτές είναι τα όργανα που επιτελούν κατά κύριο λόγο τη φορολογική διοικητική διαδικασία με την οποία ο φορολογούμενος ελέγχεται αν ολοκλήρωσε τις νόμιμες φορολογικές υποχρεώσεις του. Οι φορολογικοί ελεγκτές πρέπει

να διαθέτουν ιδιαίτερες γνώσεις όχι μόνο της ελεγκτικής, οικονομικής, λογιστικής, του εμπορικού και αστικού δικαίου αλλά να διακατέχουν πλήρως το ισχύον φορολογικό καθεστώς.

Οι φορολογικοί ελεγκτές είναι δημόσιοι υπάλληλοι και πραγματοποιούν τους φορολογικούς ελέγχους οι οποίοι αποβλέπουν στον καθορισμό της φορολογητέας ύλης και των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογούμενων.

5.6.2 ΕΞΟΥΣΙΕΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ

Οι εξουσίες των ελεγκτικών οργάνων μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις κατευθύνσεις οι οποίες περιλαμβάνουν:

1. Δικαίωμα γνώσης: Το δικαίωμα γνώσης σε οικονομικά φορολογικά ή άλλα θέματα, εφόσον αυτό σχετίζεται με την οικονομική κατάσταση, του υπόχρεου, φυσικού ή νομικού προσώπου (άρθρο 66 παρ.1 Κ.Φ.Ε, άρθρο 36 Κ.Β.Σ., άρθρο 3,4, Ν.2343/1995 και απ.30 Ν.3296/2004). Έτσι, αναφορικά με το δικαίωμα γνώσης αναγνωρίζεται στον προϊστάμενο της Δ.Ο.Υ. η δυνατότητα ελέγχου, όλων των επιδιδομένων δηλώσεων και η εξακρίβωση εκείνων που δεν υπέβαλαν καθόλου δήλωση. Το δικαίωμα αυτό συμπληρώνεται με το δικαίωμα που έχει να ζητά όλες τις αναγκαίες διευκρινίσεις που σχετίζονται με το αντικείμενο και τη δυναμική του ελέγχου. Η μορφοποίηση του εν λόγω δικαιώματος, περιλαμβάνει επίσης ελεγκτικές επαληθεύσεις, διασταυρώσεις στοιχείων, καθώς και ελέγχου κάθε άλλου στοιχείου, ευρισκομένου στην επαγγελματική εγκατάσταση του ελεγχόμενου.
2. Δικαίωμα έρευνας: Το δικαίωμα έρευνας περιλαμβάνει και το δικαίωμα της επιτόπιας έρευνας, όπου ορίζεται ότι ο προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. ή άλλος διαπιστευμένος δημόσιος υπάλληλος που ορίζεται από αυτόν, έχει την εξουσία να διενεργεί επιτόπια εξέταση, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Επίσης, το άρθρο 36 παρ.1 του Π.Δ.186/1992 προβλέπει ότι ο προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. και ο υπάλληλος που ορίστηκε από αυτόν, έχουν εξουσία επιτόπιας έρευνας και ελέγχου των στοιχείων του υπόχρεου, που γίνεται στην επαγγελματική εγκατάσταση αυτού. Επίσης, πρέπει να αναφερθεί, ότι μέσα στα πλαίσια του ελεγκτικού δραστητικού δυναμικού των αρμόδιων αρχών, έχουν το δικαίωμα να ερευνούν την επαγγελματική εγκατάσταση του ελεγχόμενου, τόσο τα Ελεγκτικά Κέντρα, όσο και η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων. Η εν λόγω υπηρεσία, έχει μεταξύ των άλλων, δικαίωμα διενέργειας προληπτικού ελέγχου

και προσωρινού ελέγχου ιδιαίτερα όσον αφορά τους παρακρατούμενους και επιρριπτόμενους φόρους.

3. Δικαίωμα λήψης πληροφοριών από τρίτους: Στα πλαίσια του ελεγκτικού έργου, ο προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. έχει δικαίωμα να ζητά και να λαμβάνει οποιοσδήποτε πληροφορίες κρίνονται αναγκαίες για τη διευκόλυνση του έργου του από δημόσιες και δημοτικές αρχές, τράπεζες, ιδιωτικές επιχειρήσεις κ.τ.λ.
4. Δικαίωμα κατάσχεσης: Το δικαίωμα κατάσχεσης βιβλίων, εγγράφων και στοιχείων είναι απαραίτητο για τη διενέργεια του φορολογικού ελέγχου. Ο ενεργών το φορολογικό έλεγχο υπάλληλος έχει το δικαίωμα κατάσχεσης βιβλίων και στοιχείων.

Επίσης, πρέπει να επισημανθεί ότι η έκθεση του φορολογικού ελέγχου είναι δημόσιο έγγραφο μεγάλης σημασίας, συντάσσεται από τον ελεγκτή μετά το τέλος του φορολογικού ελέγχου και γι' αυτό πρέπει να είναι πλήρης, σαφής και αιτιολογημένη. Τα αποτελέσματα της πρέπει να είναι πειστικά και αδιάβλητα.⁴⁴

5.7 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΟΥ ΕΠΕΤΑΙ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου και την κοινοποίηση στο φορολογούμενο των οικείων καταλογιστικών πράξεων (φύλλα ελέγχου, αποφάσεις επιβολής προστίμου κ.τ.λ.) μαζί με τις σχετικές εκθέσεις ελέγχου (σύμφωνα με τις εκάστοτε διατάξεις), ο φορολογούμενος για κάθε μια από τις κοινοποιηθείσες πράξεις, μπορεί:

- Να υποβάλλει στον προϊστάμενο της αρμόδιας ελεγκτικής αρχής εφόσον αμφισβητεί την ορθότητά της πρόταση για διοικητική επίλυση της διαφοράς (συμβιβασμό) με ιδιαίτερη αίτηση ή με το δικόγραφο της τυχόν προσφυγής μέσα σε προθεσμία εξήντα (60) ημερών από την κοινοποίησή της, μη συμπεριλαμβανομένου του μηνός Αυγούστου.
- Να καταθέσει, στην ελεγκτική αρχή που εξέδωσε την πράξη, προσφυγή μέσα σε εξήντα (60) ημέρες.

⁴⁴ Χρήστος Καζαντζής, 2006, 'Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος'.

5.8 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ-ΕΛΕΓΚΤΩΝ

5.8.1 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ

Ο φορολογούμενος στο πλαίσιο του ελέγχου δικαιούται:

- Να ενημερώνεται εγκαίρως για την έκδοση της εντολής ελέγχου, αντίγραφο της οποίας επιδίδεται σε αυτόν από τον ελεγκτή την πρώτη ημέρα επίσκεψής του στην επιχείρηση.
- Να υποβάλλει, πριν την έναρξη του ελέγχου (προσωρινού ή τακτικού), αρχικές ή συμπληρωματικές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος, Φ.Π.Α. και λοιπών φορολογιών, τελών και εισφορών, μέσα σε προθεσμία δέκα (10) ημερών από την επίδοση σε αυτόν επί αποδείξει σχετικής έγγραφης πρόσκλησης της αρμόδιας ελεγκτικής αρχής, προκειμένου να μειωθούν στο μισό οι πρόσθετοι φόροι λόγω εκπροθέσμου των παραπάνω δηλώσεων. Επίσης, δικαιούται να υποβάλλει ειδική δήλωση για τις παραβάσεις Κ.Β.Σ. και λοιπές συγκεκριμένες παραβάσεις που σχετίζονται με τις ανωτέρω υποβαλλόμενες δηλώσεις, προκειμένου τα οικεία πρόστιμα να μειωθούν στο 1/5.
- Δικαιούται να αποκτήσει με δικά του έξοδα τα αντίγραφα ή φωτοτυπίες των κατασχεθέντων βιβλίων, στοιχείων και λοιπών εγγράφων.
- Να εκφράσει τις απόψεις του, πριν την έκδοση σε βάρος του απόφασης επιβολής προστίμου για παραβάσεις των διατάξεων του Κ.Β.Σ. και του Ν.1809/1988 περί Φορολογικών Μηχανισμών, για τις διαπιστωθείσες παραλήψεις ή παρατυπίες μετά από την επίδοση σε αυτόν σχετικής κλήσης προς ακρόαση και μέσα στην οριζόμενη από την κλήση αυτή προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη των πέντε (5) ημερών.
- Να ζητήσει με αίτησή του εντός είκοσι (20) ημερών από της επίδοσης σε αυτόν σχετικού σημειώματος, την κρίση επί του κύρους των βιβλίων και στοιχείων του από ειδική επιτροπή μόνο για φορολογούμενους που ελέγχονται με τακτικό φορολογικό έλεγχο από το Δ.Ε.Κ. Αθηνών ή Θεσσαλονίκης και εφόσον διαπιστώνονται παραβάσεις που επηρεάζουν το κύρος και την αποδεικτική δύναμη των βιβλίων και στοιχείων τους.
- Να ενημερώνεται για τα αποτελέσματα του ελέγχου με την κοινοποίηση σε αυτόν των οικείων καταλογιστικών πράξεων και εκθέσεων ελέγχου.

5.8.2 ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ

Ο φορολογούμενος στο πλαίσιο του ελέγχου υποχρεούται:

- Να επιδεικνύει τα τηρούμενα βιβλία και στοιχεία.
- Να παραδίδει εγκαίρως κάθε στοιχείο και να παρέχει κάθε ζητούμενη πληροφορία στον έλεγχο.
- Να διευκολύνει τον έλεγχο και να μη δημιουργεί προβληματικές καταστάσεις.

5.8.3 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

- Να ελέγχει την επιχείρηση οποιαδήποτε εργάσιμη ώρα.
- Να διατηρεί το δικαίωμα της επιτόπιας εξέτασης και να λαμβάνει γνώση, να ελέγχει και να θεωρεί όλα τα βιβλία και στοιχεία που ορίζονται από τον Κ.Β.Σ. ή από άλλους νόμους, καθώς και αυτά που τηρούνται προαιρετικά από το φορολογούμενο.
- Να λαμβάνει γνώση οποιουδήποτε άλλου βιβλίου, στοιχείου ή εγγράφου και κάθε περιουσιακού στοιχείου που βρίσκεται στην επαγγελματική εγκατάσταση του επιτηδευματία ή στο κατάστημα κάθε άλλου υπόχρεου.
- Να κατάσχει ανεπίσημα βιβλία, στοιχεία και λοιπά έγγραφα ή να παραλαμβάνει επίσημα βιβλία και στοιχεία.
- Να ζητά από τον ελεγχόμενο φορολογούμενο να δίδει κάθε αναγκαία διευκρίνιση και κάθε χρήσιμο στοιχείο για τη διεξαγωγή του ελέγχου.
- Να ζητά από τις δημόσιες ή δημοτικές και κοινοτικές αρχές, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τις τράπεζες, τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και γενικά από κάθε οργάνωση επαγγελματική, εμπορική, βιομηχανική, γεωργική πληροφορίες τις οποίες θεωρεί απαραίτητες για την ολοκλήρωση του έργου του.
- Να ενημερώνεται για στοιχεία που καλύπτονται από το τραπεζικό απόρρητο με άρση αυτού προκειμένου να διεκπεραιωθεί ο έλεγχος.
- Να ζητά από οποιοδήποτε πρόσωπο πληροφορίες που είναι αναγκαίες για τη διευκόλυνση του έργου του.
- Να ενεργεί ελεγκτικές επαληθεύσεις στα βιβλία και στοιχεία επιτηδευματιών αρμοδιότητες άλλης ελεγκτικής αρχής που έχουν την έδρα τους στην ίδια πόλη ή στον ίδιο νομό, για να διαπιστώνει την ακρίβεια των δεδομένων των βιβλίων και στοιχείων του επιτηδευματία που ελέγχει.

5.8.4 ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

Ο ελεγκτής στο πλαίσιο του ελέγχου υποχρεούται:

- Να δείχνει στο φορολογούμενο κατά την πρώτη ημέρα του ελέγχου και πριν την έναρξη αυτού, την υπηρεσιακή ή αστυνομική του ταυτότητα και να του επιδίδει αντίγραφο της εντολής ελέγχου.
- Να είναι ευγενικός και αντικειμενικός στην κρίση του.
- Να συντάσσει και να επιδίδει έκθεση κατάσχεσης σε περίπτωση κατάσχεσης ανεπίσημων βιβλίων, στοιχείων και λοιπών έγγραφων ή ταυτόχρονης κατάσχεσης ανεπίσημων βιβλίων, στοιχείων και λοιπών έγγραφων και επίσημων βιβλίων και στοιχείων. Επίσης, να συντάσσει και να παραδίδει απόδειξη παραλαβής στις περιπτώσεις παραλαβής μόνο επίσημων βιβλίων και στοιχείων.
- Να παραδίδει τα κατασχεθέντα ανεπίσημα βιβλία, στοιχεία και λοιπά έγγραφα στον αρμόδιο προϊστάμενο, ο οποίος εφόσον με αυτά ενεργεί φορολογική εγγραφή, τα διαφυλάσσει μέχρι το τέλος της.
- Να επιδίδει σημείωμα με τις διαπιστώσεις του ελέγχου απόρριψης των βιβλίων και στοιχείων επιτηδευματιών αρμοδιότητας του Δ.Ε.Κ. Αθηνών ή Θεσσαλονίκης, προκειμένου ο ελεγχόμενος να μπορεί να απευθυνθεί σε ειδική προς τούτο επιτροπή, εφόσον το επιθυμεί.
- Να συντάσσει μετά το πέρας του ελέγχου σχετική έκθεση ελέγχου με τις τυχόν παραλείψεις, η οποία αφού θεωρηθεί από τον προϊστάμενο της αρμόδιας ελεγκτικής αρχής ή άλλο αρμόδιο προς τούτο όργανο, κοινοποιείται μαζί με τις οικείες καταλογιστικές πράξεις στο φορολογούμενο κατά τις ισχύουσες διατάξεις.
- Να προστατεύει το φορολογικό απόρρητο.^{45,46}

^{45,46}Αντώνης Παππάς, 1999, 'Εισαγωγή στην ελεγκτική'

Σπύρος Αναγνώστου, 'Δικαιώματα και Υποχρεώσεις Φορολογουμένων και Ελεγκτών κατά τον Προληπτικό-Προσωρινό και Τακτικό Φορολογικό Έλεγχο'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα διαχρονικό και πολύπλοκο φαινόμενο το οποίο έχει ευρύτερες προεκτάσεις στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή μιας χώρας. Στις μέρες μας, το θέμα της φοροδιαφυγής απασχολεί έντονα την οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων ανά τον κόσμο. Το τεράστιο ενδιαφέρον γι' αυτό το φαινόμενο δικαιολογείται από τις πολλαπλές συνέπειες που προκαλεί. Όσον αφορά το κράτος, μειώνει τα έσοδα του και ευθύνεται σε μεγάλο ποσοστό για το έλλειμμα του δημόσιου τομέα. Επίσης, όσον αφορά τους πολίτες, δημιουργεί ανισότητες μεταξύ των τυπικών στις υποχρεώσεις τους φορολογουμένων και αυτών που φοροδιαφεύγουν, αλλά δημιουργεί αισθήματα ανασφάλειας και απώλειας της εμπιστοσύνης των πολιτών προς το κράτος και τους ελεγκτικούς μηχανισμούς του. Η καταπολέμηση λοιπόν της φοροδιαφυγής επιβάλλεται ως εθνική ανάγκη, για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία της χώρας και των πολιτών της.

6.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Ο μεγάλος αριθμός και οι ιδιαιτερότητες του κάθε φόρου, η επαγγελματική ασχολία, οι ιδιαίτερες συνθήκες κάθε φορολογούμενου αλλά και οι ποικιλία των τρόπων διάπραξης φοροδιαφυγής καθιστούν δύσκολο τον προσδιορισμό της έννοιας της φοροδιαφυγής. Γενικά, η φοροδιαφυγή μπορεί να οριστεί ως η μείωση της φορολογικής υποχρέωσης διαπράττοντας παράνομες ενέργειες, και αποτελεί καταστρατήγηση των φορολογικών νόμων. Διάφορες μελέτες και έρευνες που έχουν διεξαχθεί, προκειμένου να εκτιμήσουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, έχουν δώσει επιπλέον ορισμούς. Αναφέρονται ενδεικτικά, ως φοροδιαφυγή ορίζεται:

- Το ποσό του φόρου εισοδήματος, το οποίο αντιστοιχεί σε εισόδημα, το οποίο με βάση της ισχύουσα νομοθεσία θα έπρεπε να δηλώνεται οικειοθελώς από τον φορολογούμενο στις αρμόδιες φορολογικές αρχές και για διάφορους λόγους δε δηλώνεται.

- Το ποσό των άλλων άμεσων ή έμμεσων φόρων, οι οποίοι θα έπρεπε να εισπράττονται και να αποδίδονται στο κράτος, αλλά για οποιοδήποτε λόγο δεν εισπράττονται από το δημόσιο ταμείο.
- Οι τόκοι (ή η τιμαριθμική προσαρμογή) που αντιστοιχούν στο τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση και συνήθως μετά από κάποια ρύθμιση.
- Το ποσό των φόρων που δεν καταβλήθηκε στο κράτος λόγω της ύπαρξης φορολογικών απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα για το οποίο είχε δοθεί η απαλλαγή.

6.2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΠΛΑΣΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

Σύμφωνα με τις διατάξεις όπως ορίζονται από την παράγραφο 3 του άρθρου 19 του Ν.2523/1997 πλαστά φορολογικά στοιχεία θεωρούνται αυτά που έχουν:

- Διατηρηθεί ή σφραγιστεί με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, χωρίς να έχει εγγραφεί στα οικεία βιβλία της αρμόδιας αρχής με τη σχετική πράξη θεώρησης του, εφόσον η μη καταχώρηση του στοιχείου γίνεται εν γνώσει του υπόχρεου.
- Το περιεχόμενο και τα λοιπά στοιχεία του πρωτότυπου ή του αντίτυπου είναι διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στέλεχος του ίδιου στοιχείου.

6.2.2 ΕΝΝΟΙΑ ΕΙΚΟΝΙΚΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

Εικονικό φορολογικό στοιχείο σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Β.Σ. όπως καθορίζονται από την παράγραφο 4 του άρθρου 19 του Ν.2523/1997 παραποιείται όταν:

- Εκδίδεται για συναλλαγή που δεν υφίσταται ολικώς ή μερικώς αυτής ή για συναλλαγή που εκτελέστηκε από πρόσωπα διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στοιχείο ή κάποιο από αυτά είναι άγνωστο φορολογικό πρόσωπο (δηλαδή δεν έχει δηλώσει έναρξη του επιτηδεύματος ούτε έχει θεωρήσει στοιχεία στην αρμόδια υπηρεσία).
- Εκδίδεται ή έχει ληφθεί από εικονική εταιρεία, κοινοπραξία ή οποιασδήποτε άλλης μορφής επιχείρησης ή ακόμα και από φυσικό πρόσωπο το οποίο βέβαια αποδεικνύεται ότι είναι άσχετο με τη συγκεκριμένη συναλλαγή.
- Στα φορολογικά στοιχεία αναγράφεται αξία κατώτερης της πραγματικής θεωρούνται ως ανακριβή, ενώ τα στοιχεία στα οποία αναφέρεται αξία μεγαλύτερη της κανονικής θεωρούνται εικονικά για το μέρος της μεγαλύτερης αξίας.

Εν κατακλείδι τα πλαστά και τα εικονικά στοιχεία μπορούν να εντοπιστούν με τις κατάλληλες ελεγκτικές επαληθεύσεις:

- Με τη μέθοδο της κλειστής αποθήκης.
- Με την έλλειψη στοιχείων διακίνησης.
- Με την έλλειψη φορτωτικών.
- Με τον τρόπο πληρωμής.
- Με τον χρόνο έκδοσης των στοιχείων.

6.2.3 ΕΝΝΟΙΑ ΝΟΘΕΥΜΕΝΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

Η έννοια της νόθευσης των φορολογικών στοιχείων είναι μια πράξη που αξιολογείται ως ιδιάζουσα φορολογική παράβαση και είναι παρόμοια με τα πλαστά και τα εικονικά. Η νόθευση των στοιχείων γενικά θεωρείται η εκ των υστέρων επέμβαση που γίνεται σε μεταγενέστερο χρόνο από το χρόνο έκδοσης του στοιχείου ώστε να αλλοιώνεται το νόημα και το περιεχόμενο αυτού με σκοπό την εξαπάτηση. Για παράδειγμα σε ένα φορολογικό στοιχείο με αναγραφόμενη αξία 200€ προστίθεται ένα μηδενικό ακόμα και γίνεται 2000€ ενώ συγχρόνως διορθώνεται και η αξία αυτού ολογράφως.⁴⁷

6.3 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η ύπαρξη της φοροδιαφυγής έχει τεράστιες κοινωνικές αλλά και οικονομικές αρνητικές επιπτώσεις. Τα αίτια που προκαλούν το φαινόμενο αυτό είναι πολλαπλά και αποδίδονται τόσο σε φορολογικούς αλλά και γενικότερους λόγους. Αναλυτικότερα αναφέρουμε τους εξής προσδιοριστικούς παράγοντες του φαινομένου:

- Το ύψος των φορολογικών συντελεστών και γενικότερα της φορολογικής επιβάρυνσης. Συνδέεται θετικά με τη φοροδιαφυγή αφού όσο μεγαλύτερη επιβάρυνση έχει ο φορολογούμενος τόσο μεγαλύτερη είναι η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος που προσκομίζει φοροδιαφεύγοντας.
- Η διάρθρωση της οικονομίας και της οικονομικής δραστηριότητας. Η ύπαρξη εκτεταμένης παραοικονομίας εξαναγκάζει πολλές φορές σε «παράλληλη φοροδιαφυγή» προκειμένου να μην αποκαλυφθεί η παράνομη δραστηριότητα, δηλαδή το αποτέλεσμα της παραοικονομίας είναι η φοροδιαφυγή. Επίσης, το

⁴⁷Λιόλιος Απ., 2001, 'Ο έλεγχος των φορολογικών υποθέσεων και η διαδικασία επίλυσης των διαφορών'

ποσοστό των μη μισθωτών στο σύνολο του εργατικού δυναμικού σε αντίστοιχα με το ποσοστό του γεωργικού τομέα στο σύνολο του ΑΕΠ, αφού οι μη μισθωτές εργασίες είναι δυσκολότερο να εντοπισθούν και να ελεγχθούν και κατά συνέπεια συμβάλλουν στη διόγκωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής.

- Η οργάνωση των φοροτεχνικών υπηρεσιών σε συνδυασμό με το ήθος των υπαλλήλων των ελεγκτικών υπηρεσιών. Η σωστή και η άρτια οργάνωση των φοροτεχνικών υπηρεσιών με την παράλληλη ενίσχυση τους με τα απαραίτητα εργαλεία και μέσα αλλά και με την αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας, πληροφορικής και δικτύων περιορίζουν σημαντικά την έκταση του φαινομένου της φοροδιαφυγής και βοηθούν τους ελεγκτικούς μηχανισμούς να βεβαιώσουν, να εισπράξουν τους φόρους και να διασταυρώσουν τα φορολογικά στοιχεία. Επίσης, το ήθος αλλά και οι γνώσεις και δεξιότητες των φοροτεχνικών υπαλλήλων επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την διατήρηση και αύξηση του φαινομένου, αφού αδυνατούν να καταγράψουν επακριβώς το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων φορολογουμένων και αφήνουν περιθώρια φοροδιαφυγής.
- Οι συστηματικές ρυθμίσεις φορολογικής αμνηστίας. Με τις διαδοχικές περαιώσεις των φορολογικών δηλώσεων που προβαίνει το κράτος, συμβάλλει σημαντικά στη δικαίωση των φοροφυγάδων. Η μεγάλη συχνότητα των φορολογικών αυτών αμνηστιών, δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να αποκρύπτουν το πραγματικό τους εισόδημα, αφού κατά πάσα πιθανότητα θα τύχουν ευνοϊκής μεταχείρισης σε σύντομο χρονικό διάστημα με την έκδοση μιας νέας απόφασης για περαιώση. Αυτό συμβάλλει στην αύξηση της φοροδιαφυγής και στην μακροχρόνια απώλεια σημαντικών εσόδων για το κράτος, δεδομένου ότι αυξάνονται οι ανισότητες μεταξύ των φορολογηθέντων ομάδων και χαλαρώνει η φορολογική συνείδηση των πολιτών από την άδικη αυτή μεταχείριση μεταξύ των ειλικρινών φορολογουμένων και των φοροφυγάδων.
- Το μορφωτικό επίπεδο των φορολογουμένων. Το μορφωτικό επίπεδο των φορολογουμένων μιας χώρας επηρεάζει τη φορολογική τους συνείδηση και επομένως τη στάση τους απέναντι στις υποχρεώσεις που έχουν στο κράτος. Όσο υψηλότερα κυμαίνεται το μορφωτικό επίπεδο των πολιτών μιας χώρας, τόσο περισσότερο αντιλαμβάνονται την υποχρέωση καταβολής των φόρων και

τη σύνδεση τους με την κατάλληλη αξιοποίηση τους από το κράτος και το κοινωνικό σύνολο για επιπλέον κοινωνικές παροχές προς τους πολίτες.

- Ο τρόπος διακυβέρνησης μιας χώρας και διαχείρισης του δημοσίου χρήματος και ιδιαίτερα του προϊόντος των φορολογιών. Το επίπεδο των προσφερομένων δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών που απολαμβάνει ο κάτοικος μιας χώρας είναι σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει το ύψος της φοροδιαφυγής. Αν ο φορολογούμενος μιας χώρας νιώθει εμπιστοσύνη προς το κράτος και ότι τα χρήματα του αξιοποιούνται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για την αύξηση του βιοτικού του επιπέδου, τότε οι πιθανότητες να φοροδιαφύγει μειώνονται στο ελάχιστο.
- Η άδικη και αυθαίρετη μεταχείριση των φορολογουμένων από το κράτος και το ύψος των ποινών για φορολογικές παραβάσεις. Όταν οι φορολογούμενοι επιβαρύνονται με υψηλά ποσοστά επιβάρυνσης στην περίπτωση που οφείλουν, αλλά δε συμβαίνει το ίδιο όταν τους οφείλει το κράτος. Επίσης, αυτή η αίσθηση αδικίας παρατηρείται, όταν υπάρχουν πολλές περιπτώσεις και κατηγορίες φορολογουμένων οι οποίοι δικαιούνται εκπτώσεις και απαλλαγές από το νόμο. Το φαινόμενο αυτό εντείνεται όταν πρόκειται για επιχειρήσεις, δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις που δικαιούνται τις νόμιμες εκπτώσεις είναι περισσότερο ανταγωνιστικές σε σχέση με αυτές που δε δικαιούνται, οι οποίες έχουν την τάση να φοροδιαφεύγουν για να παραμείνουν ανταγωνιστικές.
- Το επίπεδο ανάπτυξης της οικονομίας και το στάδιο του οικονομικού κύκλου που βρίσκεται, επηρεάζει το επίπεδο της φοροδιαφυγής αφού όσο πιο αναπτυγμένη και οργανωμένη είναι μια οικονομία τόσο πιο εύκολα ελέγχει τις συναλλαγές μεταξύ των φορολογούμενων ομάδων και αξιοποιεί καλύτερα τους ελεγκτικούς της μηχανισμούς.
- Η ύπαρξη εκτεταμένης φοροδιαφυγής αποτελεί ταυτόχρονα και ένα λόγο επιπλέον φοροδιαφυγής. Υπάρχουν δηλαδή περιπτώσεις, όπου φορολογούμενοι εξαναγκάζονται κατά κάποιον τρόπο στη διάπραξη φοροδιαφυγής. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται κυρίως στις βεβαιώσεις αποδοχών και στις ασφαλιστικές παροχές προς τους εργαζομένους από τους εργοδότες, που αποφεύγουν να τους παρέχουν τις νόμιμες βεβαιώσεις.

6.4 ΠΟΥ ΕΝΤΟΠΙΖΕΤΑΙ Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Η εξέλιξη της οικονομικής πολιτικής, η αλλαγή πολλών νομοθετικών διατάξεων αλλά και οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό σύστημα, έχουν ως αποτέλεσμα την παράλληλη εξέλιξη των τρόπων φοροδιαφυγής. Γενικά, φοροδιαφυγή εντοπίζεται:

1. Στους άμεσους όσο και στους έμμεσους φόρους.
2. Στο φόρο εισοδήματος (φυσικών και νομικών προσώπων), όπου συγκεντρώνει ίσως τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής, ως άμεσος φόρος. Ειδικότερα η φοροδιαφυγή στη φορολογία εισοδήματος εστιάζεται:
 - Στις μισθωτές υπηρεσίες. Στις περιπτώσεις δηλαδή αδήλωτης κύριας εργασίας με τη μορφή πρόσθετης αμοιβής αλλά και σε τυχόν δεύτερη παράλληλη αδήλωτη δραστηριότητα.
 - Στους ελεύθερους επαγγελματίες, όταν δεν εκδίδουν δελτίο παροχής υπηρεσιών ή το εκδίδουν με αναγραφόμενο μικρότερο ποσό αμοιβής από το πραγματικό ή παραχωρούν την έκδοση σε τρίτα πρόσωπα.
 - Γεωργικές επιχειρήσεις. Στις περιπτώσεις πώλησης αγροτικών προϊόντων χωρίς έκδοση φορολογικού παραστατικού (με υποχρέωση από το Κ.Β.Σ. έκδοσης) ή στη διόγκωση δαπανών με λήψη εικονικών τιμολογίων προκειμένου να τύχουν επιστροφής Φ.Π.Α.
 - Εισόδημα από ενοίκια, όταν δεν κατατίθεται μισθωτήριο συμβόλαιο για απόκρυψη εισοδήματος από την ενοικίαση του ακινήτου ή σε περίπτωση δήλωσης ενοικίου μικρότερου από αυτό που εισπράττεται ή μη δήλωσης δευτερευουσών κατοικιών ή λοιπών ακινήτων ως κενά ώστε να αποφεύγεται η τεκμαρτή τους φορολόγηση.
 - Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις:
 - Στις περιπτώσεις μη έκδοσης-ανακριβούς έκδοσης φορολογικών στοιχείων, ή λήψης ανακριβών φορολογικών στοιχείων αγορών, δαπανών και υπηρεσιών, ή έκδοσης-λήψης πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, με συνέπεια την αποφυγή καταβολής άμεσων φόρων και την αποφυγή καταβολής ή του συμψηφισμού των έμμεσων φόρων, κυρίως στο Φ.Π.Α. Επίσης, στις περιπτώσεις υποτίμησης της αξίας των απογραφέντων ειδών ως και εμφάνισης αυξημένων ή πλαστών δαπανών με σκοπό τη μείωση των φορολογητέων κερδών.

-Στις περιπτώσεις άσκησης παραεμπορίου. Εκδηλώνεται με την διάθεση παράνομων ειδών τα οποία προέρχονται από τρίτες χώρες (Κίνα, Ταϊλάνδη, Ταϊβάν, Κορέα κ.τ.λ.) και εισέρχονται ή διακινούνται εντός κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε προέρχονται από επιχειρήσεις που δεν έχουν εκδώσει τα προβλεπόμενα νόμιμα παραστατικά. Το παραεμπόριο ασκείται κυρίως σε μη στεγασμένους χώρους όπως σε λαϊκές αγορές, σε παζάρια, σε εμπορικούς δρόμους ή κοντά σε σταθμούς λεωφορείων, τρένων κ.τ.λ.

-Σε διάφορους τομείς εμπορικής δραστηριότητας, όπως κατασκευών, τουρισμού και ψυχαγωγίας και σε πολυεθνικές και εξωχώριες επιχειρήσεις.

- Στον κατασκευαστικό τομέα. Επιχειρήσεις ανέγερσης και πώλησης διαμερισμάτων δεν εμφανίζουν την πραγματική αξία των ακινήτων αλλά την αντικειμενική, με συνέπεια οι οικοδομικές επιχειρήσεις να φορολογούνται με χαμηλότερα κέρδη, ενώ οι αγοραστές να αποδίδουν αντίστοιχα μικρότερο τεκμήριο αγοράς και φόρο μεταβίβασης ακινήτου. Επίσης, απασχολούμενοι μηχανικοί στην οικοδομή δηλώνουν αμοιβές μικρότερες από τις πραγματικά εισπραττόμενες. Τέλος, τα φυσικά πρόσωπα που ανεγείρουν οικοδομή δηλώνουν ως δαπάνη ανέγερσης «το ελάχιστο κόστος οικοδομής», με αποτέλεσμα να φορολογούνται για μικρότερο ποσό ανέγερσης, οι δε απασχολούμενοι στην οικοδομή να δηλώνουν ως εισόδημα ή τα ελάχιστα καταβαλλόμενα ημερομίσθια ή να εκδίδουν απόδειξη παροχής υπηρεσιών για ποσό ίσο με το προβλεπόμενο στο «ελάχιστο κόστος οικοδομής».
- Στις τουριστικές επιχειρήσεις όπου παρατηρείται μέθοδος διπλών συμβολαίων με συμβόλαια μεταξύ των ξενοδοχειακών και τουριστικών επιχειρήσεων, εξωτερικού και εσωτερικού, προκειμένου να εμφανίσουν μικρότερα έσοδα από τις παρεχόμενες υπηρεσίες, και μέρος των αποκρυβέντων εσόδων να παραμένει σε λογαριασμούς στο εξωτερικό. Επίσης, μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση φορολογικών στοιχείων από την παροχή υπηρεσιών και τις παρεπόμενες ξενοδοχειακές υπηρεσίες (χρήση θαλάσσιων μέσων ψυχαγωγίας, ομπρελών, γηπέδων κ.τ.λ.). Πολλές από τις παραπάνω υπηρεσίες, επισήμως εμφανίζονται ως υπηρεσίες «πακέτου», ενώ στην πραγματικότητα εισπράττεται ιδιαίτερο τίμημα το οποίο και δεν εμφανίζεται.

- Στις πολυεθνικές επιχειρήσεις παρατηρείται φοροδιαφυγή μέσω της πρακτικής των υπερτιμολογήσεων-υποτιμολογήσεων. Ειδικότερα το transfer pricing αποσκοπεί στη συρρίκνωση της φορολογικής επιβάρυνσης ενός πολυεθνικού ομίλου μέσω του καθορισμού μη πραγματικών τιμών των μεταξύ τους συναλλαγών. Επίσης, φοροδιαφυγή εντοπίζεται μέσω των διοικούμενων δαπανών (management fees) και των αυξημένων ποσοστών δικαιωμάτων (royalties), που τιμολογούνται μεταξύ των εταιρειών του ομίλου.
- Στις εξωχώριες εταιρείες (offshore) οι οποίες ιδρύονται με απώτερο σκοπό την απόκρυψη εσόδων και κερδών από παράνομες δραστηριότητες (π.χ. ξέπλυμα μαύρου χρήματος, λαθρεμπόριο όπλων, ναρκωτικών κ.τ.λ.) και τη μικρότερη δυνατή φορολογική επιβάρυνση και κατ' επέκταση την απαλλαγή φορολογίας από τη χώρα μόνιμης διαμονής τους.

Εκτός του φόρου εισοδήματος, αυξημένη φοροδιαφυγή εντοπίζεται στον Φ.Π.Α., σε Ειδικούς Φόρους Κατανάλωσης, δασμούς και τέλη και ενεργειακά προϊόντα. Οι συνηθέστερες μέθοδοι φοροδιαφυγής στον Φ.Π.Α. έχουν ως εξής:

- Αγορές και πωλήσεις χωρίς έκδοση ή ανακριβή έκδοση παραστατικών. Έκδοση και λήψη πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων και καταχώρηση αυτών στα τηρούμενα βιβλία.
- Καταχώρηση αυξημένων δαπανών με σκοπό την επιστροφή, την έκπτωση ή το συμψηφισμό του Φ.Π.Α.
- Διακίνηση και τιμολόγηση εμπορευμάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με πλαστά παραστατικά ή από ανύπαρκτες εταιρείες ή εμφάνιση συναλλαγών από τρίτες χώρες ως δήθεν ενδοκοινοτικές.
- Έκπτωση Φ.Π.Α. για δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται ή για πράξεις για τις οποίες δεν παρέχεται δικαίωμα έκπτωσης.
- Παρατηρείται επίσης στον ενδοκοινοτικό Φ.Π.Α. η οργανωμένη απάτη τύπου Carousel, διαδοχικών δηλαδή συναλλαγών που οδηγούν στη μη καταβολή Φ.Π.Α. ή την αδικαιολόγητη απαίτηση επιστροφής Φ.Π.Α.

Επίσης, εκτεταμένο λαθρεμπόριο και φοροδιαφυγή παρατηρείται:

- Στον τομέα υγρών καυσίμων, είτε με παράνομη εισαγωγή και διακίνηση καυσίμων είτε με νόθευση αυτών.

- Σε επιχειρήσεις διάθεσης αλκοολούχων ποτών (μπαρ, κέντρα διασκέδασης, καφετέριες, ταβέρνες κ.τ.λ.) κυρίως μέσω λαθραίων και νοθευμένων αλκοολούχων ποτών.
- Στα καπνοβιομηχανικά προϊόντα μέσω λαθραίας εισαγωγής, διακίνησης και διάθεσης προϊόντων καπνού.

Τέλος, φαινόμενα φοροδιαφυγής παρατηρούνται και στη μη απόδοση άλλων φόρων (μη υποβολή δήλωσης Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών και παρακρατουμένων φόρων), καθώς και στη φορολογία κεφαλαίου (φόροι μεταβίβασης ακινήτων, κληρονομιάς, δωρεών και γονικών παροχών, φόρος ακίνητης περιουσίας). Η τελευταία συνδέεται κυρίως με τη διαφορά μεταξύ πραγματικής και δηλούμενης αξίας ακινήτων ειδικά σε περιοχές που δεν έχουν ακόμη ενταχθεί στο σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού των αξιών και προσδιορίζονται σε συγκριτικά στοιχεία.

6.5 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Οι συνέπειες του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι τεράστιες με οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις που πλήττουν τόσο το κράτος, όσο και τον κάθε πολίτη ξεχωριστά. Αποτελεί μάλιστα του κοινωνικού συνόλου, αφού υπονομεύει τα συμφέροντά του και υποθηκεύει το μέλλον της χώρας. Οι κυριότερες συνέπειες αυτού του φαινομένου είναι:

- Η δημιουργία ανισοτήτων μεταξύ των φορολογουμένων. Βασικός σκοπός του φορολογικού συστήματος αποτελεί η αύξηση των εσόδων του κράτους μέσω της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών, ανάλογα δηλαδή με τη φοροδοτική ικανότητα του κάθε ατόμου. Έτσι, όταν συγκεκριμένες ομάδες φορολογουμένων έχουν τη δυνατότητα φοροδιαφυγής ή τυγχάνουν νόμιμων εκπτώσεων και απαλλαγών, ενώ άλλες όχι, δημιουργούνται ανισότητες και απώλεια της φορολογικής συνείδησης των πολιτών. Επίσης, λόγω της μείωσης των εσόδων του κράτους οι φόροι γίνονται επαχθέστεροι και συνήθως αυτή την επιπρόσθετη επιβάρυνση τη χρεώνονται οι μη φοροδιαφεύγοντες.
- Όσον αφορά και τον επιχειρηματικό τομέα, η φοροδιαφυγή δημιουργεί νόθευση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, αφού οι επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν ή τυγχάνουν εκπτώσεων και απαλλαγών αποκτούν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων. Επίσης, αυτή η στάση

φοροδιαφυγής που διατηρούν οι επιχειρήσεις, έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των κινήτρων για περαιτέρω ανάπτυξή τους, με την ανάληψη νέων ρίσκων και καινούριων επιχειρηματικών ιδεών, αφού μπορούν μέσω της φοροδιαφυγής να αυξήσουν την κερδοφορία τους.

- Μια πολύ σημαντική επίπτωση που προκαλεί η φοροδιαφυγή αφορά την επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών, αφού η κυβέρνηση δεν έχει τη δυνατότητα να συλλέξει το ποσό των εσόδων που απαιτείται προκειμένου να προσφέρει στους πολίτες της υπηρεσίες υψηλής ποιότητας. Η φοροδιαφυγή υποβαθμίζει με αυτόν τον τρόπο τον κοινωνικό χαρακτήρα του κράτους, το οποίο με τη σειρά του δεν εκπληρώνει την αποστολή του στους τομείς της υγείας, της πρόνοιας, της παιδείας κ.τ.λ. Εμποδίζει την αναδιανομή του πλούτου της χώρας, μέσω της οικονομικής πολιτικής της πολιτείας για τη βελτίωση της θέσης των οικονομικά ασθενέστερων τάξεων. Αποδυναμώνει την άσκηση των απαραίτητων μέτρων για την καταπολέμηση της ανεργίας, την εκτέλεση έργων υποδομής και γενικά την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.
- Η φοροδιαφυγή αποτελεί αν όχι τη σοβαρότερη, μια πολύ σημαντική αιτία για το μεγάλο δημόσιο έλλειμμα που αντιμετωπίζει ένα κράτος, με αποτέλεσμα την περιορισμένη δυνατότητα χρηματοδότησης των δαπανών αλλά και ελέγχου του δημοσίου χρέους. Το δημόσιο έλλειμμα οδηγεί τις εκάστοτε κυβερνήσεις σε εναλλακτικούς τρόπους άντλησης κεφαλαίων, προκειμένου να αντλήσουν έσοδα. Έτσι, το κράτος οδηγείται στο δανεισμό, είτε εξωτερικό είτε εσωτερικό. Ο δανεισμός, μόνο αρνητικές συνέπειες για το κράτος αλλά και το κοινωνικό σύνολο μπορεί να έχει. Με τον εξωτερικό δανεισμό, η ανεξαρτησία και ελευθερία επιλογών της κάθε χώρας υποβαθμίζεται, αυξάνεται το δημόσιο χρέος και το κράτος επιβάλλει στους πολίτες επαχθή μέτρα προκειμένου να αντεπεξέλθει στα υψηλά επιτόκια δανεισμού. Ο εσωτερικός δανεισμός έχει ως αποτέλεσμα τη δέσμευση ιδιωτικών κεφαλαίων, τη μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων, τη μείωση της ανταγωνιστικότητας και γενικότερα εμποδίζει την ανάπτυξη της χώρας και εντείνει το δημοσιονομικό πρόβλημα της.
- Συρρικνώνει τον δημόσιο πλούτο, ο οποίος παράνομα συσσωρεύεται σε αυτούς που φοροδιαφεύγουν, οι οποίοι είναι οι μόνοι κερδισμένοι, με μόνιμα χαμένους αυτούς που πληρώνουν στο κράτος αυτά που τους αντιστοιχούν.
- Η ύπαρξη μεγάλου ποσοστού φοροδιαφυγής, δημιουργεί ταυτόχρονα και υψηλά κόστη δημιουργίας, συγκρότησης και εκπαίδευσης του κατάλληλου

ελεγκτικού μηχανισμού προκειμένου να εντοπίσει και να πατάξει τη φοροδιαφυγή. Επίσης, η θέσπιση των ειδικών νόμων και ρυθμίσεων, οι οποίοι θα καταστούν αποτελεσματικοί και θα κάνουν τη φοροδιαφυγή σχεδόν ακατόρθωτη, συνεπάγεται υψηλό κόστος για την κυβέρνηση. Τέλος, σπατάλη χρημάτων σε μη παραγωγικές δραστηριότητες γίνεται και από την πλευρά των επιχειρήσεων, αφού πρέπει να προβούν σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες, προκειμένου να φοροδιαφύγουν επιτυχημένα και αυτό συνεπάγεται παράλληλα, υψηλό κόστος για την επιχείρηση.

6.6 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα πολύ σημαντικό παράγοντα επιδείνωσης της οικονομικής κρίσης στη χώρα μας, αφού έχει συμβάλει δραστικά στην αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος. Έτσι, θεωρείται επιτακτική η ανάγκη να βρεθούν τρόποι αντιμετώπισης και εξάλειψης αυτού του φαινομένου, προκειμένου να επανέλθει η Ελλάδα σε τροχιά ανάπτυξης και ευημερίας.

Αρχικά, είναι πολύ σημαντικό να γίνει αναβάθμιση των ελεγκτικών υπηρεσιών του υπουργείου Οικονομικών προκειμένου να αποκτήσουν τα κατάλληλα μέσα και εργαλεία για τη δραστική αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. Η αναβάθμιση αυτή, θα πρέπει να περιλαμβάνει ενέργειες, όπως τη στελέχωση των ελεγκτικών μηχανισμών με μορφωμένα και έμπειρα στελέχη, την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού και τη διάχυση της γνώσης σε όλους τους εργαζομένους.

Επίσης, η υιοθέτηση ενός απρόσωπου συστήματος συναλλαγών μεταξύ ελεγκτικών μηχανισμών και φορολογουμένων, θα βοηθήσει να μειωθούν στο ελάχιστο τα φαινόμενα διαφθοράς και φοροδιαφυγής. Παράλληλα, με την αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας, της πληροφορικής και των δικτύων Taxis Net, Internet και Elenxis, οι φορολογικές αρχές θα έχουν τη δυνατότητα για άμεση προσβασιμότητα στο σύνολο της διαθέσιμης πληροφορίας για την εκτίμηση της συνολικής εικόνας και της οικονομικής δραστηριότητας της ελεγχόμενης επιχείρησης καθώς και για την αξιοποίηση στοιχείων, διασταυρώσεων και συγκρίσεων των αποτελεσμάτων με άλλες ομοειδείς επιχειρήσεις.

Η θετική μεταστροφή της κοινής γνώμης προς τους κρατικούς και ελεγκτικούς μηχανισμούς αποτελεί πρωτεύον παράγοντα μείωσης της φοροδιαφυγής. Οι πολίτες πρέπει να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη τους προς το κράτος και να σιγουρευτούν μέσω συνεχών ενημερώσεων από την κυβέρνηση ότι οι φόροι που πληρώνουν καταλήγουν στη

βελτίωση των συνθηκών επιβίωσης τους, στη στήριξη του κοινωνικού κράτους, στη χρηματοδότηση σχολείων και νοσοκομείων, σε άλλες σχετικές δράσεις όπως πράσινη ανάπτυξη και καταπολέμηση της καλπάζουσας ανεργίας.

Η διενέργεια συχνών τακτικών ελέγχων σε ιδιώτες αλλά και επιχειρήσεις με βάση το προφίλ των ατόμων που είναι πιθανότερο ή διαπράττουν συχνότερα φοροδιαφυγή, αλλά και βάση τυχαίας επιλογής, έτσι ώστε να καλυφθεί μεγαλύτερο δείγμα είναι ένας ακόμη τρόπος ανάπτυξης του φαινομένου. Επίσης, η διενέργεια στοχευμένων ελέγχων κατόπιν καταγγελιών αλλά και βάση κριτηρίων, όταν υπάρχει αυξημένος κίνδυνος απόκρυψης εισοδήματος, μη απόδοσης Φ.Π.Α., μη υποβολής δηλώσεων και ουσιαστικών παραβάσεων του Κ.Β.Σ., με την παράλληλη παροχή κινήτρων και προστασία σε όσους καταγγέλλουν πράξεις ανομίας.

Τέλος, είναι ύψιστης σημασίας η θέσπιση μέτρων και η αυστηροποίηση των ήδη υπαρχόντων εναντίων αυτών που φοροδιαφεύγουν εις βάρος των συμπολιτών τους αλλά και τους κράτους. Επίσης, η ποινικοποίηση της φοροδιαφυγής όταν πρόκειται για αποκρύψεις μεγάλων ποσών και οι αυστηρές ποινές στους κατά σύστημα φοροφυγάδες, λειτουργεί θετικά προς την δημιουργία αντικινήτρων για την διάπραξη τους.

Γενικότερα, το φορολογικό σύστημα πρέπει να είναι απλό, κατανοητό στους πολίτες, σταθερό και χωρίς συνεχόμενες μεταρρυθμίσεις, δίκαιο και αποτελεσματικό. Να αποτρέπει τους φορολογούμενους στη διάπραξη φοροδιαφυγής, δίνοντας τους κίνητρα και καλλιεργώντας τη φορολογική τους συνείδηση. Πρέπει να αποτρέπει τη ροπή προς φοροδιαφυγή, μειώνοντας τους υψηλούς φορολογικούς συντελεστές και εφαρμόζοντας ένα απόλυτα δίκαιο φορολογικό σύστημα.

6.7 ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΠΛΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων (ΥΠ.Ε.Ε.) προχώρησε στην καταγραφή ορισμένων ελεγκτικών επαληθεύσεων, οι οποίες μπορεί να αποτελούν ενδείξεις για το αν η ελεγχόμενη επιχείρηση διακινεί ή λαμβάνει εικονικά ή πλαστά φορολογικά στοιχεία. Οι επαληθεύσεις αυτές μπορεί να είναι:

- Έλεγχος ύπαρξης γνησίου στοιχείου διακίνησης. Ελέγχεται εάν στο φορολογικό στοιχείο αξίας αντιστοιχεί κάποιο στοιχείο διακίνησης, εάν υπάρχει ελέγχεται η γνησιότητα του.

- Έλεγχος του τρόπου πληρωμής. Η εξόφληση των εικονικών τιμολογίων είναι μεγάλης αξίας τότε μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στην εικόνα του ταμείου.
- Έλεγχος του χρόνου έκδοσης του στοιχείου. Συχνές είναι οι περιπτώσεις όπου οι επιχειρήσεις καταφεύγουν στη λήψη εικονικών φορολογικών στοιχείων κατά τη λήξη της χρήσης ή της περιόδου καταβολής του Φ.Π.Α. προκειμένου να μειώσουν την φορολογική τους υποχρέωση.
- Έλεγχος της σαφήνειας της δραστηριότητας του εκδότη με το αντικείμενο του τιμολογίου. Πολλές φορές το περιεχόμενο του τιμολογίου είναι διαφορετικό από τη δραστηριότητα του εκδότη.
- Έλεγχος του προμηθευτή. Ελέγχονται ειδικότερα οι περιπτώσεις που έχουν να κάνουν με το πρόσωπο του προμηθευτή όπως η πραγματοποίηση μεγάλης συναλλαγής με τον προμηθευτή, ο οποίος εμφανίζεται μόνο μια φορά στα βιβλία της επιχείρησης και η προμήθεια ειδών μεγάλης ποσότητας από προμηθευτή που βρίσκεται μακριά από την πόλη που εγκαθίσταται η επιχείρηση σε συνδυασμό με το τίμημα της συναλλαγής.
- Έλεγχος των παγίων. Στην περίπτωση αυτή, η επιχείρηση λαμβάνει πλαστά στοιχεία για πάγια τα οποία είχε αγοράσει στο παρελθόν και τα οποία έχουν αποσβεστεί ολικός προκειμένου να αποκτήσει από την αρχή το δικαίωμα διενέργειας αποσβέσεων.
- Οι αποθηκευτικοί χώροι και η ύπαρξη των πωληθέντων ως αποθέματα. Ένας από τους σημαντικότερους ελέγχους είναι αυτός που έχει να κάνει με την αποθήκη της επιχείρησης. Διερευνάται εάν τα αποθέματα που εμφανίζονται, υπάρχουν στην αποθήκη της επιχείρησης μια δεδομένη χρονική περίοδο και αν είναι δυνατόν να χωρούν στο μέρος που διαθέτει.
- Οι τιμές των αγαθών. Όταν υπάρχει διαφορά στην τιμή αγοράς των αγαθών, σε τιμές μικρότερες από αυτές που επικρατούν στην αγορά.
- Η τραπεζική δανειοδότηση. Κίνητρο για τη λήψη πλαστού φορολογικού στοιχείου μπορεί να είναι και η δανειοδότηση από τράπεζα για την αγορά εμπορευμάτων.
- Η αρμοδιότητα της Δ.Ο.Υ. Τα στοιχεία που έχουν θεωρηθεί φέρουν μέσω της διάτρησης έναν τετραψήφιο κωδικό της Δ.Ο.Υ. που θεώρησε το στοιχείο. Εάν η Δ.Ο.Υ. είναι διαφορετική από αυτή που υπάγεται ο εκδότης, πρέπει να

ερευνηθεί η πλαστικότητα του στοιχείου. Επίσης ελέγχεται και η αυθεντικότητα και ύπαρξη του Α.Φ.Μ. του εκδότη.

- Οι αλλοιώσεις των στοιχείων ή εγγραφών. Τα στοιχεία που έχουν διορθώσεις, διαγραφές, ξυσίματα που εμφανώς αλλοιώνουν το περιεχόμενό τους ως προς την ημερομηνία, τις ποσότητες, τις αξίες κ.τ.λ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Γεγονότα όπως η ιδιαίτερα σημαντική χρηματοοικονομική και πιστωτική κρίση, το τεράστιο δημοσιονομικό πρόβλημα μεγάλου τμήματος των κρατών της Ευρωζώνης και όχι μόνο, η απελευθέρωση των αγορών, η τάση των ιδιωτικοποιήσεων, οι εξαγορές και οι συγχωνεύσεις των επιχειρήσεων, και γενικότερα οι νέες προκλήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο χαρακτηρίζουν το σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον. Μέσα στο εξαιρετικά ρευστό επιχειρηματικό περιβάλλον, ο έλεγχος και ειδικότερα ο φορολογικός έλεγχος προβάλλει ως η αναγκαία διαδικασία για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των οικονομικών των κρατών.

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία αρχικά αναλύθηκε η έννοια και η σημασία της ελεγκτικής διαδικασίας. Μέσα λοιπόν από την πλήρη ανάλυση της έννοιας, των κατηγοριών, διακρίσεων και του σκοπού της ελεγκτικής προβάλλεται η αναγκαιότητα του ελέγχου. Στη συνέχεια εξειδικευόμαστε στον φορολογικό έλεγχο. Αναλύεται λεπτομερώς το θεωρητικό πλαίσιο του φορολογικού ελέγχου και προβάλλεται η σημασία του για το σύγχρονο επιχειρείν.

Ιδιαίτερα για την Ελληνική Οικονομία που ίσως περνάει τις δυσκολότερες μεταπολεμικές στιγμές της, η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία επιτείνουν τα προβλήματα και μεγιστοποιούν την σημασία του ελέγχου όχι απλώς ως μέσω μείωσης αυτών των φαινομένων, αλλά ως ένα από τα εργαλεία για τη «σωτηρία» της Ελλάδος.

Συμπέρασμα της εκτεταμένης βιβλιογραφικής ανασκόπησης αποτελεί το γεγονός ότι ο φορολογικός έλεγχος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κομμάτια της οικονομικής πολιτικής του κράτους, όπου αφορά και επηρεάζει το σύνολο των πολιτών μιας χώρας. Είναι ζωτικής σημασίας να εξυπηρετεί τον σκοπό του, αφού από αυτόν εξαρτάται η σωστή αξιοποίηση των εσόδων του κράτους για την οικονομική ευημερία και βελτίωση

των κοινωνικών συνθηκών. Ένα φορολογικό σύστημα πρέπει να συμβάλλει στην άριστη διανομή του εισοδήματος και του πλούτου, καθώς και στη δίκαιη κατανομή των παραγωγικών πόρων, αφού μέσα από αυτό, διαφαίνεται και το σύστημα αξιών μιας κοινωνίας.

Επιπλέον, η πάταξη της φοροδιαφυγής αποτελεί μεγαλύτερη αποφασιστικότητα, ριζικές τομές σε πολλαπλά επίπεδα και συστηματική και συνεκτική προσπάθεια σε όλα τα στάδια της φορολογικής διαδικασίας, από το σχεδιασμό της φορολογικής πολιτικής και τον έλεγχο των φορολογικών υποκειμένων έως την εκτέλεση των ποινικών κυρώσεων και τη διαμόρφωση υγιούς φορολογικής συνείδησης.

Τέλος, περιορισμός της έρευνας θεωρείται η έλλειψη παρουσίασης πρακτικών εφαρμογών φορολογικού ελέγχου και περιπτώσεων φορολογικών ελέγχων με τα αποτελέσματά τους. Εντούτοις προτάσεις για μελλοντική έρευνα αποτελούν η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, ώστε ο φορολογικός έλεγχος να αποκτήσει την σημασία που του αξίζει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Κάντζος Κωνσταντίνος - Χονδράκη Αθηνά, (2006), «Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική», Β΄ Έκδοση, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
2. Κάντζος Κωνσταντίνος, (1995), «Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική Ι», Αθήνα.
3. Μηλιώνης Α. - Παπαδάτου Θ., (1998), «Ελεγκτική: Βασικές Έννοιες και Εφαρμογές».
4. Δήμου Γ. Νίκος, (2000), «Ελεγκτική Ι: Βασικές Αρχές Γενικής και Τραπεζικής Ελεγκτικής», Αθήνα.
5. Παπαστάθης Στυλ. Παντελής, (2003), «Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις - Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του».
6. Καραμάνης Κωνσταντίνος, (2008), «Σύγχρονη Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική Σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα», Α΄ Έκδοση, Εκδόσεις ΟΠΑ, Αθήνα.
7. Καζαντζής Χρήστος, (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: Μια Συστηματική Προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Κανόνων», Εκδόσεις Business Plus, Πειραιάς.
8. Λιόλιος Απ., (2001), «Ο Έλεγχος των Φορολογικών Υποθέσεων και η Διαδικασία Επίλυσης των Διαφορών», Θεσσαλονίκη.
9. Λουμιώτης Β., (2004), «Πρακτικά Θέματα Εφαρμοσμένης Ελεγκτικής των Επιχειρήσεων», Εκδόσεις Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, Αθήνα.
10. Παπás Αντώνης, (1999), «Εισαγωγή στην Ελεγκτική», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
11. Φίλος Ι., (2004), «Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου Επιχειρήσεων», Εκδόσεις IQ Group, Αθήνα.
12. Τσακλαγκάνος Α., (1997), «Ελεγκτική», Θεσσαλονίκη.
13. Τσακλαγκάνος Α., (2006), «Ελεγκτική», Θεσσαλονίκη.
14. Δαλαμάγκα Α., (1985), «Φορολογικός Έλεγχος των Επιχειρήσεων».
15. Κορομηλάς Γ. – Γιαννόπουλος Χ., (2006), «Φορολογικός Έλεγχος Επιχειρήσεων», Αθήνα.
16. Φλιτούρης Αθ., (2007), «Ελεγκτική», Θεσσαλονίκη.

17. Παπαδόπουλος Α., (1998), «Φορολογικός Έλεγχος και Σχέδια Εργασίας», Εκδόσεις Φορολογιστική.
18. Παπαδόπουλος Επ., (1998), «Φοροδιαφυγή-Φορολογική Λογιστική-Ελεγκτική», Αθήνα.

B. ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κοψιάυτης Γ. Ανδρέας, (2011), «Φοροδιαφυγή», e-forologia.
2. Αναγνώστου Σπύρος, «Δικαιώματα και Υποχρεώσεις Φορολογουμένων και Ελεγκτών κατά τον Προληπτικό-Προσωρινό και Τακτικό Φορολογικό Έλεγχο», άρθρα και μελέτες από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων Δημόσιων Οικονομικών Υπηρεσιών.
3. Κοκολάκης Κ. Γρηγόρης, (2011), «Ο Νέος Τρόπος Φορολογικών Ελέγχων», TaxProfit.
4. Δρογαλάς Γεώργιος, «Εσωτερικός Έλεγχος, Εννοιολογικό Πλαίσιο του Εσωτερικού Ελέγχου και του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου».
5. Κορομηλά Γ. – Γιαννόπουλου Χ., «Σημειώσεις Σεμιναρίου Φορολογικός Έλεγχος Επιχειρήσεων».
6. Κουτούπης Γ. Ανδρέας, «Έννοια και Περιεχόμενο Ελεγκτικής-Διάκριση Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου».
7. Κουτούπης Γ. Ανδρέας – Τσαπόγας Δημήτριος, «Τα νέα Δεδομένα στην Εταιρική Διακυβέρνηση».
8. Φάκος Διονύσιος, (2007), «Ο Εσωτερικός Έλεγχος και το Συναφές Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου».
9. Αναγνώστου Σπύρος, «Δικαιώματα και Υποχρεώσεις Φορολογουμένων και Ελεγκτών κατά τον Προληπτικό-Προσωρινό και Τακτικό Φορολογικό Έλεγχο».

Γ. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

- <http://www.solae.gr/>
- <http://www.taxheaven.gr/>
- <http://www.taxnews.info/autoelegxos/>
- <http://epixeirisi.gr/>
- http://epixeirisi.gr/actions/lemma/?item_id=4758144
- <http://www.pcci.gr/>
- <http://www.hiia.gr/>

- http://www.gsis.gr/gsis_site/
- <http://www.newsnow.gr/article/420886/allazei-o-forologikos-elegxos.html>
- <http://www.logistis-forotexnis.gr/Content.php?PageId=332&Language=el>
- <http://panayiot.simor.ntua.gr/el/research/internal-audit>
- <http://www.internalaudit.gov.cy/internalaudit/internalaudit.nsf/dmlFaq%2Fgr/dmlFaq%2Fgr?OpenDocument>
- <http://www.logistis.gr/default.asp?pid=203&la=1>
- <http://www.e-forologia.gr/cms/viewContents.aspx?id=5587>
- <http://tax-profit.gr/forologika-popular/211-elenxis-3d-%CE%BFn-line-%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CF%87%CE%BF%CE%B9e280a6.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρακάτω εμφανίζεται ένα ενδεικτικό περιεχόμενο έκθεσης φορολογικού ελέγχου το οποίο πρέπει να περιλαμβάνει τα παρακάτω στοιχεία:

1. Γενικά:

- Το ονοματεπώνυμο του φορολογουμένου ή την επωνυμία της επιχείρησης και τη διεύθυνση.
- Το είδος του επαγγέλματος.
- Τη νομική μορφή της επιχείρησης.
- Το χρόνο λειτουργίας της.
- Το προσωπικό που απασχολήθηκε.
- Τον τρόπο διάθεσης των προϊόντων.
- Το χρησιμοποιούμενο κεφάλαιο (ξένο και ίδιο).
- Τον χρησιμοποιούμενο μηχανικό εξοπλισμό.
- Την ακολουθητέα πορεία των φάσεων της παραγωγικής διαδικασίας.
- Την ύπαρξη υποκαταστημάτων, αποθηκών, μεταφορικών μέσων κ.τ.λ.

2. Τηρούμενα βιβλία και στοιχεία:

- Την κατηγορία στην οποία υπάγονται τα τηρούμενα βιβλία του Κ.Β.Σ.
- Τα τηρούμενα βιβλία και ο αύξων αριθμός της θεώρησης τους.
- Τα στοιχεία της επιχείρησης (τιμολόγια, αποδείξεις λιανικής πώλησης, δελτία αποστολής κ.τ.λ.) που εκδόθηκαν καθώς και οι σειρές που χρησιμοποιήθηκαν από κάθε κατηγορία.
- Την ύπαρξη φακέλου ή στοιχείων επαγγελματικών δαπανών.
- Την ύπαρξη φακέλου ή στοιχείων αγορών.

3. Υπάρχοντα στοιχεία στο τμήμα Κ.Β.Σ.:

- Την αξία των τιμολογίων χονδρικής πώλησης που υποβλήθηκαν.
- Την αξία των τιμολογίων αγροτικών προϊόντων που υποβλήθηκαν.
- Την αξία των αμοιβών τρίτων που καταβλήθηκαν.
- Την αξία των στοιχείων του Μηχανογραφικού Κέντρου Υπουργείου Οικονομικών (ΜΗ.Κ.Υ.Ο.) που υπάρχουν.
- Τις φορτωτικές που υπάρχουν.
- Τις παραβάσεις Κ.Β.Σ., Υπηρεσία Ελέγχου Διακινήσεως Αγαθών (ΥΠ.Ε.Δ.Α.) κ.τ.λ.

4. Αποτελέσματα από βιβλία:
 - Παρατίθενται τα αποτελέσματα της επιχείρησης, όπως αυτά προκύπτουν από τους οικείους λογαριασμούς των βιβλίων της.
5. Λογιστικές διαφορές:
 - Παρατίθενται όλες οι διαφορές που διαπιστώθηκαν από τον έλεγχο με κάθε λεπτομέρεια, με πλήρη αιτιολόγηση της μη αναγνώρισης τους και έτσι προκύπτει, από την αναμόρφωση, με την προσθήκη των λογιστικών διαφορών, το αποτέλεσμα.
6. Παρατηρήσεις ελέγχου οι οποίες αναφέρονται:
 - Στον έλεγχο του κυκλώματος των συναλλαγών (αγορών, εν γένει δαπανών και ακαθάριστων εσόδων).
 - Στον έλεγχο του συντελεστή Μικτού Κέρδους.
 - Στον έλεγχο του συντελεστή Καθαρού Κέρδους.
 - Στην τυχόν ανεπάρκεια και ανακρίβεια των βιβλίων.
 - Στην απόδοση της πρώτης ύλης που βιομηχανοποιήθηκε ή υπέστη επεξεργασία.
 - Στις λοιπές παραλήψεις.
 - Στο πόρισμα περί ειλικρίνειας ή ανακρίβειας και ανεπάρκειας των βιβλίων.
7. Εξωλογιστικός προσδιορισμός αποτελεσμάτων:
 - Προσδιορισμός ακαθάριστων εσόδων.
 - Προσδιορισμός συντελεστή Μικτού Κέρδους.
 - Προσδιορισμός συντελεστή Καθαρού Κέρδους.
 - Προσδιορισμός Καθαρών Κερδών.
8. Διανομή Καθαρών Κερδών:
 - Πραγματοποιείται η διανομή των Καθαρών Κερδών, που πραγματοποιήθηκαν με βάση το υπάρχον εταιρικό κεφάλαιο.
9. Εκθέσεις ελέγχου-στοιχεία που συνυποβάλλονται:
 - Έκθεση ελέγχου Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών (Φ.Μ.Υ.), Φ.Π.Α και Φόρου Κύκλου Εργασιών (.Φ.Κ.Ε).
 - Σημείωμα άρθρου 36 Κ.Β.Σ. (άρθρο 36-δικαιώματα του προϊσταμένου της δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας.)
 - Καταστατικό της επιχείρησης.